

T.C.
KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

**SURİYE KRİZİ’NİN TÜRKİYE’NİN GÖÇ POLİTİKASINA
ETKİSİ**

Orkun TARLANOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2019

©2019-Orkun TARLANOĞLU

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

**SURİYE KRİZİ'NİN TÜRKİYE'NİN GÖÇ POLİTİKASINA
ETKİSİ**

**THE IMPACT OF THE SYRIAN CRISIS ON TURKEY'S
MIGRATION POLICY**

Hazırlayan
Orkun TARLANOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Arif BAĞBAŐLİOĞLU

KIRŞEHİR-2019

KABUL VE ONAY

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Orkun TARLANOĞLU tarafından hazırlanan “*Suriye Krizi’nin Türkiye’nin Göç Politikasına Etkisi*” adlı tez çalışması 25/06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman(İmza)
Doç. Dr. Arif Bağbaşıoğlu
Üye.....(İmza)
Dr. Öğr. Üyesi Öner Akgül
Üye.....(İmza)
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Ataş

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.../.../2019

(İmza)

Doç. Dr. Hüseyin Şimşek

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin 2 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

25/06/2019

Orkun TARLANOĞLU

İmza

ÖZET
SURİYE KRİZİ’NİN TÜRKİYE’NİN
GÖÇ POLİTİKASINA
ETKİSİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Orkun TARLANOĞLU
Danışman: Doç. Dr. Arif BAĞBAŞLIOĞLU
2019 – (XI+88)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

Jüri

Doç. Dr. Arif BAĞBAŞLIOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Öner AKGÜL

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ATAŞ

Çalışma, 2011 yılında Suriye’de başlayan kriz neticesinde Türkiye’ye yönelen kitlesel göçleri ve Türkiye’nin Suriye’den kendi ülke topraklarına gelen kitlesel göçü yönetmek amacıyla üretmiş olduğu göç politikalarını analiz etmektedir.

Orta Doğu halklarının demokratik hak arayışlarıyla başlayan Arap Baharı ile birlikte Arap ülkeleri içinde iç karışıklık vücut bulmuştur. Bu arayışlar neticesinde Libya ve Mısır’da Kaddafi ve Mübarek rejimleri devrilirken Suriye’de Esad rejimi geniş kitlelere yayılan halk hareketine rağmen devrilmemiş ve diğer ülkelerden farklı olarak bu isyan uzun yıllara yayılarak bir iç savaşa dönüşmüştür. Suriye’de yaşanan iç savaşta merkezi yönetimin güç kaybetmesinden ötürü oluşan boşluğu sonucu terör örgütleri kendine hareket alanı bulmuştur. Esad rejiminin kendi halkına uygulamış olduğu baskı ve terör örgütlerinin Suriye içerisinde gerçekleştirmiş olduğu saldırılar sonucu Suriye halkı göç yolunu tercih etmiştir. Suriye ile ortak sınırlara sahip Türkiye de bu kitlesel göçe maruz kalmıştır.

Çalışmada, öncelikle göç kavramı açıklandıktan sonra Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulduğu tarihten Avrupa Birliği’ne aday ülke statüsü aldığı Helsinki Zirvesi’ne kadar geçen süreç baz alınmış ve bu dönemde Türkiye’ye yönelen kitlesel göçler kronolojik olarak incelenmiştir. Bu göçlere karşı Türkiye’nin izlemiş olduğu politikalara değinilmiştir. Daha sonra Türkiye’nin de taraf olduğu ve göç hususunda temel metinler olan 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 New York Protokolü incelenmiştir. Daha sonra Avrupa Birliği’nin aday ülkelere yönelik hazırladığı ilerleme raporları göç ekseninde incelenmiştir.

Çalışmada sonuç olarak, Suriye krizi incelenmiş ve bu kriz neticesinde Türkiye’ye yönelen kitlesel göçlere bağlı olarak oluşturulan “6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”

ve bu kanuna dayanarak düzenlenen “Geçici Koruma Yönetmeliği” bu bağlamda ortaya konmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Geçici Koruma, Göç, Suriye Krizi, Türkiye

ABSTRACT

THE IMPACT OF THE SYRIAN CRISIS ON TURKEY’S MIGRATION POLICY

M. Sc. Thesis

Prepared by: Orkun TARLANOĞLU

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Arif BAĞBAŞLIOĞLU

2019 – (XI+ 88)

Kyrshehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

International Relations Department

Jury

Assoc. Prof. Dr. Arif BAĞBAŞLIOĞLU

Asst. Prof. Dr. Öner AKGÜL

Asst. Prof. Dr. Ayşe ATAŞ

The study analyses the mass migration to Turkey as a result of the crisis that began in Syria in 2011 and the migration policies that Turkey produced to manage the mass migration from Syria to the territory of its own country.

The Arab Spring, which started with the search for democratic rights of the peoples of the Middle East, has been the result of the internal mix within the Arab countries. As a result of these searches, the Gaddafi and Mubarak regimes in Libya and Egypt, while the Assad regime in Syria, despite the popular movement spread to the masses and the other countries, unlike other countries, this revolt has spread over many years and turned into a civil war. As a result of the emptiness of the central government in the civil war in Syria, the terrorist organizations have found a space for action. As a result of the attacks carried out in Syria by the oppression and terrorist organizations of the Assad regime, the Syrian people preferred the migration route. Turkey and Syria have common border has remained exposed to this mass migration.

In the study , after first described the concept of migration from the date of establishment of the Rebublic of Turkey to the European Union candidate country status by the Helsinki Summit which takes the process is based and in this period mass migrations towards Turkey have been examined chronologically. Policies that have been followed by Turkey aganist this immigrations is mentioned. Afterwwards, the 1951 Geneva Convention and the NewYork Protocol, which are the basic text on migrition, were examined and Turkey is also a party to this basic text. Then, the progress reports prepared by the European Union for the candidate countries were examined on the basis of migration.

As a result of the study, Syrian Crisis was examined and depending on the Syrian Crisis as a result of mass migration flows to Turkey created "Foreigners and International Protection Law

No.6458" and organized on the basis of this law, " Temporary Protection Directive" is put forward in this regard.

Keywords: Temporary Protection, Migration, The Syrian Crisis, Turkey

ÖNSÖZ

İnsanlık tarihi ile ortak geçmişe sahip göç olgusu toplumların hayatında her zaman önemli bir yer tutmuştur. İnsanlar farklı nedenlerde dayanarak bulundukları yerleri terk ederek başka yerlere ulaşmışlardır. Göç olarak tanımlanan bu olgu toplumları ve coğrafyaları derinden etkilemiştir. Modern anlamda devletler bu göç olgusunu yönetebilmek amacıyla çeşitli politikalar üretmiş ve bu politikalar sonucunda kanunlar oluşturmuşlardır. Çalışmanın temel konusu olan Suriye özelinde bakıldığında 2011 yılında ortaya çıkan kriz sadece Suriye'yi etkilemekle kalmamış bölge ülkelerinden biri olan Türkiye'yi de kitlesel göçlere maruz bırakmıştır. Türkiye, insani bağlamda yardım eli uzatmış ve ülke sınırlarını savaştan kaçan Suriye halkına açmıştır. Bu tez çalışmasında Türkiye'nin Suriye krizine yönelik gerçekleştirdiği politikalar incelenecektir. Tez sonucu olarak, Türkiye'nin, çıkarmış olduğu kanunlar ve yönetmeliklerle sorunun çözümünde etkin bir rol almaya çalıştığı açıklanmaya çalışılmıştır.

Lisans hayatımın başladığı dönemden, tez çalışmamı tamamladığım bugüne dek her zaman yanımda olan, benden bilgi birikimini ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ve bana başladığım bu yolda ilham veren ve beni her daim cesaretlendiren saygıdeğer hocam, tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Arif BAĞBAŞLIOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çocukluğumdan beri bana dürüstlük ve adaleti öğütleyen, beni bu ilkeler doğrultusunda yetiştiren rahmetli babam Kemali Mustafa TARLANOĞLU'na ve bana hem annelik hem de babalık yaparak ve eğitim öğretim hayatımda her daim yanımda olarak bugünlere gelmemi sağlayan canımdan çok sevdiğim annem Filiz TARLANOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca bu yolda her zaman destekçim olan ağabeylerim Yusuf TARLANOĞLU ve Ali TARLANOĞLU'na teşekkürü borç bilirim.

Kırşehir-2019

Orkun TARLANOĞLU

KISALTMALAR

Kısaltmalar	Açıklamalar
AB	Avrupa Birliği
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
YUKK	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vii
KISALTMALAR	viii
BÖLÜM I	1
1.GİRİŞ.....	1
BÖLÜM II.....	5
2.1923-1998 ARASI TÜRKİYE'YE YÖNELEN KİTLESEL GÖÇLER.....	5
2.1.Göç Kavramı	5
2.2.Güvenlik-Göç İlişkisi.....	10
2.3.Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübadelesi	12
2.4.Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göç	15
2.5.Makedonya'dan Türkiye'ye Göç	17
2.6.Romanya'dan Türkiye'ye Göç	18
2.7.Doğu Türkistan'dan Türkiye'ye Göç	19
2.8.İran'dan Türkiye'ye Göç	20
2.9.Afganistan'dan Türkiye'ye Göç	22
2.10.Irak'tan Türkiye'ye Göç	23
2.11.Bosna'dan Türkiye'ye Göç	25
2.12.Kosova'dan Türkiye'ye Göç	26
BÖLÜM III	28
3.TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNİN GÖÇ OLGUSU	
ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ	28
3.1.Türkiye'nin Avrupa Birliği İlişkisinde Önemli Tarihler	28
3.2.Helsinki Zirvesi	28
3.3.1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi.....	30
3.4.1967 New York Protokolü.....	31
3.5.Göç Ekseninde Avrupa Birliği İlerleme Raporları	32
3.5.1.1998 Raporu	32

3.5.2.1999 Raporu.....	33
3.5.3.2000 Raporu	33
3.5.4.2001 Raporu	34
3.5.5.2002 Raporu	35
3.5.6.2003 Raporu	36
3.5.7.2004 Raporu	36
3.5.8.2005 Raporu	37
3.5.9.2006 Raporu	38
3.5.10.2007 Raporu	39
3.5.11.2008 Raporu	39
3.5.12.2009 Raporu	40
3.5.13.2010 Raporu	40
3.5.14.2011 Raporu	41
3.5.15.2012 Raporu	42
3.5.16.2013 Raporu	42
3.5.17.2014 Raporu	44
3.5.18.2015 Raporu	46
3.5.19.2016 Raporu	47
3.5.20.2018 Raporu	48
3.6. Göç Ekseninde Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri	49
BÖLÜM IV.....	52
4.TÜRKİYE’NİN GÖÇ POLİTİKASI ÇERÇEVESİNDE SURİYE KRİZİ	52
4.1.Suriye Krizi	53
4.2.Suriye Krizi’nin Beraberinde Getirdiği Göç.....	55
4.3.Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamında Suriyeliler	56
4.4.Geçici Barınma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyeliler	57
4.5.Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı.....	58
4.6.Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk On İle Göre Dağılımı	59
4.7.Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı	60
4.8.Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı	62
4.9.2014-2019 Arası Üçüncü Ülkelere Yerleştirilen Suriyeliler	63
4.10.2018 Yılında İkamet İzni İle Türkiye’de Bulunan Yabancılar	64

4.11.2018 Yılında Çalışma İzni İle Türkiye’de Bulunan Yabancılar	65
4.12.Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı	66
4.13.Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyrak Dağılımı	67
4.14.Göç İdaresi Genel Müdürlüğü	68
4.15.6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu	69
4.16.Geçici Koruma Yönetmeliği	72
BÖLÜM V	76
5.SONUÇ	76
KAYNAKÇA.....	80
ÖZGEÇMİŞ	88

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Toplumlar uygarlık kavramının gelişmeye başladığı dönemden bu zamana kadar birbiriyle, çeşitli nedenlere dayanarak sürekli mücadele etmişlerdir. Bu mücadelelerin nedenleri bazı dönemlerde toprak kazanımı için girilen savaşlar olabildiği gibi bazı dönemlerde ise su nedeniyle çıkan savaşlara kadar indirgenebilmektedir. Uygarlıkların gelişimiyle beraber savaşlar temel bağlamda ekonomik temelli bir şekle bürünmüştür. Toplumlar, nedeni her ne olursa olsun savaşlardan her zaman etkilenmişlerdir ve bu etkilerin bir sonucu olarak da çalışmanın konusunu teşkil eden göç olgusu insanlar için yaşamla iç içe geçmiş bir yapıya bürünmüştür.

İnsanlar ekonomik kaygılar, daha iyi bir eğitim alabilme düşüncesi, iş imkanlarından faydalanma ve bazen de hayatta kalabilme güdüsüyle bulundukları yerleri terk ederek bireysel veya toplu bir şekilde başka yerlere göç etmişlerdir. Bireyler daha iyi yaşam koşullarına erişebilme, kendi refah seviyelerini artırmak amacıyla ya bulundukları şehri terk ederek ülke içinde yer değiştirmiş ya da farklı ülkelere göç etmiştir. Özellikle savaş dönemlerinde büyük kayıplar yaşayan ülkeler bozulan ekonomilerini düzeltebilmek amacıyla kendi ülkelerinde bulunan işgücü açığını farklı ülkelere kendi ülkelerine işçi göçünü teşvik edici politikalarla kapatma eğilimi göstermişlerdir. İkinci Dünya Savaşı'nın sonlanmasıyla birlikte Almanya'nın kendi topraklarına Türk işçilerin göçünü teşvik edici politikalar benimsemesi buna örnek olarak gösterilebilir.

Soğuk savaşın bitimiyle beraber küreselleşmenin daha etkin bir şekilde kendini göstermiş olması bireysel bazda etkiler doğurduğu gibi devletleri de derinden etkilemiştir. Küreselleşmenin getirmiş olduğu etki ile birlikte ülkelerin sınırlarının eskiye nazaran önemini kaybettiği yadsınamaz bir gerçek olarak durmaktadır. Küreselleşmenin getirisi ile beraber insanlar dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan krizden anında haberdar olabilmekte ve bunlardan etkilenebilmektedir. Bunun en somut ve son örneği olarak Suriye'de yaşanan iç çatışmaların ülke sınırlarını aşarak önce bölgesel, daha sonra da küresel etki yaratması gösterilebilir.

Özellikle Soğuk Savaş'ın bitimiyle beraber güvenlik algısı da değişim göstermiştir. Bu değişimle birlikte göç ve güvenlik birbirini çok daha yakından etkileyen iki kavram halini almıştır. Türkiye'de farklı dönemlerde farklı coğrafyalardan gelen göçlere maruz kalan bir ülke olarak bu göçleri kontrol edebilmek için ulusal güvenliğini ön planda tutan

bir anlayış benimsemiştir. Bu amaçla hem sınır kontrollerini sağlamaya yönelik politikalar üretmiş hem de çeşitli kanunlar çıkararak kendi ulusal göç mevzuatında yenilikler gerçekleştirmiş ve göçün daha doğru bir şekilde yönetilmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirmiştir. Türkiye'nin son dönemlerde göçe yönelik hukuki düzenlemeler yapmasının başlıca nedeni ise ülke topraklarına yoğun bir şekilde giriş yapan Suriyelilerin beraberinde getireceği problemlere kalıcı çözüm arayışı olarak açıklanabilir.

Arap Baharı olarak adlandırılan halk hareketi neredeyse bütün bölgeyi etkilemiştir. Uzun bir dönem boyunca ülke iktidarını elinde bulunduranlar domino etkisiyle koltuklarını kaybetmiştir. Bu halk hareketinin son halkası olarak tanımlanabilecek Suriye'de ise Libya, Mısır ve Tunus'un aksine iktidarı elinde tutan Esad rejimi devrilmemiş ve halk hareketini bastırmak ve iktidarını korumak için direnç göstermiştir. Esad kendisine karşı gerçekleştirilen bu isyanı sonlandırmak amacıyla orantısız güce başvurmuş ve kendi halkına yönelik saldırılar gerçekleştirmiştir. Bunun doğal bir sonucu olarak Suriye halkı çatışmadan kaçmak ve yaşamlarını devam ettirebilmek amacıyla çeşitli ülkelere göç etmiştir. Bu göçlerden en çok etkilenen ülke ise Türkiye olmuştur.

Tarih boyunca insanlık için çok büyük etkileri olan göç olgusu, kurulduğu günden bu zamana dek Türkiye Cumhuriyeti'ni de derinden etkilemiştir. Türkiye sahip olduğu coğrafyanın doğal bir sonucu olarak sürekli bireysel veya kitlesel göçlerle karşı karşıya kalmıştır. Kendi ülkesine yönelen kitlesel göçleri verimli bir şekilde yönetebilmek amacıyla Türkiye, bu göçlere yönelik çeşitli politikalar belirlemiş ve kurumlar oluşturmuştur.

Çalışmanın iki temel amacı vardır. Birinci amaç, Avrupa Birliği ile kurduğu ilişkiler çerçevesinde Türkiye'nin ulusal göç politikasını incelemektir. İkincisi ise, Suriye kriziyle birlikte sorunun çözümünde daha etkin olabilmek amacıyla Türkiye'nin ulusal göç mevzuatında yaptığı değişikliklerin ve sonuçlarının değerlendirilmesidir.

Birinci bölümde, göç kavramı çeşitli tanımlar çerçevesinde ayrıntılı olarak ele alınmış ve güvenlik kavramıyla birlikte açıklanmıştır. Göçün ülkelerin güvenlik algısını derinden etkileyen bir yapıya sahip olduğu çıkarımında bulunulmuştur. Ülkeler göçün kendi ulusal güvenliğini olumsuz etkilememesi amacıyla buna yönelik çözümler üretmeye çalışmaktadır. Özellikle yoğun göçlerle beraber ülkenin demografik yapısının korunmasını sağlamak, göçün hedef ülkeye yüklediği mali külfetin en aza indirgenmesi, göç eden kişilerle yerel halkın sorunsuz bir şekilde entegrasyonunun sağlanması ve bu kişilerin iş

hayatında kendilerine yer bulması yoğun göçlere maruz kalan Türkiye için üzerinde en çok durulması gereken konular olarak durmaktadır.

Göçün tanımları yapıp güvenlik ile olan ilişkilerine değinildikten sonra 1923-1998 yılları arasında Türkiye'ye yönelen kitlesel göçler kronolojik olarak incelenmiştir. Türkiye'nin söz konusu göçlere yönelik tavrı, ekonomik bağlamda göçün getireceği problemleri asgari düzeyde tutma girişimleri, ortak değerlere sahip olduğu bazı toplumlara karşı benimsemiş olduğu pozitif yaklaşımları ortaya konmuştur. Türkiye söz konusu dönemde maruz kaldığı göç hareketlerinde öncelikli olarak üniter devlet yapısını korur nitelikte politikalar benimsemiştir. Bu bağlamda Türkiye'nin ortak kültürel değerleri paylaştığı Bosna-Hersek, Kosova gibi ülkelerden gelen göçlere karşı daha ılımlı politikalar benimsemiş olduğu görülmektedir.

İkinci bölümde, göç hususunda uluslararası anlamda temel iki metin olan 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 New York Protokolü incelenmiştir. Türkiye'nin bu hukuki metinlere taraf olurken koyduğu coğrafi çekince kuralı açıklanmaya çalışılmıştır. Türkiye koymuş olduğu coğrafi çekince kuralına rağmen Avrupa Birliği ile yürüttüğü üyelik süreciyle beraber bu çekinceyi kaldırmamış olsa da esnetmiştir. Tezin ikinci bölümünde değinilen ilerleme raporları ekseninde Türkiye'ye bu yönde getirilen eleştiriler ve Türkiye'nin göç mevzuatındaki gelişmelere yönelik aldığı olumlu eleştiriler incelenmiştir. İlerleme raporlarında Türkiye'ye yöneltile en ciddi eleştiri Türkiye'nin coğrafi çekincesini hukuki olarak devam ettirmesi üzerine yapılmıştır. Raporlarda Türkiye'nin Suriye krizinde ülke sınırlarını açması ve gerçekleştirdiği insani yardımlardan övgüyle bahsedilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin krizin kalıcı bir şekilde çözümüne yönelik çıkarmış olduğu kanun ve yönetmelikten övgüyle bahsedilmiştir.

Üçüncü bölümde öncelikle Suriye krizi ve bu kriz neticesinde yaşanan insani dram ele alınmıştır. Krizin derinleşmesinde küresel güçlerin ulusal çıkarları çerçevesinde politikalar geliştirmesi etkili olmuştur. Terör örgütlerinin kendine yaşam alanı bulmasıyla beraber çatışma yoğunluğu artmış ve ülkenin neredeyse her noktasına yayılmıştır. Bunun bir neticesi olarak iç karışıklığın neredeyse içinden çıkılmaz bir yapıya bürünmesinden dolayı Türkiye'ye göç eden Suriyeliler güncel rakamlarla incelenmiştir.

Türkiye Suriye krizinde açık kapı politikası uygulamış ve bunun gerekliliği olarak topraklarına sığınan Suriyelileri geri göndermeme ilkesi çerçevesinde misafir etmiştir. Suriyelilerin çok az bir kısmı kamplarda ağırlanırken, kamplarda kalmayanlar ise ülkenin

neredeyse tamamına yerleşmiş ve Türk halkı ile iç içe yaşamaktadırlar. Üçüncü bölümden son olarak, Türkiye'nin Suriye krizine yönelik oluşturduğu 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve Geçici Koruma Yönetmeliği incelenmiştir. Bunlara ek olarak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurulması da göçün kurumsal anlamda çözümü için olumlu bir adım olarak ele alınmıştır.

Sonuç olarak Türkiye sayıları 3,5 milyonu geçen Suriyelilere yönelik göç politikasında çeşitli değişikliklere gitmiş ve bunu çıkarmış olduğu kanun ve bu kanuna dayanarak oluşturduğu yönetmelikle resmi bir boyuta taşımıştır. Türkiye hukuki bağlamda sorumluluğu en asgari seviyede tutabilmek için Suriyelileri geçici koruma kapsamı altında misafir etmektedir.

BÖLÜM II

2. 1923-1998 ARASI TÜRKİYE'YE YÖNELEN KİTLESEL GÖÇLER

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu tarihten itibaren günümüze kadar, farklı niteliklerde olmak üzere, birçok toplumun göç güzergâhında bulunan bir ülke olmuştur. Konumlandığı coğrafyanın kendine has özellikleri göz önünde bulundurulduğunda göç olgusunun Türkiye'nin gündeminde yer alması olağan bir durumdur. Orta Doğu bölgesinde yaşanan istikrarsızlık, Yugoslavya'nın dağılmasıyla birlikte oluşan Balkan coğrafyasındaki çatışma ortamı gibi gelişmeler doğrudan Türkiye'yi de etkilemiştir. Bu gelişmelerin Türkiye'ye ve Türkiye'nin toplumsal yapısına en önemli yansımaları da göç aracılığıyla gerçekleşmiştir.

Türkiye, ülkesini terk eden insanlar için kimi zaman sığınılacak bir liman, kimi zaman ise Batı'ya açılan yolda ilk durak olarak görülmüştür. Gelenlerin dili, dini, kültürü gibi birçok faktör bunun belirleyicisi olmuştur. Ayrıca bu insanların ülkelerini terk etme sebepleri de bu algının oluşumunda bir diğer önemli etkidir. Bu insanların bir kısmı sadece hayatta kalabilme gibi temel bir hakka dayanarak göç etme yolunu tercih etmektedir. Bir kısmı ise ekonomik kaygılar, siyasi baskılar gibi faktörler nedeniyle göç yolunu tercih etmektedirler.

Çalışmanın bu bölümünde kuruluşundan, Avrupa Birliği için aday statüsü kazandığı 1999 yılına kadar Türkiye'ye yönelik kitlesel göç dalgaları tarihsel olarak incelenmiştir.

2.1. Göç Kavramı

Sosyal bir varlık olan insan, sürekli olarak bir ötekiyle etkileşim içinde olmuştur. Bu etkileşimin biçimleri farklılık gösterse de süreklilik arz etmiştir. Toplumlar tarih boyunca birbiriyle savaş, ticaret gibi etkileşimlerde bulunmuşlardır. Bu etkileşimlerden biri de göç olmuştur.

Tabiatı gereği insan bulunduğu yeri koruma içgüdüleriyle yaşayan bir varlık olmuştur. Yaşam alanını korumak üzerine bir hayat süren insan için sınırlar daima önemli olmuştur. İnsan dahil olduğu siyasi topluluk aracılığıyla, kendi sınırlarını koruma güdüleriyle hareket etse dahi başka toplumların sınırlarını sürekli olarak kendi lehine değiştirme çabası içerisinde olmuştur. Bu durum insanlık tarihi boyunca neredeyse hiç ara vermeden yaşanmıştır. İnsanlık tarihi savaşlarla şekillenmiş ve savaşlar beraberinde göçü getirmiştir.

İlk çağlarda insan, doğayla mücadele eden ve hayatta kalma üzerine inşa edilmiş bir yaşam sürmekteydi. Sel, kıtlık gibi sorunlarla baş edemeyen ve doğaya mağlup olan insan göç yolunu tercih etmiş ve farklı topraklarda kendine yaşam kurmaya çalışmıştır. Ancak zamanla insanoğlu da değişim göstermiştir. Gerçekleştirdiği icatlarla doğayı hakimiyeti altına alan insan mücadeleyi kendi ırkına doğru yöneltmiştir. Mücadelesini ilk etapta basit araç-gereçlerle sürdüren insanoğlu zamanla tahribat gücü yüksek silahlar icat etmiş ve savaşların da beraberinde getirdiği yıkım aynı oranda artmıştır.

Modern dönemde ise dünya üzerinde insan popülasyonu çok ciddi anlamda artış gösterirken silah teknolojisinde de gelişmeler yaşandı. Devletlerin birbiriyle savaşları insanları doğuştan beri üzerinde yaşadıkları toprakları terk etmeye zorlamıştır. Savaş ve göç arasındaki ilişki bir sarmal gibi bu şekilde süregelmiştir.

Göçün nedenlerini genel olarak birkaç başlık altında toplayabiliriz:

- Hayatta kalabilme güdüsüyle yapılan göçler: Çatışma ortamı, güvenliğin sağlanamaması, soykırım, etnik temizlik karşısında bireyler göç yolunu tercih etmektedirler.
- Ekonomik sebeplerle yapılan göçler: Bireyler daha iyi bir yaşam koşuluna sahip olabilme, ekonomik anlamda refah içinde yaşayabilme arzusuyla göç yolunu tercih etmektedirler.
- Bireyler eğitim anlamında da kendini geliştirebilecekleri ülkelere göç edebilmektedir.
- Siyasi ve dini baskılar: Siyasetten mahrum bırakılan veya inançları nedeniyle dışlandığını düşünen bireyler de göçü tercih edebilmektedir.

Göç eden bireyler ve aileleri hem kaynak ülke hem de hedef ülke açısından çeşitli problemleri de beraberinde taşımaktadır. Göç edenler, hedef ülkenin ekonomik, demografik ve dinsel yapısına değişiklik oluşturabilme potansiyeline sahiptirler. Bu açıdan, kültürel entegrasyonun sağlanabilmesi için hedef ülkeye çeşitli politika üretme zorunluluğu doğmaktadır. Özellikle 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılması, 1990'lı yılların başında SSCB'nin ve Yugoslavya'nın dağılması gibi dünya siyasetine ciddi etkileri olan gelişmeler beraberinde göç olgusunun da gücünü artırmıştır. Bu neticede yeni göç hareketleri daha görünür ve devletlerin bu olgu üzerine faaliyette bulunmasını gerekli kılmıştır. Bu gelişmelerin yanı sıra sınırların önemini yitirdiği bir süreci de simgeleyen küreselleşme süreci göç olgusunu aynı ölçüde görünür kılmıştır.

Ulaşım araçlarının gelişmesi ve küreselleşen dünyayla birlikte göçler daha kolay gerçekleşmektedir. Artık bireyler çok uzak ülkelere kısa süre içerisinde ulaşabilmektedir. Gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasındaki uçurumun her geçen gün artması kendi ülkesinde ekonomik olarak çöküntü içinde olan insanları farklı arayışlara itmiş ve bu arayışların sonucunda göç ciddi bir alternatif olmuştur.

Nedenleri bireyden bireye değişiklik gösteren göç, tanım olarak da farklılık arz etmektedir. Bu tanımların bazıları şu şekildedir:

- Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir.¹
- Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme.²
- Ekonomik, toplumsal ve siyasal nedenlerle insanların bireysel ve kitlesel olarak yer değiştirme eylemi ya da yaşanılan yerin değiştirilmesi eylemidir.³
- Kişilerin hayatlarının gelecekteki kısmının tamamını veya bir parçasını geliştirmek üzere, tamamen yahut geçici bir süre için bir iskan ünitesinde (şehir, köy gibi) diğerine yerleşmek kaydıyla yaptıkları coğrafi yer değiştirme olayıdır.⁴
- Göçmen olarak adlandırılan bir topluluğun, daha önceden verdikleri kararla, etkileşim sistemlerinde değişikliklerle sonuçlanacak şekilde bir coğrafi konumdan diğerine doğru görece sürekli olarak uzaklaşmasıdır.⁵
- Göç olgusu, devletlerin ulusal güvenlikleri temelinde sosyal istikrarının, demografik güvenliğinin, kültürel kimliğinin, sosyal güvenlik sisteminin ve

¹Bülent Çiçekli, **Göç Terimleri Sözlüğü**, (Uluslararası Göç Örgütü yayınları.), (No.18), İsviçre, 2009, s.22.

²Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a2d883630f113.25199265 Erişim Tarihi 09.12.2017

³Cengiz Şahin, “Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme”, (Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi), Cilt:21, Sayı:2, 2001, s.59.

⁴Taylan Akkayan, **Göç ve Değişim**, (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yay.), (No.2573), İstanbul, 1979, s.21.

⁵J.J.Mangalam, “*Human Migration: A Guide to Migration Literature in English 1955-1962*”, (Lexington:The University Kentucky Press), akt., Deniz Ela Özcan, “Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme”, (İş ve Hayat Dergisi), s.186.

refah devleti felsefesinin ve iç güvenliğinin etkilendiği bir realite olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶

- Uluslararası göç bir devletten diğerine/ diğerlerine gerçekleşen bir insan topluluğu hareketinin ötesinde tüm göç yapılarını kapsayan, çok sayıda bağ ile çok sayıda devlet arasında hareket edenler ile kalanlar arasındaki çeşitli bağları özetleyen, çok boyutlu ekonomik, siyasi, kültürel ve demografik bir süreçtir.⁷
- İnsanların yaşadıkları yerde geçimlerini sağlayamaması gibi şartlara bağlı veya mevcut sosyo-ekonomik politikalara bir tepki nedeniyle bulunduğu yerden diğer alanlara taşınması olarak tarif edilebilir.⁸
- Nüfussal yer değiştirme olarak görülen göç olgusu, nüfusun belirli bir coğrafya üzerinde yer değiştirmesidir.⁹
- Göç olgusu nüfusun kalıcı şekilde yer değiştirmesidir.¹⁰
- Küresel düzlemdeki insan göçleri, modernitenin çekirdeği olan kent mekanlarının toplumsal, kültürel, ekonomik ve politik değişimini de sağlayan toplumsal değişim aracıdır.¹¹
- Göç, algıdaki değişim ile başlayan, mekanda yer değiştirme ile devam eden ve varılan yere uyumla tamamlanan bir süreçler bütünüdür.¹²
- Göç, daha iyi yaşam beklentisi nedeniyle bireyler ya da toplulukların yaşadıkları ortamları bırakıp geçici veya sürekli olarak yeni yerleşim yerlerine gitmeye karar verme eylemidir.¹³
- Castles ve Miller ise göç olgusunun varlığını sürdüreceğini belirtmiştir ve beş temel eğilimin göçü şekillendirdiğini savunmuşlardır. Bunlar: göçün

⁶Bülent Şener, “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Göç Olgusu ve Ulusal Güvenlik Üzerindeki Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme”, Güvenlik Bilimleri Dergisi, Cilt:6, Sayı:1, Mayıs 2017, s.2.

⁷T. Faist, “Uluslararası Göç ve Ulaşımı Toplumsal Alanlar” (çev. Azat Zana Gündoğan, Can Nacar), (Bağlam yay.), İstanbul, 2003, s.30.

⁸Tika Ram Gautam, “Causes and Impact of Migration: A Sociological Study of Migration From Kandebash”, (akt. Yılmaz Demirhan, Seyfettin Aslan) “Türkiye’nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi”, Birey ve Toplum Dergisi, Cilt:5, Sayı:9, 2015, s.25.

⁹M. Kearney, “From the Invisible Feet: Anthropological Studies of Migration and Development”, Theories of Migration, 1996, s.374.

¹⁰E.S.Lee, “A Theory of Migration”, Theories of Migration, Cilt:3, No:1, 1966, s.50.

¹¹Iain Chambers, **Göç, Kültür, Kimlik**, (Ayrıntı yay.), 2. Baskı, (çev. İsmail Türkmen, Mehmet Beşikçi), İstanbul, 2004, s.208.

¹²B. Ali Demirel, “Doğu’da Göçün Temelleri”, Pivolka Dergisi, Sayı:14, 2004, s.7.

¹³M. Vedat Pazarlıoğlu, “İzmir Örneğinde İç Göçün Ekonometrik Analizi”, Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Cilt:14, Sayı:1, İzmir, 2007, s.121.

küreselleşmesi, göçün hızlanması, göçün farklılaşması, göçün kadınsallaşması, göçün siyasallaşması.¹⁴

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere insanlar siyasi ve ekonomik başta olmak üzere birçok nedene bağlı olarak bulundukları coğrafyayı terk etmektedirler. Bu hareket bireysel olabileceği gibi kitlesel bir şekilde de gerçekleşmektedir. Önemli olan bir diğer husus ise göçün sadece bir kavram olarak algılanmaması gerekliliğidir. Göç, insanlık tarihi için devamlılık arz etmektedir.

Bunların dışında mülteci ve sığınmacı kavramları da göçle ilgili önem arz etmektedir. Mülteci, vatandaşı bulunduğu ülkede meydana gelen siyasi olaylar nedeni ile vatanını kendi iradesiyle veya zorla terk etmiş ve yeni bir devletin vatandaşlığına geçmemiş, herhangi bir devletin diplomatik himayesi altında bulunmayan kimselere verilen addır.¹⁵

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne göre ise mülteci; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs olarak tanımlanmaktadır.¹⁶

Günümüzde özellikle ülkelerin yaşadığı iç çatışmalar neticesinde mülteci sayısında büyük bir artış gözlemlenmektedir. Ülke içinde yaşanan sorunlar zamanla ulusal sınırları aşıp uluslararası alanda çözülmesi gereken ciddi bir sorun halini almıştır.

Sığınmacı, ülkesindeki zulümden veya ciddi zararlardan uzaklaşarak güvenli bir yere sığınmak amacıyla hedef ülkenin ulusal veya uluslararası düzenlemeleri çerçevesinde mülteci statüsüne başvuru sürecini bekleyen kişilerdir.¹⁷ Sığınmacı kavramı geçici bir haktır. Kişinin mülteci statüsüne erişmesiyle birlikte sığınmacılık sona erer. Gerekli şartları

¹⁴S. Castles, M.J.Miller, “Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri”, (çev. Bülent Uğur Bal, İbrahim Akbulut), (İstanbul Bilgi Üniversitesi yay.) 2008, s.14.

¹⁵Faruk Sönmezoglu, (der.), Ülke Arıboğan, Gülden Ayman, Beril Dedeoğlu, **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü**, (Der yay.), 4. Basım, İstanbul, 2010, s.498.

¹⁶Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, BM Mülteci Örgütü, “Suçluların İadesi ve Uluslararası Mülteci Koruması Hakkında Bilgi Notu” BMMYK Koruma Politikası ve Hukuki Yardım Bölümü Uluslararası Koruma Hizmetleri Dairesi, İsviçre, 2008, s.7.

¹⁷Uluslararası Göç Örgütü.: ayrıntılı bilgi için bkz.: <http://www.iom.int/key-migration-terms#Asylum-Seeker>, Erişim Tarihi 26.03.2019

sağlayamayan sığınmacıların geri gönderilmesinde herhangi bir hukuki engel bulunmazken mülteciler geri göndermeme ilkesine bağlıdırlar.

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere sığınmacı kavramı mültecilikten hukuki bağlamda ayrılmaktadır. Sığınmacı, mülteci olmak için gerekli kriterleri yerine getirmek zorunda olan kişidir. Mültecilik ise hukuki bir hak kazanımını nitelemektedir.

2.2. Güvenlik-Göç İlişkisi

1648 tarihinde imzalanan Vestfalya Anlaşması'ndan bu yana devletler uluslararası ilişkilerde başat aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası sistemin anarşik yapısı, devletleri karar alırken tamamen ulusal çıkarlarını ön planda tutma yoluna itmiştir. Uluslararası sisteme hakim olan tek bir gücün olmaması nedeniyle devletler karar alma süreçlerinde tamamen güvenlik odaklı bir düşünce biçimi geliştirmişlerdir. Özellikle realistler, korku- güvenlik ikilemi üzerinde durmaktadır. Bu iki kavramı devletlerin savaşı tercih etmelerinde tetikleyici unsur olarak görmektedirler. Realistlere göre rakip olarak algılanabilecek devlet güçlenmeden savaşmak meşru bir durum olarak görülmektedir.¹⁸

Güvenlik, zarar ve tehlikeye karşı emniyette olma durumudur.¹⁹ Ancak subjektif bir kavram olan güvenlik, olaylara ve öznelere göre tekrar tekrar üretilebilir. Uluslararası ilişkilerde çıkar odaklı yaklaşım sergileyen devletler için güvenlik değişken bir kavramdır. Herhangi bir aktörün algıladığı tehditler diğer bir aktör için tehdit olarak görülmeyebilir. Bu durum güvenliğin genel kabul gören tanımının yapılmasını engellemektedir. Uzun bir süre boyunca tamamen askeri bağlamda değerlendirilen güvenlik kavramı, Soğuk Savaş yıllarının son dönemlerinde kabuk değiştirmeye başlamıştır. Bu değişimin temel nedeni olarak Soğuk Savaş'ın bitimine yakın dönemle birlikte askeri konuların geri plana atılıp ekonomik, çevresel, toplumsal, siyasi sorunlara güvenlik odaklı yaklaşımın benimsenmesi gösterilebilir.²⁰ Soğuk Savaş sonrası dönemin getirdiği yenilik, uluslararası ilişkiler literatürü üzerinde önemli bir etkide bulunan güvenliğin doğasına dair yeni bir yaklaşım olmuştur.²¹ Bu bağlamda alternatifsiz bir güvenlik öznesi olarak görülen devlet merkezli bakış açısı da yerini bireyi ön planda tutan anlayışa bırakmıştır.

¹⁸Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkiler Teorileri Çatışma, Hegemonya, İşbirliği**, (MKM yay.), 8. Baskı, Bursa, 2013, s.138.

¹⁹Terry Terrif, **Security Studies Today**, Polity Press, Cambridge, 1999, s.1.

²⁰Sinem Akgül Açıkmeşe, "Algı mı Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt:8, Sayı:30, 2011, s.47.

²¹John Baylis, "Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt:5, Sayı:18, 2008, s.71.

Özellikle Barry Buzan öncülüğünde Kopenhag Okulu güvenliğe yeni bir bakış açısı getirmiştir. Barry Buzan çevresel, ekonomik, siyasi ve askeri konuları kendi çalışmalarına eklemiştir²² ve güvenlik olgusunu daha derin bir perspektifte açıklamıştır. Buna göre güvenlik sadece askeri bağlamda ele alınamayacak kadar derin bir yapı arz etmektedir. Bu bağlamda, insanı ilgilendiren her konu güvenlik kapsamında ele alınabilir.

Bireylerin de güvenliğin bir öznesi olarak kabul edilmesi ve uluslararası sistemin değişen yapısıyla birlikte göç olgusu da güvenlikle etkileşim içine girmiştir. Zorunlu göç ve güvenlik arasındaki ilişki konusunda literatürün büyük bir kısmında ve göç ile iltica konusunda devletlerin uyguladığı birçok politikada dolaylı bir şekilde geleneksel güvenlik yaklaşımının benimsendiği gözlemlenmektedir. Zorunlu göç ve güvenlik arasındaki ilişkiler konusundaki bu yaklaşım ve politikalar devleti en temel obje olarak alır ve zorunlu göç ile üst seviyedeki askeri tehditler arasındaki ilişkiyi inceler. Başka bir deyişle, zorunlu göçün ağırlıklı olarak milli güvenlik bakış açısıyla değerlendirildiği ifade edilebilir.²³ 11 Eylül 2001 tarihinden itibaren göç konusu daha çok güvenlik açısından değerlendirilmeye başlanmış, aynı zamanda göç yoluyla terör örgütleri hedef ülkelere sızma girişiminde bulunmuşlardır. Örneğin hem Mart 2004'te gerçekleştirilen Madrid hem de Temmuz 2005'de gerçekleştirilen Londra bombalamalarında yer alanlar daha önce İspanya ve İngiltere makamlarına iltica talebinde bulunmuşlardır.²⁴

Her ne kadar güvenlik ve göç arasında etkileşim kurulmuş ve buna yönelik politika üretme çabasına girilmiş olsa da bu ülkelerin olası bir göç dalgasından algıladığı tehditler ve bu tehditlere yönelik inisiyatifleri farklılık teşkil etmektedir. Güvenlik ekseninde uluslararası göç olgusu, ulusal çıkarların önceliklendirildiği bir anlayışla değerlendirilmektedir. Toplum güvenliği kavramı üzerinde fazlaca durularak, göç alan ülkelerin güvenliği ön planda tutulurken, yaşadıkları olaylar neticesinde yeni bir arayışla göç eden bireylerin güvenliği ise önemsenmemektedir.²⁵

Güvenlik çerçevesi dışına çıkıldığında ise göç eden bireylerin psikolojik durumları üzerine çalışmaların yetersiz olduğu görülmektedir. Özellikle göç alan ülkeler kendi toplumunun çıkarlarını önemsemektedir. Hedef ülke olarak tanımlanabilecek ve göçe doğrudan maruz kalan ülkeler hızlı ve sorunu çözmeye yönelik politikalar geliştirirken

²²Barry Buzan, **People, States and Fear**, Harvester Books, 1983, s.214.

²³Alexander Betts, **Zorunlu Göç ve Küresel Politika**, (Hece yay.), Ankara, 2007, (çev. Seher Meltem Türkaslan), s.100.

²⁴Alexander Betts, **a.g.e.**, s.103.

²⁵Atilla Sandıklı, Bilgehan Emeklier, “*Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm*”, Uluslararası Balkan Kongresi, Kocaeli, 2011, s.34.

coğrafi bağlamda göç olgusuna uzak olan ülkeler ise bunu öncelikli politika alanı olarak görmeyip ikinci plana atmaktadırlar. Zira ülkeler göçün getirdiği ekonomik etkinin yıkıcı boyutunu minimumda tutma çabası içinde hareket etmektedirler.

Günümüzde güvenlik kavramı devlet, toplum ve birey nezdinde derinleşmektedir. Daha önceleri sadece devleti ön planda tutan anlayış son dönemlerde toplum ve bireye kadar indirgenebilmektedir. Bu bağlamda bireylerin doğrudan öznesi olduğu göç olgusu güvenlikle iç içe geçmiştir.

Güvenlik-göç ilişkisi çerçevesinde Türkiye'nin politikasını değerlendirecek olursak ilk olarak bütün ülkeler gibi sınırlarını koruma güdüsüyle hareket etmektedir. Ülke güvenliğini tehlikeye atacak şahıslara karşı bir savunma mekanizması geliştirerek bu kişilerin ülkeye girişini engelleme gayretinde olmuştur. İkinci olarak Türkiye tarihi boyunca göç olgusuna hiçbir zaman uzak kalmamıştır. Gerek coğrafi konumu gerekse de insani boyutta göçlere karşı aktif bir politika benimsemiştir. Ülkelerini terk etmek zorunda kalan milyonlarca Suriyeliyi ülkesinde ağırlaması bunun bir göstergesidir. Güvenlik-göç ilişkisinde Türkiye'nin, istikrarsız bir yapıda bulunan Irak ve Suriye ile ortak sınırları paylaşması Türkiye'yi göçe karşı aktif politika üretmeye itmiştir.

2.3. Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübadelesi

Türkiye, Yunanistan'dan gelen göçe karşı genel olarak ülke çıkarlarını koruma güdüsüyle yaklaşırken, göçe maruz kalarak vatanlarını terk eden insanlar ve kendi ülkesinin yurttaşları adına bir mağduriyet yaratmama güdüsüyle bakmıştır. Kimi zaman siyasi politikalarla iki devletin karşılıklı olarak gerçekleştirdiği göçler olduğu gibi ülke içinde yaşanan siyasi krizler neticesinde de göçlerle karşı karşıya kalınmıştır. Türk-Yunan mübadelesi bir devlet politikasının tezahürüyken, Irak'ın yaşadığı siyasi istikrarsızlık ve Suriye'de yaşanan iç çatışmalar Türkiye'yi sorunların çözümünde bir paydaş ülke yapmıştır. Bu bağlamda, bu başlık altında Türk-Yunan mübadelesi incelenmektedir. Kurtuluş Savaşı sonrasında Doğu Trakya'da sona eren Yunan işgali beraberinde göçü getirmiştir. Söz konusu göç hareketi bireysel olmaktan ziyade kitlesel bir nitelik göstermiştir ve tek taraflı bir yapıdan ziyade iki taraflı bir geçişi beraberinde getirmiştir. Savaşın getirdiği yıkımla eş zamanlı olarak gerçekleşen bu kitlesel göç hareketi her iki taraf için de çözülmesi gereken önemli bir mesele halini almış ve hükümetler nezdinde buna yönelik politika geliştirme çabası içine girilmiştir. Bu politika mübadele kavramı ile uygulanmaya çalışılmıştır.

Türkçede ‘mübadele’ kavramı Lozan Konferansı’nda kararlaştırılmış ve Konferans’ın sonrasında Türkiye ile Yunanistan arasında gerçekleştirilmiş olan karşılıklı nüfus değişimini karşılamaktadır.²⁶ Türkiye ile Yunanistan arasında gerçekleştirilen mübadelenin kararı, Lozan Barış Konferansı’nda alınmıştır. Söz konusu karar, 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanan “Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol” ile hayata geçirilmiştir.²⁷

Sözleşmenin 1. maddesi mübadele ile ilgili temel kuralı şu şekilde belirlemiştir: "Türk topraklarında yerleşmiş Rum Ortodoks dininden Türk uyruklarıyla, Yunan topraklarında yerleşmiş Müslüman dininden Yunan uyruklarının, 1 Mayıs 1923 tarihinden başlayarak, zorunlu mübadelesine girişilecektir. Bu kimselerden hiçbiri, Türk Hükümeti’nin izni olmadıkça Türkiye’ye, Yunan Hükümetinin izni olmadıkça Yunanistan’a yeniden dönerek orada yerleşemeyecektir." 2. madde, 1. madde ile belirtilen kuralın istisnasını düzenlemektedir. "Birinci maddede öngörülen mübadele: a. İstanbul’da oturan Rumları, b. Batı Trakya’da oturan Müslümanları kapsamayacaktır." Yine aynı maddede etabli (yerleşik) diye adlandırılan İstanbul Rumları ile Batı Trakya Müslümanlarının tanımı yapılmaktadır. Sözleşmeye göre, "1912 kanunuyla sınırlandırıldığı biçimde, İstanbul Şehremaneti daireleri (belediye sınırları) içinde, 30 Ekim 1918 tarihinden önce yerleşmiş bulunan bütün Rumlar İstanbul Rumu" ve "1913 tarihli Bükreş Antlaşması’nın koymuş olduğu sınır çizgisinin doğusundaki bölgeye yerleşmiş bulunan Müslümanlar, Batı Trakya’da oturan Müslümanlar sayılacaklardır." Böylece, Türkiye ve Yunanistan arasında azınlıklar açısından bir denge kurulmaktadır.²⁸

Söz konusu maddelerden anlaşılacağı üzere; mübadeleye tabii olan halkların konuştukları dil, yaşam biçimleri ve sahip oldukları kültürel özellikleri geri planda tutulmuştur. Aslen iki grubun da dini yapıları esas alınmıştır. Karşılıklı alınan mübadele kararıyla dini anlamda her iki ülke de homojen bir yapı yaratma amacıyla hareket etmiştir.

Sözleşmede dikkat çeken bir diğer husus mübadelede Türk ve Rum halklarının karşılıklı göçünün isteğe bağlı değil, zorunlu olmasıdır. Mübadelenin gerçekleştirilmesinde

²⁶M. Murat Erdoğan, Ayhan Kaya, (der.) **Türkiye’nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler**, Elçin Macar, *Yunanistan’dan Anadolu’ya Göç: Nüfus Mübadelesi*, (İstanbul Bilgi Üniversitesi yay.), İstanbul, 2015, s.173.

²⁷Gökçe Bayındır Goularas, “1923 Türk- Yunan Nüfus Mübadelesi ve Günümüzde Mübadil Kimlik ve Kültürlerinin Yaşatılması”, *Alternatif Politika Dergisi*, Cilt:4, Sayı:2, Temmuz 2012, s.130.

²⁸Baskın Oran, **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (İletişim yay.), 18. Baskı, İstanbul, 2013, s.332.

uygulanacak olan metotlar tamamen zorunluluk ilkesine bağılı olarak oluşturulmuştur.²⁹ Türkiye ve Yunanistan karar vericileri birey bazında düşünmektense ülkelerinin ulusal çıkarlarını gözeterek zorlama tedbirlere başvurmuştur.

Yeni kurulan ve savaşın getirdiğı yıkımla birlikte hem ekonomik şartlar hem de toplumun psikolojisi göz önüne alındığında zor bir dönemde bulunan Türkiye açısından mübadele, devletin güçlü temellere oturtulup inşa edilmesi için önem arz etmekteydi. Ulus olma yolunda dinin önemi ön planda tutulmuş ve aynı dini paylaşan insanların tek bir coğrafyada yaşatılması amaçlanmıştır. Mübadele fikrinin ivedi bir şekilde hayata geçirilmesinde bir diğere itici faktör ise her iki ülkenin nüfusunun artırılma çabası olmuştur.

Mübadelelerin temel sebebi olarak Osmanlı İmparatorluğu'na bağılı olarak yaşayan bütün azınlıkların tavrı olarak gösterilebilir. Daha dar bir çerçevede bakılacak olursa Rumların tutumu mübadelelerin temel nedeni olarak durmaktadır.³⁰ Birinci Dünya Savaşı sürecinde Rusların işgaline yardım eden Ermeniler ve Yunan ordusuna destek vermekten geri kalmayan Anadolu'da yaşayan Rumlar spesifik örnek olarak verilebilir. Özellikle Rumlar Yunan Kralı Venizelos'a karşı büyük bir sempati beslemiş ve bunu gizlememişlerdir. Söz konusu tavırlar Türk ulus kimliğinin kurulması sürecinde olumsuz bir tutum olarak değerlendirilmiştir ve mübadele için alt yapı hazırlayan faktörlerden olmuştur.

Türkiye'den Yunanistan'a mübadele edilmeyi beklemeden kaçıp giden Rumların sayısının 1.000.000'dan fazla olduğu bilinmektedir. Mübadele edilen Rumlarla birlikte bu sayı, 1.250.000'e ulaşmıştır. Türkiye'den Yunanistan'a doğru göç eden kişiler ayrıldıkları yerde ciddi boşluklar oluşturdular ve netice olarak Yunanistan'da bir nüfus yığılmasına sebep oldular. Bunun doğal bir neticesi olarak Yunanistan'da yaşayan Türklere karşı baskının gerekli alt yapısı hazırlanmış oldu.³¹

Mübadele sürecinde Türkiye'ye göç edenlerin sayısının ise 500.000 kadar olduğu bilinmektedir. Her iki tarafın yoğun çabasına rağmen mübadele sürecinde çeşitli problemler de baş göstermiştir. Bunlar bireylerin yaşadığı psikolojik çöküntü, ekonomik sıkıntılar, göç eden ailelerin bölünmesi, toprak anlaşmazlıkları, zorunlu göçe mecbur bırakılan halk ile yerli halkın çekişmesi olarak sıralanabilir. Bireyler aidiyet hissettikleri

²⁹Ömer Budak, "Mübadele Meselesi ve Lozan'da Çözümü", Karadeniz Araştırmaları Dergisi, Sayı:26, 2010, s.139.

³⁰Yücel Bozdağlıoğlu, "Türk- Yunan Nüfus Mübadelesi ve Sonuçları", Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı:3, 2014, s.13.

³¹Kemal Arı, **Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç 1923-1925**, (Tarih Vakfı Yurt yay.), 2. Baskı, İstanbul, 2000, s.8.

topraklardan kendi rızaları olmadan ayrılmaya zorlanmıştır ve bu durumu hoşnutsuzlukla karşılayan azımsanmayacak bir insan popülasyonunun varlığı bilinmektedir. Daha önce bulundukları coğrafyada tarım, hayvancılık gibi işlerde uğraş veren insanlar mübadeleyle birlikte bir anda kalifiye oldukları iş sektörlerinden uzak kalmışlardır. Özellikle üretim sektöründe bulunanlar için bu durum önemli bir sorun halini almıştır. Mübadeleyle birlikte ailelerin bölünmesi en önemli sorunlardan biridir. Zira aile birliğinin bozulması beraberinde göç edilen ülkeye entegrasyonu zorlaştıran faktörlerden biri olmuştur.

Mübadele sırasında karşılaşılan problemlerden biri de Patrikhane'nin durumu ile ilgiliydi. Lozan Konferansı sırasında, Türkiye mübadele hususunda kendi lehine bir çıkarımda bulunabilmek amacıyla, Patrikhane'nin Türkiye sınırlarının dışına taşınmasını istemişti. Sürecin devamında ise Türkiye, Patrikhane'nin yalnızca dini statüye sahip olması şartıyla Türkiye'de bulunmasında bir sorun çıkarmayacağını bildirmiştir.³² Yaşanılan bütün problemlere karşın mübadele gerçekleşmiştir. Balkan uluslarının homojen bir devlet kurma amaçları neticesinde göçe zorlanan Türkler, Anadolu topraklarının Türk çoğunluğa sahip olmasının önünü açmıştır.³³ Her iki ülke tarafından da uygulanan mübadele, kişisel tercihler ön planda tutularak gerçekleştirilen göç olgusuna aykırı bir durum teşkil etmekle beraber söz konusu durum uluslararası hukuka aykırı bir husus arz etmektedir. Türkiye ekseninde bakılırsa mübadelenin Türkiye içerisinde homojen bir nüfus yaratarak Türkiye'nin ulus-devlet olma yolunda bir araç olarak uygulandığı ifade edilebilir.

2.4. Bulgaristan'dan Türkiye Göç

Bulgaristan'dan Türkiye'ye gerçekleştirilen göçler tek bir zaman dilimini kapsamamaktadır. 1923 yılında Bulgaristan hükümeti azınlıklara karşı ayrıştırıcı bir politika uygulamaya başlamıştır. Burada dikkat çeken nokta Bulgarların sadece Türklere yönelik değil, ülkede yaşayan bütün azınlıklara karşı dışlayıcı bir politika yürütmüş olmalarıdır. Ağırlaşan siyasi, sosyal ve ekonomik şartlar sonucunda Bulgaristan'da yaşayan Türkler, Türkiye'ye göç etmeye başlamışlardır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında gerçekleşen bu göçün kontrollü bir şekilde yönetilmesi, göçmenlerin taşınmaz mülkleri ile ilgili çalışmaların yapılması ve azınlıkların korunmasını sağlamak amacıyla Türkiye ile Bulgaristan arasında 18 Ekim 1925 tarihinde Dostluk Antlaşması ve Oturma Sözleşmesi

³²Bozdağlıoğlu, **a.g.e.**, s.23.

³³İbrahim Erdal, “*Türk- Yunan Nüfus Mübadelesinde Gayrimübadil Olma Konusu ve Mübadeleden Iskat (Çıkma) Yolları*”, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı:3, 2014, s.139.

imzalandı.³⁴ Türk- Bulgar Dostluk Antlaşması'na göre, iki devlet arasında uluslararası hukuk gözetilecek şekilde diplomatik ilişkilerin kurulacak, karşılıklı olarak ticaret, oturma, ve hakemlik antlaşması yapılacaktır.³⁵ 1914-1934 yılları arasında Bulgaristan'dan Türkiye'ye yıllık ortalama 10.000 kişi göç etmiştir.³⁶

Cumhuriyetin ilanından sonraki ilk on yılda Bulgaristan'dan Türkiye'ye 101.537 göçmen gelmiştir.³⁷ 1940-1950 yılları arasında Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç neredeyse durma noktasına geldi. İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği küresel bazdaki ekonomik problemler Bulgaristan'ı da etkisi altına aldı. Ülkede yaşanan iktidar değişimi beraberinde göç politikalarında uygulanan değişimi de getirdi. Bulgaristan hükümeti ülke dışına çıkışları yasakladı. Geçmiş yıllarda yaşanan hareketliliğe bakıldığında yüz bin civarında insanın zorla yerinde tutulduğu çıkarımı yapılabilir. Ayrıca savaşın getirdiği yük ve ekonomik sıkıntı sonucu üretime duyulan ihtiyaç Bulgar hükümetini ülke nüfusunu korumaya itmiştir. Ancak 1950 yılında durum değişmeye başlamıştır. Bulgar Hükümeti'nin Bulgarlaştırma politikaları karşısında, bu durumu reddeden Türkler, Türkiye'ye göç etme abasına girmişlerdir. Türk- Bulgar sınırının ilk kapanış tarihi olan 6 Kasım 1950 tarihine dek Bulgaristan'dan Türkiye'ye toplam 30.778 göçmen gelmiştir. Bu kişilerin hepsi serbest göçmen belgesi ile beraber Türkiye'ye gelmişlerdir. Sınırın tekrar açıldığı tarih olan 3 Aralık 1950 ile 31 Aralık 1950 arası süreci kapsayan dönemde toplam 21.143 göçmen Türkiye'ye gelmiştir.³⁸

1965 yılında Bulgaristan'da gerçekleşen nüfus sayımı sonrasında, burada ikamet eden Bulgaristan Türkleri'nin genel nüfus içerisinde oranı %9,5 olarak belirlenmiştir. Bu sayının %10'lara çıkmasından endişelenen Bulgaristan Hükümeti, burada yaşayan Türklerden milli bilinci yüksek olan kesimin göç etmesini teşvik eden bir yaklaşım sergilemeye başlamıştır. Gerçekleşen bu sürecin sonunda 22 Mart 1968 yılında, parçalanmış aileleri birleştirmek amacıyla, iki ülke arasında Yakın Akraba Göçü Anlaşması yapılarak,

³⁴Hikmet Öksüz, "İkili İlişkiler Çerçevesinde Balkan Ülkelerinden Türkiye'ye Göçler ve Göç Sonrası İskan Meselesi (1923-1938)", Atatürk Dergisi, Cilt:3, Sayı:1, 2000, s.177.

³⁵Metin Ayışığı, "Atatürk Dönemi Türk- Bulgar İlişkilerine Bir Bakış", Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi, Sayı:4, 2004, s.4.

³⁶Hikmet Öksüz, "Atatürk Döneminde Balkan Türklerinin Durumu", Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Sayı:107, 1997, s.99.

³⁷Cevat Geray, "Türkiye'de Göçmen Hareketleri ve Göçmenlerin Yerleştirilmesi", Amme İdaresi Dergisi, Cilt:1, Sayı:4, 1970, s.13.

³⁸Filiz Çolak, "Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi (1950-1951)", Tarih Okulu Dergisi, Sayı:14, 2013, s.122.

1952 yılına kadar göç edenlerin geride kalan akrabaları, belirli şartlara uymak koşuluyla 1978 yılına kadar aralıklarla göçe tabi tutulmuştur.³⁹

22 Mart 1968'de Türkiye ile Bulgaristan arasında imzalanan Yakın Akraba Göçü Anlaşması çerçevesinde 1969-1978 arası dönemde Bulgaristan'dan Türkiye'ye 130 bin kişilik bir Türk göçü görülmektedir. Anlaşmaya göre yakın akrabaları daha önceden Türkiye'ye göç etmiş olan Bulgaristan Türkleri, Türkiye'deki akrabalarının yanına gelebileceklerdi. Nitekim Bulgaristan, zaman zaman Bulgarlaştırma ve Hristiyanlaştırma politikaları çerçevesinde eylemler gerçekleştirerek, Türklerin bulundukları yerleri terk etmesine neden olmuştur.⁴⁰

Bulgaristan'ın dini anlamda uyguladığı baskılar, camileri kapatması, ibadet özgürlüğünü engelleyici uygulamaları hayata geçirmesi, Türkçe'ye yönelik olumsuz duruş gibi baskıcı politikaları neticesinde 1989 yılında yeni bir göç hareketi başlamıştır. Şubat 1989'da Bulgaristan'ın isteyen kişilerin başka ülkelere göç edebileceklerini açıklamıştır. Bunun ardından birçok Türk zorla, sahip oldukları bütün mülklerini Yunanistan'da bırakarak ve hiçbir tazminat alamadan sınır dışı edilmiştir. 1989 yılı Haziran-Ağustos arasında 300 binden fazla Türk Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç etmiştir.⁴¹

Bulgaristan'dan Türkiye'ye gerçekleşen göçlerle ilgili önemli tespitlerden biri gelen yurttaşların Türkiye'yi kalıcı olarak görmesi ve burada yerleşmeyi tercih etmeleridir. Bunun en temel nedeni kültürel ve dini anlamda Türkiye'ye göç edenlerle Türk halkının ortak paydada buluşabilmesi olmuştur. Ayrıca Osmanlı'dan beri tarihsel anlamda gelen birliktelik göçmenlerin Türkiye'yi tercih etmesinin bir diğer nedenidir.

2.5. Makedonya'dan Türkiye'ye Göç

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren kitlesel göçlerle sıklıkla karşılaşmıştır. Bu göçlerden bir diğeri de 1952-1967 yılları arasında Makedonya'dan Türkiye'ye doğru gerçekleştirilen kitlesel akınlardır. Türkiye'de, Türk ulusu olma bilincine ve anlayışına sahip kitlelere karşı daha ılımlı bir politika uygulanmıştır. 1953 Serbest Göç Antlaşması olarak bilinen bir anlaşma çerçevesinde, etnik veya kültürel olarak Türk olan veya Türklüğü benimseyen, Türkiye'de kendisine destek olabilecek akraba veya tanıdıklara

³⁹Nuri Korkmaz, Ayhan Öztürk, "Bulgaristan Türklerinin Göç Süreci ve Göçmenlerin Türkiye'deki İskan ve İş Gücüne Dayalı Entegrasyonu", ANKASAM Bölgesel Araştırmalar Dergisi, Cilt:1, Sayı:3, 2017, s.276.

⁴⁰Ali Osman Gündüz, "Bulgaristan'dan Türkiye'ye Türk Göçü (1989 Örneği)", Kırklareli Aşçıyan Dergisi, Sayı:4, 2015, s.8.

⁴¹Birgül Demirtaş Coşkun, **Bulgaristan'la Yeni Dönem**, (ASAM yay.), Ankara, 2001, s.32-33.

sahip olabilecek kişilere serbest göçmen vizesi verilmiştir.⁴² Makedonların Türkiye'ye göçünde ekonomik sebepler, uygulanan baskıcı politikalar temel sebepler olarak sıralanabilir. Özellikle Doğu Makedonya'da Türklere karşı başta eğitim alanında olmak üzere kültür, din, ekonomi gibi konularda da baskı kurulmuş ve Türklere yönelik asimilasyon politikası uygulanmıştır.⁴³ Uygulanan bu politikaların sonucunda Makedonya topraklarında yaşayan Türkler Türkiye'ye göç etmiştir ve Makedon topraklarındaki Türk nüfusu ciddi oranda azalmıştır.

Kitlesel kısmı itibariyle 1952-1967 göçüne yol açan temel neden 1931 yılında Makedonya'da yürürlüğe giren Zirai Islahat Kanunu'dur. Bu kanunla beraber Türklerin sahip olduğu araziler bedelsiz olarak istimlak edilmiştir. Burada amaçlanan Türkleri çiftçilikten yoksun bırakmaktır.⁴⁴ Üretim kaynaklarından yoksun bırakılan Türkler ekonomik anlamda da büyük bir sıkıntının içine girmişlerdir. Buna ek olarak Türklerin hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması göçün önünü açan önemli faktörlerden olmuştur. Bu kanunun bir sonucu olarak Makedonya topraklarında yaşayan Türkler sahip oldukları arazilerini kaybettiler ve Türkiye'ye göçü tercih ettiler.

Nisan 1999'da ise 200 binden fazla Kosovalı'nın Makedonya'ya sığınması sonucu, Türkiye 20 bin mülteciyi alabileceğini belirtmiştir.⁴⁵ Bunların 3 bin kadarı Türkiye'ye kalıcı olarak yerleştirilmiştir. Türkiye'ye göç eden Makedon topluluğunun Türk halkıyla aynı dini paylaşması, Anadolu coğrafyasını sahiplenmelerini ve göç sonucunda bulundukları ülkeyi yadırgamamalarında belirleyici olmuştur.

2.6. Romanya'dan Türkiye'ye Göç

Türkiye'ye yönelik bir başka kitlesel göç hareketi Romanya'dan gerçekleşmiştir. 1923-1938 döneminde 75.771 iskanlı ve 38.009'u serbest olmak üzere toplam 113.710 Romanyalı Türk, Romanya'dan Türkiye'ye göç etmiştir.⁴⁶ Feodal bir yönetimin idaresi altında yönetilen bir tarım ülkesi olan Romanya, girmiş olduğu savaşlar nedeniyle sarsılan ekonomisini düzeltebilmek amacıyla, birtakım politikalar geliştirmiştir. Bu politikalardan

⁴²Taner Zorbay, "1950'ler Türk Dış Politikasında Göç Meselesi Yugoslavya'dan Türkiye'ye Serbest Göç ve Köprülü/Titoveles İlçesi Örneği", Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:7, Sayı:1, s.324.

⁴³Ömer Turan, "Makedonya'da Türk Varlığı ve Kültürü", Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, Güz 1996, s.26.

⁴⁴Halim Çavuşoğlu, "Yugoslavya- Makedonya'dan Türkiye'ye 1952-1967 Kitlesel Göçü ve Bursa'daki Göçmen Kesimi", Karadeniz Araştırmaları Dergisi, Sayı:10, 2006, s.121.

⁴⁵Halil Akman, **Paylaşılmayan Balkanlar**, (IQ Kültür Sanat yay.), İstanbul, 2006, s.297.

⁴⁶H. Yıldırım Ağanoğlu, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanların Makus Talihi Göç**, (Kum Saati yay.), İstanbul, 2001, s.332.

biri de toprakların istimlakı şeklinde ifade edilebilir.⁴⁷ Romanya’da yaşayan Türk nüfus, istimlaka yönelik çeşitli politikalardan dolayı büyük sıkıntılar yaşamıştır. Türkler’in topraklarının neredeyse tamamı istimlak edilmiştir. Romanya hükümetinin bu politikayı gerçekleştirirken planladığı temel şey Türk nüfusun yerinden edilerek Romanya’nın Romenleştirilmesi olmuştur.

1923-1938 arasında Türkiye’ye doğru göç edenler serbest göçmen statüsüne tabidirler. 1953 'Serbest Göç Antlaşması' olarak bilinen bir anlaşma çerçevesinde, etnik veya kültürel olarak Türk olan veya Türklüğü benimseyen, Türkiye’de kendisine destek olabilecek akraba veya tanıdıklara sahip olabilecek kişiler serbest göçmen olarak tanımlanmıştır.⁴⁸ Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere Romanya’dan Türkiye’ye göç edenler gelişlerinde ekonomik anlamda kendi imkanlarını kullanmış olacaktı. Türkiye hükümetinin burada temel amacı yeni kurulmuş ülke olması vesilesiyle, ekonomiye artı bir yük getirilmesini engellemek olmuştur.

Romanya’dan Türkiye’ye göçte toprak meselesi temel itici faktör olarak gösterilebilir. Göçün bir diğer nedeni ise Türklerin Romanya topraklarının içinde, can ve mal güvenliklerinin tamamen yok edilmeye başlanması olmuştur.⁴⁹ Romanya hükümeti bunlara ek olarak Türklere Romanya askerlerine her türlü desteği sağlaması konusunda zorlamıştır.

Ekonomik sıkıntılar, Romanya’dan Türkiye’ye gerçekleştirilen göçün bir diğer nedenidir. Romanya’da yaşayan Türklerin, Türkiye’ye yönelik tarihsel ve kültürel bağlılıkları göçün bir diğer itici faktörü olarak değerlendirilebilir.

2.7. Doğu Türkistan’dan Türkiye’ye Göç

Doğu Türkistan’dan Türkiye’ye yönelik gerçekleştirilen göçün temel sebebi Çin’de 1949 yılında gerçekleşen rejim değişikliğiyle birlikte uygulanan politikalar olmuştur. Doğu Türkistan’da yaşayan Uygurlar 1940-1950 yılları arasında öncelikle Hindistan ve Pakistan’a göç etmişlerdir; ancak gerek kültür farklılığı gerekse de aynı dili konuşamamaları neticesinde söz konusu ülkelere uyum sağlamakta zorluk çekmişlerdir. Soydaş ve ortak tarihi paylaşma neticesinde Türkiye’ye yönelik göç hareketine başlamışlardır. Bu doğrultuda Türkiye’ye göç için müracaatta bulunmuşlardır.

⁴⁷Aslı Arslan, “Atatürk Döneminde Romanya’dan Türk Göçleri ve Göçmenlerin Türkiye’de İskanları”, Turkish Studies Dergisi, Cilt:9, Sayı:4, 2014, s.33.

⁴⁸Zorbay, a.g.m., s.324.

⁴⁹Önder Duman, “Atatürk Döneminde Romanya’dan Türk Göçleri 1923-1938” Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:45, 2008, s.27.

Türk hükümetinin 13 Mart 1952’de aldığı kararla Pakistan, Hindistan ve Keşmir’deki Kazaklar ile Uygurlar iskanlı göçmen statüsüne tabi olarak Türkiye’ye kabul edilmişlerdir.⁵⁰

1953 yılında Türkiye, ek olarak Pakistan ve Keşmir’e göç etmiş olan 900 Uygur’a da siyasi sığınma hakkı vermiştir. 1965 yılında Türkiye, Yarkand’dan gelen 235 Uygur’u kabul etmiştir.⁵¹ 13 Mart 1952 tarihli karardan sonra Türkiye’ye 1800’e yakın Uygur Türk’ünün göç ettiği bilinmektedir. Gerçekleşen bir diğer göç dalgası ise şudur: Çin 1959-1960 yılları içerisinde çıkarmış olduğu kanunla birlikte, yabancı ülke kendi istekleri olması koşuluyla geldikleri ülkeye geri gönderme kararı almıştır. Bunun bir sonucu olarak Doğu Türkistanlılar 1961 ve 1963 senelerinde Doğu Türkistan’dan ayrılmışlardır.⁵²

Çin’in Doğu Türkistan’da yaşayan Uygurlara uyguladığı baskıya rağmen, uluslararası toplum tarafından Çin’e karşı herhangi bir yaptırım uygulanamamıştır. Özellikle Çin’in Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nde daimi üye olması ve Güvenlik Konseyi’nde aleyhine çıkabilecek kararları veto yetkisini elinde bulundurması uluslararası toplumun bu konuda eylemsiz kalmasına neden olmuştur. Doğu Türkistan’da yaşayan Uygur Türkleri’nin göç etme nedenleri olarak bulundukları coğrafyada can ve mal güvenliklerinin olmaması, ekonomik sıkıntılar ve Çin’in baskıcı politikaları gösterilebilir. Türkiye’ye göç eden Uygur Türkleri Türkiye’de kalıcı olmuşlardır. Özellikle tarihsel bağlamda edinilen ortak kültür Uygur Türkleri’nin Türkiye’ye entegrasyonunu kolaylaştırıcı bir faktör olmuştur. İstanbul ve Kayseri başta olmak üzere çeşitli şehirlerde varlıklarını sürdürmektedirler.

2.8. İran’dan Türkiye’ye Göç

İran’da 1979 yılında gerçekleşen devrimle yeni bir yönetim biçimi ülkeye hakim oldu. Muhammed Rıza Şah rejimi 1979 yılında Ayetullah Humeyni önderliğinde gerçekleştirilen devrimle yıkıldı. Devrim, genel olarak İran’daki yabancı nüfuzuna, yabancıların İran’ın içişlerine karışmasına, Pehlevi-Amerika Birleşik Devletleri

⁵⁰Erkin Emet, “Doğu Türkistan’dan Türkiye’ye Göçler”, Akademik Perspektif, <http://akademikperspektif.com/2017/01/19/dogu-turkistandan-turkiyeye-gocler/> Erişim Tarihi 05.12.2017

⁵¹Barış Adıbelli, **Doğu Türkistan**, (IQ Kültür Sanat yay.), İstanbul, 2008, s.113-114.

⁵²Osman Kubilay Gül, “Doğu Türkistan’dan Türkiye’ye Hazin Bir Göç Hikayesi”, Turkish Studies Dergisi, Cilt:2, Sayı:1, 2007, s.258.

yakınlaşmasına, bozuk ekonomik koşullara, İran'ın Batılılaştırılması ve modernleştirilmesi çabalarına tepki olarak ortaya çıkmıştır.⁵³

Söz konusu devrim Şii temelli olarak ifade edilse de devrim boyunca Şii ve Sünni grupları bütünleştirici söylemler geliştirildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Literatürde İran'da gerçekleşen devrimin başarıya ulaşmasında İran- Irak savaşının da etkili olduğu ve bu savaşın Humeyni ve İran İslam Cumhuriyeti'ne verilen desteği artırdığı ifade edilir. Cleveland'a göre Saddam Hüseyin'e karşı İslam dünyasını korumanın getirdiği olumlu imaja İran vatanperverliği de eklenince, İran İslam Devrimi ve onun içinde barındırdığı İslami ilkeler daha hızlı şekilde kabullenilmeye başlanmıştır.⁵⁴

Göç, Türkiye için her zaman önem arz eden bir olgu olmuştur. Her göç hareketinin hedef ülkeye getirdiği yük ve sorumluluklar kendini İran Devrimi ve İran'ın Irakla giriştiği savaş sonucunda Türkiye'ye gerçekleşen göçte de göstermiştir. Savaşın doğal bir sonucu olarak bir milyona yakın İranlı Türkiye'ye göç etmiştir.⁵⁵

İran ve Irak'ta yaşarken ülkelerini terk edip Türkiye'ye gelenler, Türkiye'yi bir geçiş ülkesi olarak görmektedirler.⁵⁶ İranlıların göç yolunda Türkiye'yi tercih etmelerinde öncelikli olarak sınır komşusu olması etkili olmuştur. Ayrıca İranlıların Türkiye'yi transit-ülke olarak görmesinden yola çıkarak Türkiye'nin Yunanistan ile sınırdaş olması nedeniyle İranlı sığınmacılar Türkiye'yi Avrupa'ya açılan bir kapı olarak görmektedir. İranlıların göç yolunda Türkiye'yi tercih etmelerinde bir başka neden Türkiye sınırları içinde üç ay vizesiz kalabilme hakkına sahip olmalarıdır.⁵⁷

İran'dan Türkiye'ye giriş yapan İranlılar iki kategoride incelenebilir. Birinci grup, Türkiye'ye yerleşme amacı taşıyanlardır. İkinci grup ise Türkiye'yi geçiş ülkesi olarak görenlerdir. İranlı sığınmacılar 1995-2003 yıllarını kapsayan dönem içerisinde Türkiye'ye göç etmişlerdir. Bunun temel nedeni İran'da gerçekleşen toplumsal ve ekonomik problemler olarak gösterilebilir.⁵⁸ 1995-2005 senelerini kapsayan dönemde 30.000'den

⁵³Ünal Gündoğan, “Geçmişten Bugüne İran İslam Devrimi: Genel Değerlendirme”, Ortadoğu Analiz Dergisi, Cilt:3, Sayı:29, 2003, s.94.

⁵⁴William L. Cleveland, **Modern Ortadoğu Tarihi**, Agora Kitaplığı, 2. Basım, İstanbul, 2015, (çev. Mehmet Harmancı), s.479-480.

⁵⁵Sema Buz, “Türkiye Sığınma Sisteminin Sosyal Boyutu”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı:76, 2008, s.121.

⁵⁶Ahmet İçduygu, Sema Erder, Ömer Faruk Gençkaya, “Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikası, 1923-2023 Ulus Devlet Oluşumundan Ulus- Ötesi Dönüşümlere”, Mirekoç Proje Raporları 1, 2014 s.235.

⁵⁷Aslı Didem Danış, “Yeni Göç Hareketleri ve Türkiye”, Birikim Dergisi, No:184-185, 2004, s.222.

⁵⁸İsmail Şahin, Oğuz Düzgün, “Türkiye'ye Gerçekleştirilen Ortadoğu Kaynaklı Zorunlu Göçlerin Sosyo-Ekonomik Etkileri”, Tesam Akademi Dergisi, Cilt:2, Sayı:2, 2015, s.179.

fazla İranlı Türkiye'ye sığınma talebinde bulunmuştur. Bu rakam Türkiye'ye yapılan başvurulara oranlandığında %46'lık bir orana denk düşmektedir.⁵⁹

İran'dan Türkiye'ye gelenlerin belli bir kısmının farklı dinlere mensup olduğu da bilinmektedir. İran'da farklı dinlere mensup insanların özgürce yaşayamamaları Türkiye'yi seçmelerinde etkili olan bir diğer nedendir. Demokratik bir ülke olan Türkiye'nin baskıcı rejimlerle yönetilen halklar için her zaman bir kaçış noktası olduğunu vurgulamak yanlış olmayacaktır.

Türkiye'nin gerek İslam Devrimi gerekse de İran-Irak savaşı sürecinde Türkiye'ye göç eden İranlılara karşı kucaklayıcı bir politika benimsediği çıkarımında bulunulabilir. Suriye krizi öncesine kadar ülkelerinden Türkiye'ye geçiş yapan İranlılar en büyük göçmen topluluğunu oluşturmaktaydılar. Günümüzde İran'dan kitlesel bir göç hareketi gerçekleşmiyor olsa da bireysel bazda Türkiye'ye geçişler sürmektedir.

2.9. Afganistan'dan Türkiye'ye Göç

1979 yılında Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali neticesinde çok sayıda Afgan ülkesini terk etmek ve başka ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Bu işgalde temel amacın bölgede hakim olabilmek ve Orta Doğu enerji kaynaklarından mahrum kalmamak olduğu söylenebilir. Han'a göre Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesinin altındaki temel neden, sosyalizmin etkisi altına alınmış bir ülkenin tekrar Batı Bloğunun hegemonyası altına girmesinin engellenmesi şeklinde açıklanabilir.⁶⁰

Afganistan rejiminin sivil halka uygulamış olduğu baskı, ekonomik sıkıntılar ve Sovyetler Birliği'nin de sivillere uyguladığı şiddet Afgan halkını göçe zorlamıştır. Tüm bunların sonucu olarak üç milyondan fazla Afgan ülkesini terk etmiştir. Afganlılar Türkiye'yi hedef ülke olarak görmüş olsalar da iki ülkeyi birbirine bağlayan bir sınırın olmayışı Afganlıları daha farklı bir arayışa itmiştir. Afganistan'dan kitlesel göç dalgaları ilk olarak Pakistan'a gerçekleşmiştir. Buraya ulaşan Afgan vatandaşları Pakistan'ı transit ülke olarak görmüşler ve Türkiye'ye geçişte bir köprü olarak kullanmışlardır. Özellikle Afganistan'da yaşayan Türkmen, Özbek ve Kırgız Türkleri Türkiye'ye ulaşmaya çalışmışlardır. Buna rağmen Pakistan'a ulaşan Afganlıların içinde Türklerin sayıca az olduğu bilinmektedir. Gerçekleşen göçle Pakistan'da ekonomik sıkıntılar baş göstermiş ve

⁵⁹İsmail Şahin, Oğuz Düzgün, **a.g.m.**, s.180.

⁶⁰Ahmet K. Han, "Sovyet İşgali ve Sürekli Özgürlük: Afganistan'da Süpergüç Müdahalelerinin Uluslararası Sisteme Etkileri Üzerine Karşılaştırma Bir Jeopolitik İnceleme", Ortadoğu Etütleri Dergisi, Cilt:2, Sayı:2, 2011, s.65.

yerel halk ile göçmenler arasında çeşitli anlaşmazlıklar olmuştur. Bu neticede sığınmacılar yeni arayışlara girmiş ve özellikle Türk kökenli gruplar Türkiye'ye ulaşma gayreti içinde olmuşlardır.

Türkiye, göçün beraberinde getireceği ekonomik sıkıntıları ön planda tutarak Afganlıların sığınma taleplerine ilk etapta çekinceyle bakmıştır. Türkiye en başından beri Sovyet işgalinin sonlandırılması ve mültecilerin kendi ülkesine gitmesi üzerine söylem geliştirmiştir fakat uzun süren işgal neticesinde Türkiye soruna yönelik yeni çözüm arayışına girmiştir. Türkiye, iskanlı kitlesel göçlere izin vermeme politikası gütmüştür. Ancak gerek Pakistanla ikili ilişkiler, gerekse de Türk soylu insanlara karşı manevi yakınlık dolayısıyla 1982 yılında 2641 numaralı kanun yayımlanmıştır. 1. maddede şunlar belirtilmektedir: Buna göre Afganistan'daki olaylara bağlı olarak Pakistan'a sığınmış Türk soylu Afgan aileleri Türkiye'ye gitmek isterlerse, sadece bir kereliğine serbest veya iskanlı göçmen olarak Türkiye'ye yerleşebilirler.⁶¹ Bu maddeden de anlaşılacağı üzere Türkiye, Türk soylu Afganları öncelik olarak belirlemiş ve bu kişilerin Türkiye'ye yerleşmesini tek seferle sınırlandırmıştır. Böylece hem kitlesel göçün önünü kesmiş hem de sadece Türk soylu Afganları içeren kanunla ülkemize sığınacak mültecilerin sayısını en alt düzeyde tutmuştur.

Afganlı mülteciler, Türkiye'ye üç grupta gelmiştir. Birinci grup, 3803 kişiden oluşmaktadır. İkinci grup, 329 kişiden oluşmaktadır. Üçüncü grup ise 51 nüfuslu 9 aileden oluşmaktadır.⁶² Afganistan'dan iskanlı olarak gelenlere vatandaşlık hakkı verilmiştir. Türkiye, uygulamış olduğu politikayla Türk kökenli Afganları ülkesine alarak mali külfeti minimize ederken, soruna da kayıtsız kalmadığını uluslararası platformda göstermiştir. Ayrıca Türk kökenli Afganların ülkeye uyumu nispeten zor olmamıştır.

2.10. Irak'tan Türkiye'ye Göç

Türkiye'ye yönelik bir diğer kitlesel göç dalgası Irak üzerinden gerçekleşmiştir. Irak'tan ülkemize yönelik kitlesel göç dalgası 1988 Halepçe Katliamı ve 1991 Körfez Savaşı olmak üzere iki olay üzerinden incelenebilir. Halepçe Katliamı 16 Mart 1988'de gerçekleşmiştir. Irak lideri Saddam Hüseyin'in emriyle İran tarafından işgal edilen Halepçe'ye Irak güçleri kimyasal saldırı düzenledi. Saldırı neticesinde yaklaşık beş bin kişi

⁶¹**Resmi Gazete**, 19.03.1982 Tarih ve 2510 Sayılı *Afganistan'dan Pakistan'a Sığınan Türk Soylu Göçmenlerin Türkiye'ye Kabulü ve İskanına Dair Kanun*, (madde-1)

⁶²Emrullah Öztürk, **Türk Asıllı Afgan Mültecilerinin 12 Eylül Döneminde İskan ve İstihdamı**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi- Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü), Ankara, 2014, s.86.

hayatını kaybetti. 1988 Halepçe katliamından sonra sayıları elli bini bulan Iraklı Türkiye'ye giriş yapmıştır. Iraklıların Türkiye'yi tercih etmesinde sınırdaşlık ve Türkiye'nin istikrarlı bir yapıda olması etkili olmuştur. Ülkelerini terk edip Türkiye'ye kaçan İranlılar gibi Iraklılar da sığınma talebinde bulunmuşlardır. 27.397 Iraklı'dan sığınma isteği gelmiştir. Bu sayı Türkiye'ye gelen Iraklıların %40'ına tekabül etmektedir.⁶³

Halepçe Katliamı sonrasında Türkiye'ye sığınan Iraklılar kurulan kamplara yerleştirilmiştir. Mardin'deki kampta altı bini on dört yaşın altında olmak üzere 11.333 kişi misafir edilmiştir. Diyarbakır kampına ise on bir bin göçmen yerleştirilmiştir. Muş'taki kampta 4.600 kişi yerleştirilmiştir.⁶⁴ Türkiye söz konusu kişilere vatandaşlık hakkı vermekte çekinceli yaklaşmıştır. Ayrıca Halepçe'den kaçıp Türkiye'ye sığınan Iraklıların birkaç sene içerisinde ülkelerine döndüğü bilinmektedir.

Iraklıların Türkiye'ye sığınmasına yol açan bir diğer gelişme ise 1991 Körfez Savaşı olmuştur. Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesi neticesinde başlayan kriz 1991 yılında savaşa dönüştü. 1991 yılının ilk aylarında Türkiye'ye kitlesel göç gerçekleştirildi. İran-Irak savaşının sona ermesiyle beraber, Saddam'ın baskıcı politikalarından bıkan ve katliam korkusu yaşayan 100 bine yakın Iraklı, Türkiye'ye göç etti.⁶⁵

Türkiye, bir anda ülkesine giriş yapan kalabalık nüfusu ülke toprakları dışında tutmak istiyordu ve 688 sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararıyla Iraklıların çatışma ortamının bitimine kadar barınacağı merkezler kurulmuştur.. Çok kısa bir süre içinde yüz binlerce Iraklı kendi ülkesine geri dönmüş ve Türkiye'de yalnız 14 bin sığınmacı kalmıştır.⁶⁶

Türkiye her ne kadar krize hazırlıksız yakalanmış olsa da Irak'tan gelen göç dalgasını başarılı bir şekilde yönetmiştir. Iraklıların ülke içine sokulmak istenmemesinde çeşitli faktörler etkili olmuştur. Bunlar, sığınmacılar için harcanan paranın minimum seviyede tutulmak istenmesi ve birçoğu Kürt olan sığınmacıların Türkiye'de Kürt milliyetçiliğini körüklemesinin engellenmesi şeklinde sıralanabilir. Türkiye, güvenlik odaklı bir yaklaşım benimseyerek ülkesini terk ederek Türkiye'ye göç etmeye çalışan Iraklılara kontrollü olarak ve ulusal güvenliği tehlikeye atmayacak bir şekilde insani yardım gerçekleştirmeye çalışmıştır.

⁶³İsmail Şahin, Oğuz Düzgün, **a.g.m.**, s.180.

⁶⁴İsmail Şahin, Oğuz Düzgün, **a.g.m.**, s.183.

⁶⁵Didem Danış, *"Irak'tan Uzağa:1991 Sonrası Dışarı Göç"*, Ortadoğu Analiz Dergisi, Cilt:1, Sayı:6, 2009, s.16.

⁶⁶Muhteşem Kaynak, Refet Yinanç, **The Iraqi Asylum Seekers and Türkiye (1988-1991)**, Tanmak Publications, Ankara, 1992, s.49.

1991’de gelenler arasında Türk soylu olanlar da vardı. 1991’de Irak’tan gelenler arasında 25 bin kişilik Türk bulunmaktadır. Bu kişiler hükümet politikası gereği diğer Iraklı göçmenlerin aksine şehirlere yerleşebilmiştir.⁶⁷

Tüm bunların ışığında Türkiye’nin bu yoğun göç akımına karşı başarılı bir politika izlediği ve Iraklıların kendi ülkelerine dönüşünü kolaylaştıran, teşvik edici politikalarla sorunu kendi adına en hafif zayıyla atlattığı görülmektedir. Iraklı sığınmacıların yönetilmesinde en çok güvenlik çerçevesinde düşünülmüş ve bunda başarıya ulaşılmıştır.

2.11. Bosna’dan Türkiye’ye Göç

Yugoslavya’nın dağılması sürecinde çok şiddetli çatışmalar yaşanmıştır. İçinde Boşnak, Sırp ve Hırvat çoğunlukta olmak üzere birçok etnik grubu barındıran Bosna-Hersek’te kanlı çatışmalar yaşanmıştır. Tarafların çokluğu çatışmaların da uzun sürmesine neden olmuştur. 14 Aralık 1995 tarihinde imzalanan Dayton Anlaşması’yla çatışmalara çözüm bulunmaya çalışılmıştır.

Bosna-Hersek’in 3 Mart 1992 tarihinde bağımsızlığını ilan etmesiyle çatışmalar hız kazanmıştır ve özellikle Sırlar Bosna’nın ayrılışını reddetmiştir. Sırp güçlerinin uygulamış olduğu baskıcı politikalar Bosna halkını göçe zorlamıştır.

1992-1995 arasında Bosna- Hersek’te gerçekleşen çatışmalar sonucunda yirmi beş bin kadar Boşnak Türkiye’ye gelmiştir. Dayton Barış Anlaşması’nın imzalanmasıyla beraber, bu mültecilerin önemli bir kısmı ülkelerine dönmüş, Eylül 1998’de ise Kırklareli’ndeki kampta iki yüz kadar Boşnak kalmıştır.⁶⁸

Bosna Müslümanları Türkiye’yi bir kurtuluş yeri olarak görmektedir. Bunda ortak kültürel değerlerin paylaşılması etkili olmuştur.⁶⁹ Boşnakların Türkiye’ye yönelik gerçekleştirdiği bu göç dalgası zorunlu göç kategorisi içine dahil edilmektedir. Göçün temel sebebi ise savaştan kaçarak hayatta kalma güdüsü olmuştur. Boşnakların Türkiye’yi bir kurtuluş yolu olarak görmesinde tarihsel bağ, aynı dini paylaşımları ve coğrafi anlamda geçişin nispeten kolay olması gibi faktörler etkili olmuştur.

⁶⁷Didem Danış, Ayşe Parla, “Nafile Soydaşlık: Irak ve Bulgaristan Türkleri Örneğinde göçmen, dernek ve devlet”, Toplum ve Bilim Dergisi, Sayı:114, 2009, s.139.

⁶⁸Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, **Bilanço 1923-1998: Türkiye Cumhuriyeti’nin 75 Yılına Toplu Bakış**, Kemal Kirişçi *Türkiye’ye Yönelik Göç Hareketlerinin Değerlendirilmesi*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı (yay.), İstanbul, 1999, s.113.

⁶⁹Muammer Demirel, “Türkiye’de Bosna Göçmenleri”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:12, Sayı:2, s.298.

2.12. Kosova'dan Türkiye'ye Göç

Sırpların Arnavutlara karşı uygulamış olduğu baskı ve etnik temizlik ve gerçekleştirmiş olduğu katliamlar sonucunda NATO, 1999'da Kosova'ya müdahalede bulunmuştur. Bunun sonucunda Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararıyla bölgede uluslararası yönetim kurulmuştur.⁷⁰

Sırp lider Miloseviç önderliğinde uygulanan etnik temizlik, şiddet, baskı politikaları neticesinde Kosovalılar göç yolunu tercih etmiştir. Sırpların hedeflediği şey etnik temizlik yoluyla ülke içindeki Müslümanları sayıca azaltmak kendi popülasyonlarını üstün tutmak olmuştur. 1989 yılında Kosova'nın özerk statüsünün sonlandırılmıştır. Bunun sonucunda uygulanan baskılar neticesinde Arnavutların bölge dışına göç etmelerini zorlayan politikalar benimsenmiştir.⁷¹ Söz konusu baskılar neticesinde çok sayıda insan topraklarını terk etmek zorunda kalmıştır ve sığındıkları ülkelerden biri de Türkiye olmuştur. 1999 Kosova krizinden dolayı on yedi binden fazla Kosovalı Türkiye'ye kaçtılar ancak uzun sayılmayacak bir dönemden sonra tekrar ülkelerine gönüllü olarak geri döndüler.⁷²

Savaş sırasında beş bine yakın Arnavut ölmüş, 900 bin Arnavut, Arnavutluk, Makedonya, Türkiye, Bosna-Hersek, Hırvatistan, Bulgaristan ve Karadağ'a göçe zorlanmıştır. Haziran 1999'da Sırpların çekilmesiyle Arnavutlar toplu şekilde kendi ülkelerine geri dönmüşlerdir.⁷³

Kosova, kanlı çatışmalar, ölümler ve kitlesel göç gibi acı olaylar sonucunda 17 Şubat 2008 tarihinde bağımsızlığını ilan etmiştir. Kosova'dan Türkiye'ye göç çok uzun vadeli olmamış ve savaştan kaçan bu kişiler ülkelerine tekrar dönmüştür.

Sonuç olarak 1923-1998 arası Türkiye'ye yönelen kitlesel göçlerde Türk hükümetleri ulusal çıkarlarını daimi olarak ön planda tutmuşlardır. Göçün beraberinde getireceği ekonomik problemlerle beraber sosyal sorunları da her zaman göz önünde bulundurmışlardır. Ülkenin demografik yapısını olumsuz anlamda etkileyebilecek herhangi bir politikadan uzak durmuşlardır. Türkiye, bu göçlerde güvenlik odaklı yaklaşımı benimsemiştir.

⁷⁰İrfan Kaya Ülger, "Kosova'nın Bağımsızlığının Self Determinasyon Çerçevesinde Analizi", Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:31, Kocaeli, s.40.

⁷¹Bülent Sarper Ağır, "Güvenlik ve Göç Kavşağında Kosova Sorunu", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt:69, No:3, 2014, s.464.

⁷²Seyit Orhan Baydar, <https://seyitorhanbaydar.wordpress.com/2012/06/02/dunyada-ve-turkiyede-multeciler-siginmacilar-yasadisi-gocmenler-ve-ulke-ekonomisine-etkileri/> Erişim Tarihi 08.12.2017

⁷³Sibel Akgün, "Kosova'da Yeniden Yapılandırma Çalışmaları Kapsamında Bugünkü Durum", Gazi Akademik Bakış Dergisi, Cilt:5, Sayı:10, 2012, s.262.

Cumhuriyetin ilk yıllarında gerçekleşen göçlerde homojen bir nüfus yaratma ve nüfus artırma çabalarının bir sonucu olarak göçü kolaylaştırıcı politikalar benimsenmiştir. Ortak bir tarihi geçmişe sahip ve aynı kültürel değerlerden beslenen ulusları entegre etme de daha aktif adımlar atılmıştır. Özellikle Türk kökenli göçmenlerin kabulünde daha somut adımlar atıldığı bilinmektedir.

BÖLÜM III

3. TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNİN GÖÇ OLGUSU ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

3.1. Türkiye'nin Avrupa Birliği İlişkisinde Önemli Tarihler

Türkiye ve Avrupa Birliği (AB) arasındaki ilişkiler uzun bir süreci kapsamaktadır. Bu süreçte müzakereler kimi zaman olumlu seyretse de bazı dönemlerde Türkiye'nin arzu ettiği şekilde yol alınamamıştır. Yani Türkiye-AB ilişkileri belirli bir ivme içerisinde ilerlememiştir. Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'nin adaylık statüsü kazandığı Helsinki Zirvesi'ne kadar geçen süreç içerisindeki önemli tarihlerden kronolojik olarak bahsedilecek olup Türkiye-AB ilişkileri Helsinki Zirvesi ile detaylandırılacaktır. Söz konusu süreç ilerleme raporları ekseninde göç konusuna indirgenip Helsinki Zirvesi sonrası Türkiye'nin göç politikası incelenecektir.

Türkiye, 31 Temmuz 1959 tarihinde Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) başvuruda bulunmuştur. 12 Eylül 1963 tarihinde ise AET ile Ortaklık Antlaşması hayata geçirilmiştir. 23 Kasım 1970'te Gümrük Birliği'ne yönelik temel bilgileri içeren Katma Protokol imzalanmıştır. 1 Ocak 1973 yılında Katma Protokol yürürlüğe girmiştir ve Gümrük Birliği'nin tam anlamıyla hayata geçirilmesi süreci başlamıştır. 14 Nisan 1987 tarihinde Türkiye, tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. 31 Aralık 1995 tarihinde ise yirmi iki yıl sürmesi planlanan Geçiş Dönemi sona ermiştir. 25 Temmuz 1996 tarihinde Türkiye-Avrupa Kömür Çelik Topluluğu Serbest Ticaret Antlaşması imzalanmıştır. 12-13 Aralık 1997 tarihinde gerçekleştirilen Lüksemburg Zirvesi'nde aday ülkeler açıklanmıştır. Türkiye aday ülke olarak gösterilmemiştir. Lüksemburg Zirvesi'nde alınan kararlar dolayısıyla Türkiye, AB ile diyalogu dondurma kararı almıştır. Türkiye, 10-11 Aralık 1999 tarihinde gerçekleşen Helsinki Zirvesi ile beraber AB'ye üye olma hususunda aday ülke statüsüne erişmiştir.

3.2. Helsinki Zirvesi

Helsinki Zirvesi ile beraber Türkiye'ye tanınan aday ülke statüsüyle birlikte Türkiye-AB ilişkilerinde yeni bir süreç başlamıştır. Adaylık süreci içerisinde AB diğer aday ülkelere uyguladığı, Kopenhag Kriterleri'ni Türkiye için de uygulamaya sokmuştur. Buna göre aday ülke olarak Türkiye, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü sağlayacak sağlıklı bir yapıya kavuşmalı, işleyen bir piyasa ekonomisi var olmalı ve üyeliğin

getireceği diğer yükümlülükleri üstlenebilmelidir.⁷⁴ AB üyelik yolunda Türkiye’den hem ekonomik bağlamda güçlü bir yapı hem de insan haklarının korunmasıyla birlikte hukuki gelişmişliği de sağlamasını istemiştir.

Helsinki Zirvesi’nde alınan kararlardan özellikle 4 numaralı paragraf Türkiye’nin üyelik sürecini yakından etkilemektedir. Buna göre, tam üyelik sürecinin başlatılması için Yunanistan ile yaşanan problemlerin (özellikle Kıbrıs Sorunu) giderilmesi açık olarak beyan edilmiş olmasa da ön koşul olarak öne sürülmüştür.⁷⁵ Helsinki ile birlikte Türkiye’ye aday ülke statüsü tanınmasında Türkiye’nin NATO müttefiki olarak Kosova krizinde takınmış olduğu tavır ve sahip olduğu askeri gücü, bu vesileyle savunma alanında AB için ifade ettiği değer etkili olmuştur.⁷⁶

Türkiye, aday ülke statüsünü kazanmış olsa da tam üyelik hayata geçirilememiştir. Bunda AB’nin bir yandan müzakereleri devam ettirme tavrıyla birlikte diğer taraftan Türkiye’yi dışarıda tutma çabası etkili olmuştur. Özellikle Kıbrıs Sorunu, Türkiye’nin üyeliği açısından önemli bir engel olarak değerlendirilebilir. Türkiye’nin özellikle hukuki ve ekonomik yapısının AB ile uyumlu bir yapıya bürünmesi gerekliliği üyelik için önemli durumlardan biridir. Türkiye’nin sahip olduğu nüfus gücüyle Avrupa Parlamentosu’nda sayıca üstünlüğü ele geçirecek olması da üyelik konusunda engel teşkil eden unsurlardan biridir. Bir diğer engel ise Türkiye’nin sahip olduğu coğrafi konum nedeniyle göçlere açık olmasıdır. AB, Türkiye’nin üyeliği halinde AB’nin doğrudan bununla muhatap olacağını öngörerek Türkiye’yi dışarıda tutma yolunu tercih etmektedir.

Türkiye’nin aday ülke statüsü kazanmasıyla birlikte her sene düzenli olarak AB tarafından ilerleme raporları yayınlanmaktadır. Yayınlanan ilerleme raporları üyelik yolunda Türkiye’nin atmış olduğu olumlu adımları desteklemekle beraber Türkiye’nin AB’ye üyelik yolunda gerçekleştirmesi beklenen ama AB’nin beklentileri doğrultusunda tam olarak hayata geçiremediği eksik yanlarının üzerinde de durmaktadır. Bu bağlamda ilerleme raporları üyelik sürecinin önemli bir parçası olmakla birlikte çalışmada söz konusu raporlar göç özelinde ele alınmıştır.

⁷⁴Yasemin Telli Üçler, “Gümrük Birliği’nden Sonra Türkiye-AB İlişkileri”, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Yıl:14, Sayı:27, 2014, s.214.

⁷⁵Kamuran Reçber, “Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Üye Olarak Kabul Edilmesine Hukuksal Açıdan Bir Bakış” Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt:56, Sayı:4, 2001, s.147.

⁷⁶Rıza Aslan, “Türkiye-Avrupa Birliği: Sancılı Gelişen İlişki” Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt:55, Sayı:3, s.10.

Çalışmanın konusu açısından da önemli olan ve Türkiye'nin göç mevzuatının oluşturulmasında çerçeve teşkil etmeleri açısından önemli olan 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 New York Protokolü ilerleme raporları öncesinde incelenecektir.

3.3. 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi

Sözleşme'nin 1. maddesi 2. fıkrasına göre sözleşme, *"1 Ocak 1951 tarihinden önce gerçekleşen olaylar neticesinde ırkı, dini, belli bir toplumsal gruba bağlılığı veya siyasi düşüncelerinden dolayı, zulme uğrayacağı düşüncesiyle vatandaş statüsüne sahip olduğu ülke sınırları içinde bulunmayan ve bu ülkenin korumasından faydalanamayan, kişilere uygulanacaktır."*⁷⁷

Sözleşme'nin 1. madde B bendine göre *"Sözleşme'nin amaçlarına yönelik 1. maddedeki "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar" ifadesi "1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar"; şeklinde anlaşılacak ya da, "1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar"*⁷⁸ şeklinde değerlendirilecektir. 1951 Cenevre Sözleşmesi, AB'nin bütün üye ülkelerini kapsayan bir metin olma özelliğini taşımaktadır. Sözleşmede sığınma hakkı temel bir hak olarak değerlendirilmektedir.⁷⁹ Sözleşme bu bağlamda ilk olma özelliğini taşımaktadır. Sözleşme'nin geri göndermeme hususu üzerinde fazlaca durması da dikkat çeken bir diğer nokta olarak durmaktadır.

Türkiye, 1. maddeye dayanarak Avrupa dışından mülteci kabul etmeme yönünde bir tercih kullanmıştır. Türkiye'nin söz konusu coğrafi çekinceye rağmen hiçbir din, ırk ve millet gözetmeksizin mültecilere yönelik pozitif ve yardımsever bir tutum sergilediği görülmektedir. 1980'li yıllarda gerçekleşen Rusya'nın Afganistan müdahalesi, Irak-İran savaşı ve 1990'lı yılları kapsayan Bosna Savaşı ve Türkiye'nin çok sayıda insana ülke kapılarını açması bu düşüncüyü doğrulamaktadır. Ayrıca Türkiye'nin koymuş olduğu coğrafi çekincenin haklılığını da kanıtlar niteliktedir.

Cenevre Sözleşmesi'nin 3. maddesine göre sözleşmeyi imzalayan ülkelerin, sözleşmenin getirdiği yükümlülükleri hiçbir mülteciyi ırk, din ve geldikleri ülke gibi konulardan hiçbir ayrıma tabi tutmadan uygulayacağını garanti eder. Sözleşme'nin 26. maddesi ise mültecilere sığındıkları ülke toprakları üzerinde yaşam sürecekleri şehri

⁷⁷<http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> s.2. Erişim Tarihi 16.03.2019

⁷⁸<http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> s.2. Erişim Tarihi 16.03.2019

⁷⁹Muzaffer Akdoğan, *Avrupa Birliği'nin Sınırlarına Dayanan Mülteci Krizi ve Yönetimi*, Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi, Cilt:1, Sayı:1, 2018, s.53.

serbest bir şekilde seçme hakkı tanımaktadır. 32. maddeye göre, taraf devletin, mülteciyi ulusal güvenliği tehdit eden unsurlar dışında sınır dışı etme hakkı bulunmamaktadır. Bunun gerçekleşmesi için yasal kararların bulunması gerekmektedir.⁸⁰

Sözleşme’de yer alan 33. maddeye göre ise “Hiçbir Taraf Devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tâbiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir.”⁸¹

3.4. 1967 New York Protokolü

New York Protokolü temel bağlamda 1951 yılında imzalanan 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin 1. maddesindeki “1951’den önce meydana gelen” ifadesinin güncellenmesi ihtiyacı sonucu hayata geçirilmiştir. Buna göre herhangi zaman kısıtlaması olmaksızın söz konusu hukuki metnin bütün mültecileri kapsamı gerekliliği temel amaç olarak belirlenmiştir.

Sözleşme’nin 1. madde 2. fıkrasına göre, 1 Ocak 1951 tarihinden önce gerçekleşen olaylar neticesinde şartı, metinde yer almamış gibi kabul edilerek mülteci tanımına giren bütün şahısları kapsayacak şekilde hayata geçirilmiştir. Türkiye 1 Temmuz 1968 tarihinde Protokolü coğrafi çekince şartını koruyarak onaylamıştır. Türkiye dışında coğrafi çekince uygulayan ülkeler Kongo, Madagaskar ve Monako’dur.⁸² Türkiye, 1968 tarihinde kararlaştırılan 244 sayılı kanun ile 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde belirtmiş olduğu coğrafi çekince kuralını koruyarak ve yalnızca Avrupa’da gerçekleşen olayları kapsayacak şekilde 1967 New York Protokolü’ne taraf olmuştur.⁸³

1967 New York Protokolü’nün 7. maddesine göre; “*Taraf olma sırasında, her Devlet, Sözleşme’nin kapsamına giren mültecilere uygulanmaması koşulu ile, çekinceler koyabilir*”⁸⁴ Söz konusu maddeden anlaşılacağı üzere Protokol, sözleşmeye taraf olan

⁸⁰Sözleşmeye dair ayrıntılı bilgi için bakınız <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>

⁸¹<http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> s.11-12. Erişim Tarihi 16.03.2019

⁸²Nasih Sarıp Ergüven, Beyza Özturanlı, “Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:62, Sayı:4, 2013, s.1030.

⁸³<https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/02/MultecilerinHukukiDurumunaDair1967Protokolu.pdf> Resmi Gazete Sayı:12968 Erişim Tarihi 16.03.2019

⁸⁴[http://www.goc.gov.tr/files/files/M%C3%9CLTEC%C4%B0LER%C4%B0N%20HUKUK%20STAT%C3%9CS%C3%9CNE%20%C4%B0L%C4%B0C5%9EK%C4%B0N%201967%20PROTOKOL%C3%9C\(1\).pdf](http://www.goc.gov.tr/files/files/M%C3%9CLTEC%C4%B0LER%C4%B0N%20HUKUK%20STAT%C3%9CS%C3%9CNE%20%C4%B0L%C4%B0C5%9EK%C4%B0N%201967%20PROTOKOL%C3%9C(1).pdf) s.2. Erişim Tarihi 16.03.2019

ülkelere coğrafi çekince konusunda özgürlük tanımaktadır.⁸⁵ Türkiye söz konusu maddeye dayanarak ısrarla üzerinde durduğu coğrafi çekince kuralını uygulamaya devam etmiştir.

3.5. Göç Ekseninde Avrupa Birliği İlerleme Raporları

3.5.1. 1998 Raporu

1998 yılında Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan ilerleme raporunda göç hususuna yönelik çok fazla içerik sunulmamış olsa da raporda Irak üzerinden Türkiye'ye gelen göçmenlere yönelik politikalar üzerinde durulmuştur. Buna ek olarak raporda Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde uygulamış olduğu coğrafi çekince üzerine değerlendirmeler mevcuttur.

Raporda Türkiye'nin göçmenler için bir geçiş ülkesi olduğu belirtilmiştir. Özellikle Türkiye'nin Irak ile geri kabul anlaşması yapmamış olması eleştirilmiştir.⁸⁶ Bizce Türkiye'nin bu tutumu, göçe bakışında kendi güvenliğini ön planda tutmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye'nin, Irak'ın istikrarsız yapısı neticesinde sürekli olarak göç dalgasına maruz kalacağı düşüncesiyle kendi ülke topraklarına düzensiz göçü engelleyici politikalar geliştirdiği çıkarımında bulunulabilir.

İltica hakkı başlığı altında ise Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne koymuş olduğu coğrafi çekince kuralına yönelik eleştiriler getirilmiştir. Türkiye'nin ayırım gözetmeksizin sözleşmeye taraf olmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur.⁸⁷ Bizce, Türkiye'nin Avrupa dışındaki ülkelerden gelen kişilere yönelik getirmiş olduğu sınırlamanın AB tarafından bireylerin eşitlik ilkesine aykırı bir tutum olarak değerlendirildiği görüşüne ulaşılmıştır. AB, tam uyumun gerçekleştirilmesi için söz konusu çekincenin kaldırılması gerektiği üzerinde durmuştur.

Avrupa Komisyonu, yayımlamış olduğu 1998 raporunda Türkiye ile göç hususunda aktif iş birliğine hazır olduğunu belirtmiştir ancak Türkiye'nin de AB standartlarına ulaşabilmek için çeşitli düzenlemeler yapması gerektiği üzerinde durmuştur.⁸⁸ Bunlar iltica

⁸⁵Protokole dair ayrıntılı bilgi için bakınız [http://www.goc.gov.tr/files/files/M%C3%9CLTEC%C4%B0LER%C4%B0N%20HUKUK%20STAT%C3%9CS%C3%9CNE%20%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0N%201967%20PROTOKOL%C3%9C\(1\).pdf](http://www.goc.gov.tr/files/files/M%C3%9CLTEC%C4%B0LER%C4%B0N%20HUKUK%20STAT%C3%9CS%C3%9CNE%20%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0N%201967%20PROTOKOL%C3%9C(1).pdf)

⁸⁶ <https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2016-11/1998.pdf> s.44. Erişim Tarihi 11.05.2019

⁸⁷ <https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2016-11/1998.pdf> s.44. Erişim Tarihi 11.05.2019

⁸⁸ <https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2016-11/1998.pdf> s.45. Erişim Tarihi 11.05.2019

süresinin uzatılması ve Türkiye'ye iltica başvurusunda bulunan bireylere yönelik uygulanan muamelenin AB standartlarına uygun bir şekilde düzeltilmesidir

3.5.2. 1999 Raporu

Göç ve sınır kontrolleri başlığı altında bir önceki sene yayımlanan raporla kıyaslandığında Türkiye'ye yasa dışı yollardan giriş yapanların sayısında bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Raporun yayımlandığı tarihe kadar 40 bin civarında insan kaçak yollardan Türkiye'ye giriş yapmıştır.⁸⁹ Bu insanların büyük bir çoğunluğunun Afganistan ve Irak üzerinden geldiği raporda vurgulanmıştır. Bizce bu kişiler için Türkiye'yi bir hedef ülke olarak değil bir geçiş ülkesi olarak görmektedirler. Raporda Türkiye'nin bu göçleri engellemek için güvenlik güçlerinin daha etkin ve verimli çalışması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Türkiye'nin sınır komşusu olan Yunanistan ile karşılıklı diyalog sürecini başlatmış olması AB nezdinde olumlu bir gelişme olarak ifade edilmiştir.⁹⁰ Türkiye'nin Kıbrıs konusunda Yunanistan ile yaşadığı problemlere rağmen göç hususunda diyalog sürecini açık tutması bizce üyelik sürecinde ne denli istekli olduğunu gösterir niteliktedir. Raporda yasadışı göçe karşı mücadeleye yönelik Türkiye ile Yunanistan'ın görüşmelere başlanmış olması bir önceki yıl yayımlanan raporla kıyaslandığında olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

3.5.3. 2000 Raporu

Raporda Türkiye'nin göç ve sınır kontrollerine yönelik, personel istihdamını artırması ve bunlara yönelik eğitim programları oluşturmasının bir önceki yıl yayımlanan raporla kıyaslandığında olumlu gelişmeler olarak görüldüğü ifade edilmiştir.⁹¹ Türkiye'nin Yunanistan ile diyalogunu artırdığı dönemle eş zamanlı olarak yasa dışı göçü önlemeye yönelik eğitim programlarını geliştirme çalışmaları Avrupa ülkelerine geçişleri önlemeye yönelik bir çalışmanın getirisi olarak durmaktadır. Bu olumlu gelişmeye rağmen raporda Avrupa'ya illegal yollardan ulaşmaya çalışanların halen varlığını koruduğu ifade edilirken Türkiye'ye yasa dışı göçle mücadele yetisini artırması gerektiğinin vurgusu yapılmıştır.⁹²

⁸⁹ <https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2016-11/1999.pdf> s.36. Erişim Tarihi 11.05.2019

⁹⁰ <https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2016-11/1999.pdf> s.36. Erişim Tarihi 11.05.2019

⁹¹ <https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2016-11/2000.pdf> s.63. Erişim Tarihi 11.05.2019

⁹² <https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2016-11/2000.pdf> s.64. Erişim Tarihi 11.05.2019

Türkiye'nin ilticaya yönelik, tüm başvuruları değerlendirmesi raporda belirtilen bir diğer olumlu gelişmedir. Raporda, Türkiye'nin iltica başvurularına yönelik olumlu girişimi ve UNHCR ile etkin iş birliği olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.

Rapor genel olarak incelendiğinde bizce AB Türkiye'ye yönelik eleştirilerini kendi güvenliğini ön planda tutarak gerçekleştirmiştir. Çünkü raporda sınır kontrolleri ve Avrupa'ya illegal geçişlerin önlenmesine yönelik değerlendirmelerin fazlaca yer tutması bunun bir göstergesi olarak durmaktadır.

3.5.4. 2001 Raporu

13.11.2001 tarihinde yayımlanan raporda bir önceki rapora benzer şekilde AB göç hususunu güvenlik çerçevesinde incelemiş ve Türkiye'ye yönelik önerilerini ve eleştirilerin bu doğrultuda yapmıştır.

Türkiye'nin raporun yayımlandığı sene Suriye ile geri kabul anlaşması yapması olumlu bir gelişme olarak ifade edilmiştir. Bunun dışında Pakistan ve İran ile de söz konusu anlaşmaların hayata geçirilmesi gerektiğinin üzerinde durulmuştur.⁹³ AB, Türkiye'yi bu ülkelerle geri kabul anlaşması yapmaya teşvik edici söylemler geliştirerek söz konusu ülkelere gelen düzensiz göçün kontrollü bir şekilde yönetilmesi ve bu kişilerin AB topraklarına ulaşmadan tekrar kendi ülkelerine gönderilmesini hedeflemektedir.

Türkiye'nin yasa dışı göçü önlemeye yönelik uluslararası sözleşmeleri imzalamada herhangi bir gelişme gösterememiş olması bir eleştiri noktası olmuştur.⁹⁴ Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere, bizce AB Türkiye'nin göç hususunda ilerleme gösterebilmesi için uluslararası standartlara uygun hukuki metinleri imzalamasını gerekli görmektedir.

Göçmenler için transit ülke konumunda bulunan Türkiye'nin AB ile göç hususunda diyalogunu artırması gerektiği vurgulanırken ortak politikalar geliştirilmesi için Türkiye'nin ek çabalar göstermesi gerektiği belirtilmiştir. Rapora göre Türkiye yasa dışı göç konusunda kapasitesini artırmalıdır.

Bütün bu olumlu gelişmelere rağmen raporda bazı sorunların da var olduğu belirtilmiştir. Bunlar: iltica talebinde bulunan ve Avrupalı olmayanların durumu, iltica

⁹³ <https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2016-11/2001.pdf> s.82. Erişim Tarihi 11.05.2019

⁹⁴ <https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2016-11/2001.pdf> s.82. Erişim Tarihi 11.05.2019

taleplerinin değerlendirilmesindeki zaman kısıtlaması, davalarının sonuçlandırılmasını bekleyen mültecilerin statülerindeki belirsizlikler olarak sıralanabilir.⁹⁵

3.5.5. 2002 Raporu

Yasa dışı göçün tartışılmasında ve buna yönelik ortak politikalar geliştirilmesine yönelik oluşturulan ortak eylem planına Türkiye'nin de katılım göstermesi ve yasa dışı göçü önlemeye yönelik çalışmaların hayata geçirilmesi AB nezdinde olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.⁹⁶ Türkiye'nin göç olgusunun doğru yönetimine ilişkin AB ile ortak zeminde buluşması durumu önceki dönemlere göre bir artış göstermiştir. Raporda Türkiye'nin yasa dışı göçe yönelik çalışma kapasitesini artırması gerektiği üzerinde fazlaca durulmuştur. Bizce, AB hem çalışma kapasitesinin artırılması hem de göçe yönelik çalışan personel sayısının yetersiz olduğu vurgusu güvenlik ekseninde bir hamle olarak görülmektedir. Daha önce yayımlanan raporlara benzer şekilde bu raporda da sürekli olarak sınır personellerinin eğitimi ve illegal göçün önlenmesi üzerinde fazlaca durduğu görülmektedir.

Raporda Türk hukuk sisteminin göçle ilgili bölümlerinin AB hukukuna ve müktesebatına uyumlaştırılması için gerçekleştirilen faaliyetlerin desteklendiği açıkça belirtilmiştir.⁹⁷ Türkiye'nin göç mevzuatına yönelik getirilen eleştiriler ve hukuk sistemini AB hukuk sistemiyle paralel bir şekilde düzenlemesi gerektiği görüşünden hareketle AB, aday ülkelerin hukuki mevzuatlarına yönelik değişim kapısı açabilmektedir. Görülmektedir ki AB, göç hususunda Türkiye'ye bu anlamda çok fazla telkinde bulunmuştur.

Türkiye'nin insan kaçakçılığını önlemeye ilişkin Ulus Ötesi Organize Suçlarla Mücadele Sözleşmesi'ni imzalamış olması raporda kendine yer bulmuştur.⁹⁸ Türkiye'nin uluslararası sözleşmelere taraf olma yoluyla düzensiz göçlere yönelik mücadelesini artırma girişimleri bizce düzenli olarak yayımlanan raporların bir getirisi olarak durmaktadır. Türkiye'nin göçe karşı güvenlik odaklı yaklaşımı üyelik süreciyle beraber AB ile aynı çerçevede hareket etmesinin bir sonucu olarak durmaktadır. Rapor genel olarak değerlendirildiğinde, 1951 Cenevre Sözleşmesi kavramının raporda beş kez kullanıyor olması ve göçle ilgili ulusal mevzuata ilişkin ibarelerin artırılması AB'nin Türkiye'yi genelde hukuki düzenlemeleri iyileştirmesi yönünde değerlendirdiğini göstermektedir.

⁹⁵ <https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2016-11/2001.pdf> s.85. Erişim Tarihi 11.05.2019

⁹⁶ <https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2016-11/2002.pdf> s.10. Erişim Tarihi 12.05.2019

⁹⁷ <https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2016-11/2002.pdf> s.115. Erişim Tarihi 12.05.2019

⁹⁸ <https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2016-11/2002.pdf> s.116. Erişim Tarihi 12.05.2019

3.5.6. 2003 Raporu

Raporda Göç ve iltica alanında Türkiye'nin AB standartlarına erişebilmek ve uyumlu bir çalışma ortamı oluşturulması için çabalarını artırdığı çıkarımında bulunulmuştur.⁹⁹ Yabancıların ikamet izinlerini yönelik hukuki çalışmaların artırılması raporda olumlu gelişmeler olarak değerlendirilmiştir.

Türkiye'nin göçe güvenlik odaklı yaklaşımının sonuç verdiği söz konusu raporda yer alan rakamlara bakıldığında görülmektedir. Raporun yayımlandığı döneme kadar yirmi bin dolaylarında kaçak göçmenin yakalandığı sayısal rakamlarla ortaya konmuştur.¹⁰⁰ Bundan önce yayımlanan raporlara benzer şekilde kaçak göçmenlere yönelik rakamlar üzerinde durulması AB'nin göçe sadece niceliğe odaklanarak insani boyutu göz ardı ederek dar bir pencereden baktığı izlenimini uyandırmaktadır.

Raporda göç hususunda, AB ile tam uyum içinde hareket edilebilmesi için ortak stratejilerin hayata geçirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Türkiye'nin, Yasadışı Göçe ilişkin Ortak Eylem Programı'nın ivedi bir şekilde uygulanması gerektiği belirtilmiştir.¹⁰¹ Özellikle göç alanında yasal prosedürlerin, AB hukukuna paralel olarak revize edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Raporda Türkiye'nin Mart 2003 tarihinde AB tarafından iletilen geri kabul anlaşmasına ilişkin müzakereyi imzalamamış olması olumsuz bir durum olarak değerlendirilmiştir. Bir önceki yıllara kıyaslandığında Türkiye'nin bu konuda gelişme göstermediği görülmektedir. Türkiye'nin bir an önce bu konuda çabalarını artırması gerektiği üzerinde durulmuştur.

3.5.7. 2004 Raporu

Raporda Türkiye'nin yasa dışı göçü önlemeye yönelik bir önceki yıla göre gelişmeler gösterdiği ifade edilmiştir. Bu gelişmeye rağmen göç hususunda hukuki gelişme göstermesi gerektiğine vurgu yapılmıştır.¹⁰²

AB'nin 06.10.2004 yayınlamış olduğu raporda öncelikle Mart 2004'te, Türkiye-AB arasında geri kabul anlaşması hususunda görüşmelerin başlamış olması bir önceki sene

⁹⁹ <https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2016-11/2003.pdf> s.110. Erişim Tarihi 12.05.2019

¹⁰⁰ <https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2016-11/2003.pdf> s.111. Erişim Tarihi 12.05.2019

¹⁰¹ <https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2016-11/2003.pdf> s.118-119. Erişim Tarihi 12.05.2019

¹⁰² <https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2016-11/2004.pdf> s.75. Erişim Tarihi 12.05.2019

yayınlanan raporla kıyaslandığında göç hususunda önemli bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Göç ile ilgili olarak bir ulusal eylem planı hazırlamaya yönelik çalışmaların olması da umut verici bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.¹⁰³

Türkiye'nin, Uluslararası Göç Teşkilatı'nın (UGT) Türkiye'deki hukuki statüsüne yönelik anlaşmayı imzalamış olması göç hususunda olumlu bir adım olarak değerlendirilmiştir. Anlaşma ile Türkiye, UGT'ye hukuki statü vermiştir.¹⁰⁴ Söz konusu raporda, AB, geri kabul anlaşması üzerine ciddi adımlar atılmasını beklediğini ifade etmiştir. Ayrıca yasadışı göç üzerine ortak hareket edebilme kapasitesinin artırılması üzerine somut çabaların atılması gerektiğini belirtilmiştir.

İlticaya yönelik olarak UNHCR ile birlikte hayata geçirilen anlaşma memnuniyet verici gelişme olarak değerlendirilmiştir. Raporda coğrafi çekince şartının devam etmesi eleştirilse de, geri göndermeme politikasının sürdürülmesi, bu dönemde bir diğer olumlu gelişme olarak değerlendirilmiştir.¹⁰⁵ Bizce, 2004 raporunda AB'nin üzerinde durduğu en kritik nokta Türkiye'nin ulusal mevzuatlarını en kısa sürede AB standartlarına ulaşabilecek şekilde düzenlemesi olmuştur. Birliğe üyelik yolunda yürütülen müzakerelerde Türkiye, göç çerçevesinde bakıldığında kendi hukuki yapısında yeniliğe gitmiştir.

3.5.8. 2005 Raporu

9 Kasım 2005'te yayımlanan raporda Türkiye'nin AB ile Mayıs 2005'te geri kabul anlaşmasına ilişkin müzakerelere başlamış olması AB tarafından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Türkiye'nin bu noktada çabalarının devam etmesinin gerektiği üzerinde durulmuştur.

Ülkeye giriş yapan göçmenler konusunda ise bir artış gözlemlendiği belirtilmiştir. Raporda elli binden fazla illegal göçmenin Türkiye güvenlik güçleri tarafından yakalandığı belirtilmiştir.¹⁰⁶ AB ile uyumlu bir göç politikası yürütülmesi amacıyla Ulusal Eylem Planı'nın imzalanması olumlu bir adım olarak görülmüştür. AB bundan önce yayımladığı raporlarında olduğu gibi bu raporda da Türkiye ile uyum içinde bir göç politikasının gerekliliğini zaruri gördüğünü ifade etmiştir.

¹⁰³ <https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2016-11/2004.pdf> s.139. Erişim Tarihi 12.05.2019

¹⁰⁴ <https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2016-11/2004.pdf> s.139. Erişim Tarihi 12.05.2019

¹⁰⁵ <https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2016-11/2004.pdf> s.147. Erişim Tarihi 12.05.2019

¹⁰⁶ https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap2005.pdf s.130. Erişim Tarihi 08.03.2019

Raporda kitlesel göç, ikincil koruma gibi hususlarda muğlaklığının giderilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bundan önceki raporlarda da belirtildiği gibi 1951 Sözleşmesine getirilmiş olan coğrafi kısıtlamaların kaldırılmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur.¹⁰⁷ Türkiye'nin sınırlarında, mültecilere geri göndermeme ilkesini uygulamış olması raporda olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.

Raporda özellikle göç hususunda ve sığınmaya yönelik olarak Ulusal Eylem Planı'nın uygulanması ve coğrafi sınırlamaya yönelik somut adımlar atılması özellikle üzerinde durulan konular olmuştur.¹⁰⁸ AB bundan önceki raporlara rağmen bu konularda yeterli gelişme sağlanmadığını belirtmiştir.

3.5.9. 2006 Raporu

AB tarafından 8 Kasım 2006 tarihinde yayınlanan rapora göre göç konusunda AB tarafından desteklenen gelişmeler bulunmaktadır. Raporda İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı'nın uygulanması olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Bu olumlu gelişmeye rağmen raporda Komisyon-Türkiye arasındaki geri kabul anlaşması imzalanmasına ilişkin müzakerelerin hızlandırılması gerektiği ifade edilmiştir. Raporda müzakerelerin istenilen sonuca ulaşabilmesi için Türkiye'nin göç hususundaki daha önceki çabaları olumlu olarak görülse de daha çok çabalaması gerektiği vurgulanmıştır.

2006 yılının ilk altı ayında ise 18.441 yasadışı göçmen yakalanmıştır.¹⁰⁹ Raporda yasa dışı göçmenlerle ilgili mücadelenin kararlı bir şekilde sürdürülmesi çabaları takdir edilmiştir. İltica talebi için şart koşulan on günlük zaman sınırlamasının kaldırılmış olması bir önceki rapora göre olumlu gelişmelerden biridir.

Türkiye'ye iltica talebinde bulunan kişilerin konakladıkları yerlerin modernize edilmesi ve ihtiyaçlara göre şekillendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.¹¹⁰ Bu hususta pek fazla gelişme gösterilmemesi raporda dikkat çeken bir diğer nokta olmuştur ve bu konudaki çabaların artırılması gerektiği üzerinde durulmuştur.

¹⁰⁷ https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap2005.pdf s.130. Erişim Tarihi 08.03.2019

¹⁰⁸ https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap2005.pdf s.158. Erişim Tarihi 08.03.2019

¹⁰⁹ https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2006.pdf s.62. Erişim Tarihi 08.03.2019

¹¹⁰ https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2006.pdf s.62. Erişim Tarihi 08.03.2019

3.5.10. 2007 Raporu

Raporda Türkiye'nin geri kabul anlaşmalarına yönelik somut adımlarının desteklendiği ifade edilmiştir. Özellikle Suriye ile 2001'de imzalanan anlaşmanın raporun yayımlandığı sene onaylanması pozitif bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.¹¹¹ Üçüncü taraf olarak tanımlanabilecek devletlerin ülke sınırları içinde bulunan Türk ve Suriye vatandaşlarının geri kabulü buna göre düzenlenecektir. Bu olumlu gelişmeye ek olarak müzakerelerde ciddi bir ilerlemenin gerçekleşmemesi raporda olumsuz bir durum olarak değerlendirilmiştir.

Raporda Türkiye'nin gelişme göstermesi gereken konular olarak, iltica hususunda hukuksal çerçevede somut adımların atılması, coğrafi çekincenin bir an önce esnetilmesi, göç hususunda görev alan bireylerin bu alanda iyi eğitilmesi şeklinde sıralanabilir.¹¹² Bizce bundan önce yayımlanan raporlarda da olduğu gibi AB, Türkiye'nin bireylerin eşitlik ilkesini gözeterek ülkesine gelen göçlerin kaynak ülkelerini coğrafi olarak sınırlamaya tabi tutmamasını öngörmektedir. Rapor genel olarak değerlendirildiğinde göç hususunda pozitif gelişmeler olsa da bunun yeterli görülmediği ve çalışmaların artırılması gerektiği çıkarımında bulunulabilir.

3.5.11. 2008 Raporu

5 Kasım 2008 tarihinde yayımlanan raporda öncelikle yasa dışı göçmenlerle ilgili rakamlar üzerinde durulmuştur. Raporda Türkiye'ye illegal yollardan girişlerin devam ettiği vurgulanmıştır.¹¹³ Türkiye'nin bu göçleri engellemek için sınırlardaki güvenlik kapasitesini artırması gerektiği çıkarımında bulunulmuştur. Bir önceki yıla göre barınak kapasitesi artırılmış olsa da yetersiz olduğu görülmektedir.

Türkiye'nin göç hususunda yetkililerin eğitilmesi için UNHCR ile birlikte çalışıyor olması olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Raporda ayrıca iltica alanında sınırlı ölçüde ilerlemenin sağlandığı belirtilmiştir. Bu olumlu gelişmelere rağmen Türkiye'nin, coğrafi çekincenin değişimine yönelik herhangi bir adım atmaması ve bu konularda herhangi bir gayretinin olmaması olumsuz bir durum olarak rapor edilmiştir.

¹¹¹https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2007.pdf
s.64. Erişim Tarihi 08.03.2019

¹¹²https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2007.pdf
s.65. Erişim Tarihi 08.03.2019

¹¹³https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2008.pdf
s.73. Erişim Tarihi 10.03.2019

Raporda iltica ve göçün kontrollü bir şekilde yönetilebilmesi için bu alanda görevli personelin eğitime tabi tutulması gerektiği vurgulanmıştır. Buna ek olarak geri kabul anlaşması müzakerelerinin yeniden başlatılması gerekliliği üzerinde durulmuştur.¹¹⁴

3.5.12. 2009 Raporu

Raporda Türkiye'nin, Batı'ya ulaşmaya çalışan bireyler için bir geçiş ülkesi olduğu çıkarımında bulunulmuştur.¹¹⁵ Bununla beraber Türkiye'nin yasal olmayan yollardan gerçekleştirilen göçü engellemeye yönelik eylemleri olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. AB raporda Türkiye ile geri kabul anlaşmasının imzalanmasını bir öncelik olarak gördüğünü ifade etmiştir. Türkiye'nin, coğrafi çekincelerini devam ettirdiği vurgulanmıştır. Bu konu da daha önce yayınlanan raporlarda olduğu gibi herhangi bir gelişmenin sağlanamamış olması olumsuz bir durum olarak değerlendirilmiştir.

AB, raporda iltica konusundaki önceliklerini; haklardan eşit faydalanma, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ile yardımlaşma, iltica hususunda işlemlerin hızlandırılması ve yargıya başvurma hakkı olarak sıralamıştır.¹¹⁶ Raporda Türkiye'nin de bu hususların üzerinde öncelikli olarak çaba göstermesi gerektiğinin üzerinde durmuştur.

3.5.13. 2010 Raporu

Rapora göre Türkiye'nin bir önceki yıla göre gelişme gösterdiği belirtilmiştir. Türkiye'ye sığınan insanların rakamsal bazda düzenli artışına rağmen, Türkiye'nin göstermiş olduğu çaba AB tarafından olumlu karşılanmaktadır.

Raporda sığınmacıların çalışma izni konusunda başvuru işlemlerinin kolaylaştırılması bir önceki yıl yayınlanan raporla kıyaslandığında olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.¹¹⁷ Raporda Türkiye'nin, coğrafi çekince olarak tanımlanabilecek tutumunu devam ettirdiği için göç hususunda çok fazla ilerleme sağlanamadığı belirtilmiştir. Raporda ayrıca Türkiye'nin Avrupa standartlarına uygun ve modern bir

¹¹⁴https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2008.pdf
s.77. Erişim Tarihi 10.03.2019

¹¹⁵https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2009.pdf
s.74. Erişim Tarihi 10.03.2019

¹¹⁶https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2009.pdf
s.74. Erişim Tarihi 10.03.2019

¹¹⁷https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2010.pdf
s.81. Erişim Tarihi 10.03.2019

sistemi sağlayacak önemli reformlar hayata geçirememiş olması olumsuz durumlar olarak tespit edilmiştir.¹¹⁸

İltica ve göç Türkiye-AB müzakerelerinde önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye'deki barınma merkezlerinin kapasitelerinin sınırlı olması önemli bir eleştiri noktası olarak durmaktadır. Raporda ayrıca Avrupalı olmayan sığınmacıların mülteci statülerinin belirlenmesi sürecinin belirsizliği AB tarafından göç ve iltica alanında en önemli eleştiri noktalarıdır. Rapora göre sığınmacıların adli yardıma ve BMMYK personeline erişimlerinin sağlanabilmesi temel önceliklerinden olmalıdır.¹¹⁹

3.5.14. 2011 Raporu

12 Ekim 2011 tarihinde yayınlanan raporda özellikle göç hususunda yapılması gereken yasal düzenlemeler üzerinde durulmuştur. Raporda sığınmacılar ile mültecilere yönelik hukuki düzenlemelerin yetersizliği eleştirilmiş ve bunun daha ileri düzeyde bir gelişme sağlanmasını engellediği ifade edilmiştir. Bunun dışında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) taslağının hazırlanması olumlu bir gelişme olarak belirtilmiştir.¹²⁰ Hukuk dışı yollardan geçiş yapmaya çalışırken yakalananların sayısı 2011 yılının ilk altı ayında 12.727'ye ulaşmıştır.¹²¹ Bu rakam bir önceki yıllara kıyaslandığında bir düşüş olduğu görülmektedir. 2010 yılının ilk altı ayında illegal yollardan giriş yaparken yakalananların sayısı 15 bin dolaylarındaydı.

Raporda göç alanında sınırlı ilerleme kaydedildiği ifade edilmiştir. Türkiye'nin, göçmenlerin durumuna yönelik mevzuat hazırlama çalışmalarına devam etme çabaları olumlu gelişme olarak değerlendirilmiştir. Bu mevzuatın, AB standartlarına tam uyum ve mülteci haklarının korunması açısından önemli olduğu vurgulanmıştır. Mevzuat hazırlanırken, Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ve BMMYK birlikte Avrupa Komisyonu'nun çalışmalara dahil edilmesi AB tarafından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.¹²²

¹¹⁸https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2010.pdf
s.82. Erişim Tarihi 10.03.2019

¹¹⁹https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2010.pdf
s.82-83. Erişim Tarihi 10.03.2019

¹²⁰https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf
s.42. Erişim Tarihi 10.03.2019

¹²¹https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf
s.89. Erişim Tarihi 10.03.2019

¹²²https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf
s.89. Erişim Tarihi 10.03.2019

3.5.15. 2012 Raporu

Avrupa Komisyonu tarafından 10 Ekim 2012 tarihinde yayınlanan bu raporda diğer raporların aksine güncel bir sorun olan ve Türkiye'nin de ülke sınırlarını açarak sorunun bir parçası olduğu Suriye krizi üzerinde durulmuştur.

Raporda Türkiye'nin Suriye ile açık sınır politikasını sürdürmüş olması pozitif bir tutum olarak değerlendirilmiştir. Kendi ülkelerini terk ederek, Türkiye'ye sığınan ve sayıları neredeyse yüz bine yaklaşan Suriyelilere yönelik Türkiye'nin gerçekleştirmiş olduğu insani yardımlarından övgüyle bahsedilmiştir.¹²³

Raporda YUKK'na yönelik girişimler desteklenirken, söz konusu kanunun henüz kabul edilmemesi AB nezdinde negatif bir durum olarak nitelenmiştir. Rapora göre bu kanun, Türkiye'nin göç hususunda uluslararası standartlara ulaşması için önemli bir yapı arz etmektedir.¹²⁴

Raporda Türkiye'nin, düzensiz göç yolunda hem transit ülke hem de hedef ülke şeklinde görüldüğü ifade edilmiştir. Türkiye sınırlarının daha güvenli olması gerektiği ve yasal olmayan yollardan geçişlere yönelik daha dikkatli olunması gerektiği vurgulanmıştır.¹²⁵

Türkiye, Suriyelilere yönelik gerçekleştirdiği insani faaliyetler desteklenmiştir. Raporda Türkiye'nin düzensiz göçü engellemeye yönelik çalışmalarını artırması gerektiği vurgulanmıştır.¹²⁶

3.5.16. 2013 Raporu

Raporda YUKK'nun yasalaşması, göç hususunda ciddi bir ilerleme olarak nitelenmiştir. Türkiye'nin göçe yönelik AB ile daha etkin ve verimli çalışabilmesi için söz konusu kanunun kilit bir nitelikte olduğu vurgulanmıştır

Türkiye'nin, geçici koruma kapsamı bağlamında Suriyelilere yönelik açık kapı politikasını sürdürmüş olması raporda vurgu yapılan en önemli noktadır. Türkiye, krizin başından beri ülke sınırlarını Suriyelilere açmıştır. Raporda Türkiye'nin 200 binden fazla

¹²³https://www.ab.gov.tr/files/2012_ilerleme_raporu_tr.pdf s.43. Erişim Tarihi 10.03.2019

¹²⁴https://www.ab.gov.tr/files/2012_ilerleme_raporu_tr.pdf s.95. Erişim Tarihi 10.03.2019

¹²⁵https://www.ab.gov.tr/files/2012_ilerleme_raporu_tr.pdf s.95. Erişim Tarihi 10.03.2019

¹²⁶https://www.ab.gov.tr/files/2012_ilerleme_raporu_tr.pdf s.100. Erişim Tarihi 10.03.2019

Suriyeli'yi kendi topraklarında ağırladığı vurgulanmıştır.¹²⁷ Türkiye'nin bu çabaları ve krizden etkilenenlere yönelik olarak insani bağlamda göstermiş olduğu ilgi desteklenmiştir. Raporda Suriyelilerin misafir edildiği kamplarının standartlarının yüksek olması ve açık kapı politikasını sürdürmüş olması olumlu gelişmeler olarak değerlendirilmiştir.

Raporda YUKK'nun yasalaşması desteklenmiştir. Türkiye'ye gelen yabancılara yönelik kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile birlikte göç hususunda Türkiye'nin güvenlik odaklı yaklaşımın değiştiğine işaret edilmektedir.¹²⁸ Bizce, YUKK'un yasalaşmasıyla Türkiye göç politikalarını AB standartlarına getirmek için somut adımlar attığı çıkarımında bulunulabilir. Raporda Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurulmuş olmasının sorunun çözümünde Türkiye'nin çabalarının somut bir örneği olduğu ifade edilmiştir.

Raporda, Türkiye'nin, 2012 senesinde, 200 binden fazla kişiye oturma hakkı verdiği belirtilmiştir. Raporun yayınlandığı güne kadar toplam 190 bin dolaylarında insanın oturma iznine sahip olduğu açıklanmıştır.¹²⁹

Bütün bu olumlu gelişmelerin dışında raporda olumsuz bir takım değerlendirmeler de mevcuttur. AB geri kabul anlaşmasının hala imzalanmamış olmasına raporda eleştiri getirmektedir. Raporda Türkiye'nin Avrupa'dan gelenler ile Avrupa dışından gelenlere yönelik farklı uygulamaları olumsuz birer durum olarak değerlendirilmiştir.¹³⁰ Raporda bu çelişkinin bir an önce giderilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Raporda Türkiye'nin Suriye'den gelen kitlesel göçe yönelik inisiyatif alması ve krizin yönetilmesine dair ciddi bir çalışma gerçekleştirdiği vurgulanmıştır. YUKK'nun göç ve iltica hususunda net bir yasal çerçeve çizmesi olumlu bir diğer gelişme olarak durmaktadır.¹³¹ Raporda, Türkiye'nin AB ile birlikte geri kabule yönelik çabalarının kilit bir nitelikte olduğu vurgulanmıştır.

¹²⁷ https://www.ab.gov.tr/files/2013%20ilerleme%20raporu/2013_ilerleme_raporu_tr.pdf s.16. Erişim Tarihi 10.03.2019

¹²⁸ https://www.ab.gov.tr/files/2013%20ilerleme%20raporu/2013_ilerleme_raporu_tr.pdf s.65. Erişim Tarihi 10.03.2019

¹²⁹ https://www.ab.gov.tr/files/2013%20ilerleme%20raporu/2013_ilerleme_raporu_tr.pdf s.65-66. Erişim Tarihi 10.03.2019

¹³⁰ https://www.ab.gov.tr/files/2013%20ilerleme%20raporu/2013_ilerleme_raporu_tr.pdf s.66. Erişim Tarihi 10.03.2019

¹³¹ https://www.ab.gov.tr/files/2013%20ilerleme%20raporu/2013_ilerleme_raporu_tr.pdf s.69. Erişim Tarihi 10.03.2019

3.5.17. 2014 Raporu

08.10.2014 tarihinde yayınlanan raporda YUKK'nun yürürlüğe girmesinden memnuniyet duyulduğu dile getirilmiştir. Ayrıca, raporda Türkiye'nin AB standartlarına erişebilmek amacıyla göçe dair kendi ulusal mevzuatında yenilikler yapması olumlu bir gelişme olarak görülmüştür.¹³²

Türkiye'nin, ülkelerini terk ederek kendi topraklarına sığınan Suriyelilere açık kapı politikasını uygulamış olması ve bu bağlamda bir milyon dolaylarında Suriyeli'yi geçici koruma kapsamında ağırlaması raporda en çok üzerinde durulan konu olmuştur.¹³³

Raporda göçe ilişkin olarak, YUKK'nun Nisan 2014'te yürürlüğe girmiş olması olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün bu kanun çerçevesinde kurulmasının bir diğer olumlu gelişme olduğu belirtilmiştir.¹³⁴ Bu gelişmelerle birlikte göç hususunda uluslararası standartlara erişim yolunda önemli bir gelişme sağlandığı ifade edilebilir.

AB ile Türkiye, geri kabule yönelik anlaşmayı 16 Aralık 2013'te imzalamışlardır. Buna paralel olarak, AB Türkiye ile vize serbestisi diyalogu sürecini başlatmıştır. Anlaşma 1 Ekim 2014'te yürürlüğe girmiştir.¹³⁵ Anlaşma, 30 Eylül 2017'ye dek yalnızca, AB ve Türkiye vatandaşları ile Türkiye'nin geri kabul anlaşması imzaladığı ülkelerden geçiş yapan düzensiz göçmenleri kapsamaktadır.¹³⁶

Geri kabul anlaşmaları, bir devletin ülke topraklarına pasaportsuz ve düzensiz bir şekilde ve genellikle gümrük noktalarının dışında yerlerden giriş yapmış kişilerin kendi ülkelerine geri gönderilmelerine yönelik prosedürleri içeren anlaşmalardır.¹³⁷

Geri kabul anlaşması, yasa dışı göçle daha kararlı ve etkin bir mücadele gerçekleştirilmesi amacıyla karşılıklılık esasına dayanan bu anlaşma, Türkiye topraklarına

¹³² https://www.ab.gov.tr/files/ilerlemeRaporlariTR/2014_ilerleme_raporu_tr.pdf s.18. Erişim Tarihi 03.10.2019

¹³³ https://www.ab.gov.tr/files/ilerlemeRaporlariTR/2014_ilerleme_raporu_tr.pdf s.18. Erişim Tarihi 03.10.2019

¹³⁴ https://www.ab.gov.tr/files/ilerlemeRaporlariTR/2014_ilerleme_raporu_tr.pdf s.62. Erişim Tarihi 03.10.2019

¹³⁵ https://www.ab.gov.tr/files/ilerlemeRaporlariTR/2014_ilerleme_raporu_tr.pdf s.63. Erişim Tarihi 10.03.2019

¹³⁶ https://www.ab.gov.tr/files/5%20Ekim/2015_ilerleme_raporu_tr.pdf s.77. Erişim Tarihi 10.03.2019

¹³⁷ Melih Özsoz, *Türkiye ve AB İlişkileri ve Yeni Gündem*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, (ed. Belgin Akçay), s.145.

veya Birlik üyesi ülkelerden birinin topraklarına giriş ve ikametinde gerekli şartlara haiz olmayan kişilerin ivedi bir şekilde geri gönderilmesini kapsamaktadır.

Anlaşma metninin 3. maddesi 1. fıkrasına göre, Türkiye, AB'ye üyelerinden birinin başvurusuyla beraber, üye devletin ülke topraklarına giriş yapma, burada bulunma ya da ikamet etme şartlarını sağlamayan tüm kişileri Türkiye vatandaşı olduğunu kanıtlanması şartıyla geri kabul eder.¹³⁸ Anlaşmanın 4. maddesi 1. fıkrasında ise anlaşmaya taraf olmayan ülkelerin vatandaşları ile vatansız kişilere yönelik bir değerlendirme yapılmıştır. Bu maddeye göre Türkiye tüm üçüncü ülke vatandaşlarını ve vatansız kişileri üç şartla kendi ülkesine alacaktır. Bu kişilerin geri kabul başvurusu sırasında Türkiye tarafından düzenlenmiş bir vizeye sahip olması, bir ikamete sahip olması ve bu kişilerin AB üyesi ülkelerin topraklarına geçiş yaparken Türkiye üzerinden buralara ulaşması gerekmektedir.¹³⁹

Anlaşmanın 6. maddesi ise karşılıklılık esasının bir gereği olarak Türkiye topraklarında bulunan kişilerin AB tarafından geri kabulünü kapsamaktadır. Anlaşmanın 18. maddesinde ise, sözleşmenin AB ve Türkiye'nin tarafı olarak bulunduğu uluslararası sözleşmelere ve uluslararası hukuktan doğan hak ve yükümlülüklerine yönelik bir sorun teşkil etmeyeceği belirtilmiştir.¹⁴⁰ Bunlar 28 Temmuz 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme ve 31 Ocak 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Protokol şeklinde sıralanabilir. Anlaşmanın 23. maddesi ise Türkiye'ye mali kaynak sağlama taahhüdünde bulunmuştur.¹⁴¹

Bu anlaşma ile Türkiye ve AB sorumlulukları paylaşarak göç sorununa yönelik çözüm üretme çabası içine girmişlerdir. Her iki taraf kitlesel göç ve bunun beraberinde getirdiği problemleri karşılıklı güven esasına dayanarak çözmek için söz konusu anlaşma üzerinde uzlaşarak hukuki metni oluşturmuşlardır.

Raporda Türkiye'nin iltica hususunda, Avrupa dışındaki ülkelerin vatandaşlarına yönelik "coğrafi kısıtlama"yı uyguluyor olması olumsuz gelişmelerden biri olarak belirtilmiştir. Türkiye'nin sözleşmenin getirmiş olduğu sorumlulukları sadece Avrupa'dan gelen kişiler ile sınırlandırmış olmasının AB nezdinde olumsuz karşılandığı belirtilmiştir.

¹³⁸https://www.ab.gov.tr/files/sib/18_resmi_gazete_geri_kabul.pdf Erişim Tarihi 24.03.2019 s.5.

¹³⁹https://www.ab.gov.tr/files/sib/18_resmi_gazete_geri_kabul.pdf Erişim Tarihi 24.03.2019 s.6.

¹⁴⁰https://www.ab.gov.tr/files/sib/18_resmi_gazete_geri_kabul.pdf Erişim Tarihi 24.03.2019 s.19.

¹⁴¹https://www.ab.gov.tr/files/sib/18_resmi_gazete_geri_kabul.pdf Erişim Tarihi 24.03.2019 s.24.

YUKK ile birlikte Avrupalı olmayan kişiler "şartlı mülteci" olarak tanımlanmaktadır. Bununla beraber söz konusu kişilere sağlanan korumanın standartlarının yüksek olduğu görülmektedir. Bu kanunla beraber "ikincil koruma" ve "geçici koruma" gibi yeni koruma statüleri oluşturulmuştur. Raporda yeterli olmasa da Türkiye'nin söz konusu çabaları desteklenmiştir.¹⁴²

Raporda Türkiye'nin, Suriye krizinin getirmiş olduğu ağır yüke maruz kalsa bile, göç alanında ciddi gelişimler gösterdiği vurgulanmıştır. YUKK'nun yürürlüğe girmesi ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurulması en önemli gelişmeler olarak değerlendirilmiştir. Raporda AB ile Türkiye arasında imzalanan geri kabul anlaşmasının yürürlüğe girmesi olumlu bir gelişme olarak görülmüştür.¹⁴³

3.5.18. 2015 Raporu

AB tarafından 10.11.2015 tarihinde yayınlanan raporda Türkiye'nin, Suriye'den gelen yaklaşık iki milyon kişiye yönelik insani yardımlarını sürdürdüğü belirtilmiştir. Ayrıca raporun yayınlandığı sene gerçekleştirilen, AB Zirvesi'nde göçün kontrollü bir şekilde yönetilmesine ilişkin gerçekleştirilen AB-Türkiye Ortak Eylem Planı'nın raporda olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.¹⁴⁴

Raporda Türkiye'nin, YUKK üzerinden doğan yükümlülükleri etkin olarak yerine getirmesi için çalışmalar yapması ve geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin çalışma yaşamına entegre edilmesine yönelik çabalarını artırması gerektiği belirtilmektedir.¹⁴⁵

Raporda Türkiye'nin coğrafi sınırlama hususunda bir yenilik yapmamış olsa bile YUKK ile birlikte Türkiye'nin AB müktesebatı ile paralel bir iltica sistemine sahip olduğu vurgulanmıştır. Bu gelişme kısmi bir ilerleme olsa da raporda olumlu bir şekilde değerlendirilmiştir.

Türkiye'nin, Suriyelilere yönelik göstermiş olduğu çabalar raporda kendine yer bulmuştur. Rapor yayınladığı tarih itibarıyla Türkiye'nin, en çok mülteci ağırlayan ülke olduğunu kanıtlar niteliktedir.

¹⁴² https://www.ab.gov.tr/files/ilerlemeRaporlariTR/2014_ilerleme_raporu_tr.pdf s.63.Erişim Tarihi 10.03.2019

¹⁴³ https://www.ab.gov.tr/files/ilerlemeRaporlariTR/2014_ilerleme_raporu_tr.pdf s.66. Erişim Tarihi 10.03.2019

¹⁴⁴ https://www.ab.gov.tr/files/5%20Ekim/2015_ilerleme_raporu_tr.pdf s.3.Erişim Tarihi 10.03.2019

¹⁴⁵ https://www.ab.gov.tr/files/5%20Ekim/2015_ilerleme_raporu_tr.pdf s.76. Erişim Tarihi 10.03.2019

Türkiye, 2015 raporunun yayınlandığı döneme kadar yaklaşık iki milyon Suriyeli'yi geçici koruma kapsamında ülke topraklarında ağırlamaya başlamıştır. Bu denli insanın ülke topraklarında ağırlanması Türkiye için beraberinde mali külfeti de getirmektedir. Raporda Türkiye'nin söz konusu döneme kadar 6.7 milyar avro dolaylarında para harcamasının Türkiye için önemli bir problem teşkil ettiği ifade edilmiştir.

3.5.19. 2016 Raporu

AB tarafından 09.11.2016 tarihinde yayınlanan raporda bundan önceki raporlara ek olarak özellikle Türkiye üzerinden AB üyesi ülkelere doğru gerçekleşen düzensiz göçün engellenmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Ülkelerini terk eden Suriyelilerin bir kısmı AB topraklarına varabilmek ümidiyle Türkiye'yi bir transit ülke şeklinde görmüşlerdir. AB, Türkiye'nin Batı'ya açılan sınırlarını daha dikkatli bir şekilde yönetmesini raporda istemiştir.

Raporda ayrıca göç hususunda AB standartlarına erişilmesi amacıyla, uygulanmaya başlanan Ortak Eylem Planı ve 18 Mart 2016 tarihli AB-Türkiye Ortak Açıklamasının ardından göç konusunda işbirliğinin artırılmış olması olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.¹⁴⁶ AB, kriz dolayısıyla ülkelerini terk eden Suriyelilere yönelik gerçekleştirilen mali yardımlar kapsamında Türkiye'ye 3 milyar avroluk yardımda bulunmuştur.¹⁴⁷

Raporda, bir önceki yıl yayınlanan rapora benzer şekilde Türkiye'nin düzensiz göçün önlenmesine yönelik faaliyetlerini artırması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca raporda göçmenlere yönelik kaçakçılık faaliyetlerinin önlenmesine yönelik çalışmaların yoğunlaştırılması gerektiği üzerine değerlendirilmelerde bulunulmuştur.¹⁴⁸

Raporda YUKK'nun hayata geçirilmiş olması olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kapasitesini geliştirme faaliyetlerinin desteklendiği belirtilmiştir.¹⁴⁹ Türkiye'nin bu çabaları raporda takdir edilerek olumlu gelişmeler olarak nitelenmiştir.

¹⁴⁶https://www.ab.gov.tr/files/pub/2016_ilerleme_raporu_tr.pdf s.4. Erişim Tarihi 10.03.2019

¹⁴⁷https://www.ab.gov.tr/files/pub/2016_ilerleme_raporu_tr.pdf s.5. Erişim Tarihi 10.03.2019

¹⁴⁸https://www.ab.gov.tr/files/pub/2016_ilerleme_raporu_tr.pdf s.77. Erişim Tarihi 10.03.2019

¹⁴⁹https://www.ab.gov.tr/files/pub/2016_ilerleme_raporu_tr.pdf s.78. Erişim Tarihi 10.03.2019

Raporda Türkiye'nin, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü öncülüğünde, kendi ülkesine gelenlere yönelik dil, din, ırk gözetmeksizin olumlu şartların sağlanmasına yönelik çabalarını geliştirilmesi desteklenmiştir.¹⁵⁰

3.5.20. 2018 Raporu

17.04.2018 tarihinde yayınlanan raporda bir önceki döneme kıyasla Türkiye'nin göç alanında gelişme gösterdiği belirtilmiştir. Raporda Doğu Akdeniz güzergahındaki kitlesel göçlerin doğru yönetimi olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.¹⁵¹ Raporda Türkiye'nin iltica konusundaki mevzuatına yönelik eleştiri getirilmiştir ve AB müktesebatıyla kısmen uyumlu olduğu ifade edilmiştir. Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne 1967 New York Protokolü'ne coğrafi çekince koyarak katılmış olması raporda olumsuz birer durum olarak işaret edilmiştir.

Türkiye'nin mevcut kanunlarına göre uluslararası koruma talep eden kişilerin büyük bir çoğunluğu tam mülteci olmaya yönelik başvuruda bulunamamaktadır. Sadece “şartlı mülteci” statüsüne erişebilmek için başvuru yapabilmektedirler. Şartlı mültecilerin Türkiye'de kalış süresi, “üçüncü bir ülkeye yeniden yerleştirildiği” ibaresi ile sınırlandırılmıştır.¹⁵² Raporda, Türkiye'nin “geçici koruma” hükmüyle birlikte Suriyelilere Türk vatandaşlığı verme yolunda istekli olmadığı vurgusu yapılmıştır.

Kasım 2017'de yürürlüğe giren Türk Vatandaşlığı Kanunu ile birlikte 2017 tarihine kadar 36.323 Suriyelinin vatandaşlık kazanması süreci tamamlamıştır. Raporun yayınlandığı döneme kadar 3,5 milyon Suriyelinin yaklaşık 228.000'i, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) idaresindeki, kamplarda ve üç milyondan fazlası da ülkenin neredeyse tamamında yaşamlarını devam ettirmektedir.¹⁵³ Raporda Türkiye'nin bu denli insana ev sahipliği yapması ve ülke sınırlarını açmış olması olumlu gelişmeler olarak değerlendirilmiştir.

Suriye krizi başladıktan sonra yayınlanan raporlarda özellikle 2012'den itibaren AB Türkiye'ye yönelik söylemlerinde özellikle göç konusunda pozitif bir dil kullanmıştır. Türkiye'nin göç hususunda gerçekleştirmiş olduğu hukuki çalışmalar özellikle 2013

¹⁵⁰ https://www.ab.gov.tr/files/pub/2016_ilerleme_raporu_tr.pdf s.80. Erişim Tarihi 10.03.2019

¹⁵¹ https://www.ab.gov.tr/siteimages/pub/komisyon_ulke_raporlari/2018_turkiye_raporu_tr.pdf s.5. Erişim Tarihi 10.03.2019

¹⁵² https://www.ab.gov.tr/siteimages/pub/komisyon_ulke_raporlari/2018_turkiye_raporu_tr.pdf s.47. Erişim Tarihi 10.03.2019

¹⁵³ https://www.ab.gov.tr/siteimages/pub/komisyon_ulke_raporlari/2018_turkiye_raporu_tr.pdf s.47. Erişim Tarihi 10.03.2019

yılında çıkarılan kanun ve 2014 yönetmeliği raporlarda en çok üzerinde durulan hususlar olmuştur. Ayrıca krizin çözümünde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurulması gibi kurumsal adımların atılması ilerleme raporlarında olumlu gelişmeler olarak değerlendirilmiştir. Bunların dışında AB ilerleme raporlarında göç konusunda Türkiye'ye en ciddi anlamda yöneltilen eleştiri ise Türkiye'nin uygulamış olduğu coğrafi çekince kuralıdır.

İlerleme raporları genel olarak incelendiği zaman AB'nin yayımlamış olduğu ilk raporlarda müktesebatın uyumlaştırılması ve coğrafi sınırlamanın kaldırılmasına yönelik içerikler fazlaca mevcuttur. Ancak Suriye krizi ile beraber kendi üye ülkelerinin sınır güvenliğinde yaşanan problemlerle ve göçe maruz kalma tehdidinin beraberinde getirmiş olduğu korkunun sonucunda illegal göçmenler için transit ülke olarak bulunan Türkiye ile geri kabul anlaşması hayata geçirilmiştir. Krizle beraber yayımlanan raporlarda Türkiye özelinde en çok vurgu yapılan nokta sınır güvenliğini sağlaması üzerine olmuştur. Sonuç olarak AB ile ilişkilerin çok da sıcak olmadığı ve üyelik müzakerelerinin neredeyse tıkanıp bir noktada Türkiye, kendi ülke topraklarında misafir ettiği Suriyelilerden dolayı tekrar AB için önemli bir aktör haline gelmiştir.

3.6. Göç Ekseninde Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri

Önemli göç yolları üzerinde bulunan ve tarihi boyunca çeşitli göçlerle karşı karşıya kalan AB, gerek kendi içindeki politikalarla, gerekse de üçüncü ülkelerle hayata geçirmiş olduğu anlaşmalar yoluyla bunu çözme yolunu tercih etmiştir. Bu bağlamda AB, kendisi ile sınır komşusu kabul edilebilecek Türkiye ile de göç üzerine çeşitli politikalar üretmeye çalışmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın getirmiş olduğu ekonomik yıkımı aşmak isteyen Avrupa ülkeleri kendi ülkelerine işçi göçünü teşvik edici söylemler geliştirmişlerdir. 1960'lı yılların başında Türkiye'den Avrupa ülkelerine işgücü göçü şeklinde bir göç hareketi gerçekleşmiştir. Bu durum Batı Avrupa ülkelerinin ekonomik kalkınmalarında onlara fayda sağlayabilecek bir politika olarak değerlendirilmiştir ancak 1980'li yıllarla birlikte misafir işçilerin geri gönderilmesi politikası ağırlık kazanmıştır.

Avrupa'ya doğru gerçekleşen göçün geçiş noktasında bulunan Türkiye, göç politikalarında, AB ile tam üyelik sürecinde değişim gözlemlenmektedir. Türkiye düzenli ve düzensiz göçün önlenmesinde daha kurumsal bir mekanizma oluşturma gayreti içine girmiştir. Bu çerçevede 25 Mart 2005 tarihinde İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı kabul

edilmiştir. İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı göç hususunda AB ile koordine biçimde çalışılabilmesi için Türkiye'nin gerçekleştirdiği olumlu gelişmelerden biridir.

Türkiye, AB ile daha verimli çalışabilmek için daha kapsamlı bir göç yönetimi sağlamıştır. Özellikle son dönemde Suriye kaynaklı düzensiz göç akını Türkiye'yi uzun vadeli ve kalıcı göç politikaları üretmeye itmiştir. Bu politikalar genel itibariyle AB müktesebatına uyum süreci ile geliştiği için Türkiye'de AB müktesebatı ile paralel bir biçimde göçün kontrol edilmesine ağırlık verilmeye başlanmıştır.¹⁵⁴

İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı ile göç ve iltica alanında yapılan yenilikler, bu bağlamda personel istihdamı, barınma ve geri gönderme merkezlerin kurulması Türkiye'nin göç hususunda en somut adımlarıdır.¹⁵⁵ Ayrıca iltica ve göç ulusal eylem planı ileride gerçekleşebilecek olası nüfus hareketlerine yönelik göç politikalarının sürekli olarak güncellenmesini de içermektedir.

Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye yönelik uyguladığı göç politikası güvenlikleştirme ve dışsallaştırma üzerine inşa edilmiştir. Türkiye'den gelen düzensiz göçün olabildiğince engellenmesi ve Türkiye'den gelen göçmenlerin geri gönderilmesi temel ilke olarak belirlenmiştir.¹⁵⁶ AB, Türkiye'den kendi topraklarına yönelen göçü dışarıda tutarak kendi ülkelerini göç sorunundan arındırmak istemiştir. Bunu gerçekleştirirken güvenlikleştirme politikası çerçevesinde söylemle kendi kamuoyunu etkilemeye çalışmaktadır. AB her ne kadar göçe güvenlik çerçevesinde baksa ve kendi üyelerinin güvenliğine yönelik politikalar geliştirse dahi kayıt dışı göçmen hareketinin önünde duramamaktadır. AB ülkeleri, sorunu çözmek yerine kendi ulusal menfaatlerini ön planda tutmuştur.¹⁵⁷ AB ve üçüncü ülkeler arasında yapılan görüşmelerde göçmenler konusunda ortak bir stratejinin olmaması, yasa dışı göçü canlandıran önemli bir faktördür.¹⁵⁸ AB, sosyal farklılıklar ve kültürel faktörlere dayanarak kitlesel göçleri üye ülkelerin toplumsal yapılarını bozan unsurlar olarak kabul etmektedir ve sınırlarını bunlara karşı koruma güdüsüyle hareket etmektedir.

¹⁵⁴ İlhan Sağsen, Mehmet Dalar (ed.) **Avrupa Birliği'nin Uluslararası İlişkileri ve Türkiye**, Barış Özdal, Esra Vardar, *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Göç Sorunu*, (Orion Kitabevi), Ankara, 2018, s.257.

¹⁵⁵ Hasan Canpolat, Hakkı Onur Arıner, "Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi", Orsam, Rapor No:22, 2012, s.21.

¹⁵⁶ Hasan Canpolat, Hakkı Onur Arıner, **a.g.m.**, s.17.

¹⁵⁷ Cansu Güleç, "Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye'ye Yansımaları" *Tesam Akademi Dergisi*, 2015, Cilt:2, Sayı:2, s.91.

¹⁵⁸ Hakan Samur, "Avrupa Birliği'nde Göçe Yönelik Global Yaklaşım", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2008, Cilt:5, Sayı:2, s.6.

AB üyesi ülkeler, yasa dışı göçü önlemek için güvenlik tedbirleri artırırlarken, yaşanan ve azalan nüfusun etkisiyle beraber kendi ülkelerindeki işçi ihtiyacını üçüncü ülkelerden kontrollü bir şekilde gidermeyi sürdürmektedirler.¹⁵⁹ Güvenlik ön planda tutulurken bir yandan da çıkarlar doğrultusunda bunun esnetilmesi bir tezatlık oluşturmaktadır. Bu durum AB'nin göç politikasında üye ülkelerin ulusal çıkarları ve politikalarını ön planda tutup kapsayıcı bir program uygulayamamasından kaynaklanmaktadır.

¹⁵⁹Barış Özdal, “Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Üyelik Süreci Bağlamında Avrupa Birliği’nin Göç Politikası ve İstihdam Stratejisi”, İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, Cilt:10, Sayı:3, 2008, s.97.

BÖLÜM IV

4. TÜRKİYE’NİN GÖÇ POLİTİKASI ÇERÇEVESİNDE SURİYE KRİZİ

Türkiye’nin sınır komşusu olduğu Suriye’de halk tabanında hızlı bir şekilde yayılan demokratik hak arayışı, zaman içerisinde bir iç çatışmaya bürünmüştür. Bu iç çatışma neticesinde Suriye halkının büyük bir bölümü ülkelerini terk ederek çeşitli ülkelere göç etmişlerdir. Savaş ve çatışma ortamı nedeniyle ülkelerini kitlesel olarak terk eden Suriyeliler Türkiye’yi bir hedef ya da transit ülke olarak görmüşlerdir ve bu doğrultuda Türkiye’ye sürekli olarak bir göç dalgası gerçekleştirmişlerdir.

Birçok kez kitlesel göçe maruz kalan Türkiye bu konuda tecrübe sahibi olsa da hiçbir zaman bu yoğunlukta bir göç dalgasıyla karşı karşıya kalmamıştır. Türkiye, krizin başladığı dönemden bugüne dek ülkelerini terk eden Suriyelilere yönelik ülke sınırlarını açacağını ve savaş mağduru insanlara yardımda bulunacağını belirtmiştir. İnsani bağlamda değerlendirildiğinde Türkiye’nin uygulamış olduğu bu politika büyük bir önem arz etmektedir. Ancak bu insani yardımın boyutu kriz derinleştikçe ve her geçen gün Türkiye topraklarına gelen Suriyelilerin sayısında yaşanan artışla beraber ciddi bir yük olmaya başlamıştır.

Krizin başladığı dönemlerde Türkiye’de karar vericiler bunun çok uzun bir zaman dilimine yayılmayacağını düşünmüşlerdir. Özellikle Türkiye, Suriye’de gerçekleşen halk hareketini desteklediğine yönelik söylemler geliştirmiştir. Bununla beraber Esad yönetimine bu hak arayışına karşı gerçekleştirmiş olduğu sert müdahaleleri sonlandırması gerektiğini bildirmiştir. Ancak Esad’ın her geçen gün sertleşen tutumu ve kendi halkına uyguladığı baskı neticesinde Suriye halkı hayatta kalabilme güdüsüyle beraber göç yolunu tercih etmiştir. Kendini bir anda krizin içinde bulan Türkiye’nin sürecin en başından beri üzerinde durduğu krizin kısa sürede biteceği öngörüsü gerçekleşmemiştir.

Türkiye’de bulunan Suriyelilerin sayısının her geçen gün artması Türkiye’yi geçici söylemler yerine göçün doğru bir şekilde kontrolü ve yönetimi için göç hususunda hukuki atılımlar yapmaya itmiştir. Bu doğrultuda 04.04.2013 tarihinde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yürürlüğe girmiştir. Daha sonra bu kanun çerçevesinde Suriyelilerin de bağlı bulunduğu geçici koruma kapsamı altında 13.10.2014 tarihinde Geçici Koruma Yönetmeliği çıkarılmıştır.

Sınır komşusu üzerinde önce halk hareketi ve daha sonra iç çatışma şekline bürünen kriz nihayetinde göç dalgası olarak Türkiye'ye taşınmıştır. Her ne kadar kendi topraklarında yaşanan bir sorun olmasa da Suriye Krizi Türkiye'nin kendi ulusal göç mevzuatında yenilikler yapmasını zorunlu kılmıştır.

4.1. Suriye Krizi

Ortadoğu'da 2011 senesinde gerçekleşen Arap halk hareketleri ile beraber Tunus, Mısır, Libya ve Yemen'de hükümetler devrilmiştir. Suriye'de ise Esad rejimi ile muhalif halk hareketi arasında iç savaş yaşanmıştır.¹⁶⁰ İç savaşa evrilen kriz sadece Suriye'yi ilgilendiren bir sorun olmaktan çıkıp bölgesel etkiler yaratmıştır. Buna ek olarak Suriye'ye coğrafi olarak uzak bir konumda olan Amerika Birleşik Devletleri ve Çin gibi süper güçlerin de müdahil olmasıyla kriz uluslararası boyutları olan bir soruna dönüşmüştür.

Halk hareketi öncelikle Dera kentinde başlamıştır. Daha sonra bu isyanlar sırasıyla Hama, Humus ve ardından Lazkiye'ye de ulaşmıştır.¹⁶¹ Ortadoğu'da gerçekleşen Arap Baharı ile otoriter rejimlere karşı halk tabanında kitlesel direnişler gerçekleşmiştir. Arap Baharı'nın yansımalarından biri olan Suriye'de ciddi ayaklanmalar olmuş ve bu iç savaşa doğru evrilmiştir. Bunun sonucunda Suriye topraklarında yaşamlarını sürdürmeye çalışan Suriye vatandaşları farklı ülkelere göç etmişlerdir.

Suriye'de iktidara karşı gerçekleştirilen protesto gösterilerinin bastırılması için Esad'ın gerçekleştirdiği müdahaleler başarılı olamamıştır. Bunda Suriye'de iktidara karşı protestolarda bulunanların bölgesel ve küresel güçler tarafından kendi ulusal çıkarları çerçevesinde desteklenmesi etkili olmuştur. Bölge ülkelerinden İran, Rusya ile birlikte Esad rejiminin devrilmemesi için çaba harcarken, küresel bir aktör olarak Amerika Birleşik Devletleri ve bölgesel aktörlerden Türkiye Esad rejiminin devrileceğini öngörmüşler ve buna yönelik politikalar geliştirmişlerdir. Söz konusu ülkelerin güç mücadeleleri Suriye'de krizin bir iç çatışmaya evrilmesinde etkili olmuştur.

Krizin derinleşmesinde terör örgütlerinin de etkisi bulunmaktadır. Devlet'ül Irak ve'sh Şam (DEAŞ) ve PKK'nın Suriye kolu Demokratik Birlik Partisi (PYD) terör örgütlerinin küresel güçler tarafından silahlandırılması krizi hem derinleştirmiş hem de

¹⁶⁰Büşra Doğan, Mehmet Karakuyu, "Suriyeli Göçmenlerin Sosyoekonomik ve Sosyokültürel Özelliklerinin Analizi: İstanbul Beyoğlu Örneği" Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı:33, 2016, s.303.

¹⁶¹Umut Koldaş, Nur Köprülü, "Arap İntifadası mı? Arap Dünyasındaki Toplumsal Hareketlerin İçsel, Bölgesel ve Uluslararası Dinamikleri" Akademik Ortadoğu Dergisi, Cilt:6, Sayı:1, 2011, s.34.

insani bağlamda içinden çıkılmaz bir hal almasına neden olmuştur. Farklı bir açıdan bakmak gerekirse terör örgütleri Esad rejiminin işine yaramıştır. Esad, terör örgütlerine karşı mücadele ettiğini öne sürerek kendi iktidarını meşrulaştırma çabası içine girmiştir.

Suriye’den Türkiye’ye ilk göç dalgası 29 Nisan 2011’de gerçekleşmiştir. İlk göç dalgasından itibaren her geçen gün Türkiye’deki Suriyelilerin sayısı artmıştır.¹⁶² Türkiye’ye giriş yapan ilk Suriyeli grup Hatay’ın Yayladağı ilçesi Cilvegözü sınır kapısı üzerinde Türkiye’ye geçmişlerdir.¹⁶³ Suriye’ 2014 senesinden itibaren DEAŞ tarafından gerçekleştirilen terör eylemleri sonucunda Türkiye büyük bir kitlesel göçle karşı karşıya kalmıştır.¹⁶⁴

16 Mayıs 2019 tarihi itibarıyla toplam 3.606.737 Suriyeli ülkesini terk ederek Türkiye topraklarına giriş yapmıştır.¹⁶⁵ Türkiye, kitlesel göçlerin başladığı tarihten itibaren “açık kapı politikası” uygulamış ve dört sene içinde en fazla Suriyeliyi kendi topraklarında misafir eden ülke olmuştur.¹⁶⁶ Suriyelilerin topluma tam anlamıyla uyum sağlayamaması, yabancı düşmanlığı, Suriyelilerin düşük ücretlerle çalıştırılması, özellikle sınır illerinde yaşanan demografik değişim, Suriye krizinin Türkiye’ye temel yansımalarıdır.¹⁶⁷ Suriyeli insanların zor durumda kalmalarını fırsata çeviren bir grup insan da bulunmaktadır. Zor durumda bulunan Suriyelileri, işverenlerin bir kısmı çok düşük ücretlerle çalıştırmaktadır. Türkiye’deki kanunların çalışma izni alımında güçlükler barındırması nedeniyle Suriyelilerin çoğunluğu standartların çok altında bir ücret mukabilinde çalışmaktadır.¹⁶⁸ Bu durum ilerleyen dönemlerde önemli bir problem teşkil etme potansiyeline sahiptir. Özellikle Türk işçiler Suriyelilerin daha düşük maliyetle çalıştırılması sonucunda işlerini kaybetmişlerdir.

Suriye’de krizin başlamasıyla birlikte sınır komşusu olan Türkiye sorunun çözümü ve protesto gösterilerinin iç çatışmaya evrilmemesi için aktif bir dış politika yürütmüştür. Öncelikle Türkiye, Suriye Devlet Başkanı Esad’a protestoları barışçıl yollarda çözümü

¹⁶²Erol Özdemir, “Suriyeli Mültecilerin Türkiye’deki Algıları” Savunma Bilimleri Dergisi, Cilt:16, Sayı:1, 2017, s.117.

¹⁶³Erol Özdemir, **a.g.m.**, s.122.

¹⁶⁴Kılıç Buğra Kanat, Kadir Üstün, “Turkey’s Syrian Refugees Toward Integration” SETA Report, 2015, s.12.

¹⁶⁵<https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/113> Erişim Tarihi 23.05.2019

¹⁶⁶Ayşe Şebnem Tunç, “Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme” Tesam Akademi Dergisi, Cilt:2, Sayı:2, 2015, s.37.

¹⁶⁷Mahmut Kaya, “Komşuda Misafirlik: Suriyeli Sığınmacılarca Kurulmuş Mülteci Derneklerinin Perspektifinden Türkiye’de Yaşamak” The Journal of Academic Social Science Studies, Cilt:39, 2015, s.266.

¹⁶⁸Kemal Kirişçi, **Misafirliğin Ötesine Geçerken: Türkiye’nin Suriyeli Mülteciler Sınava**, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK), İstanbul, 2016, (çev. Sema Karaca) s.30.

konusunda telkin etmiştir ancak Esad rejiminin baskıcı politikası ve kendi toplumuna karşı gerçekleştirdiği bombalı saldırılar sonucu Türkiye krizin başından beri yürüttüğü müzakere sürecini sona erdirmiştir. Diplomatik müzakereler sonucunda Suriye yönetiminin halka karşı uyguladığı sert tutumda herhangi bir farklılığa gitmeyeceğini gören Türkiye, Suriye ile ikili ilişkilerini dondurmıştır. Türkiye nihayetinde Esad'ın iktidarı terk etmesine yönelik politikalar geliştirmiştir.¹⁶⁹

4.2. Suriye Krizi'nin Beraberinde Getirdiği Göç

Suriye'de Esad rejiminin uygulamış olduğu politikalarla beraber kriz, içinden çıkılamayacak bir hal almıştır. Özellikle rejimin sivil insanlara karşı silahlı müdahalesinin yanında DEAŞ ve PKK terör örgütünün Suriye uzantısı PYD gibi terör örgütlerinin gerçekleştirmiş olduğu saldırılar sonucu Suriye toplumu çareyi gerek ülke içinde gerekse de ülkeyi terk ederek daha güvenli yerlere gitmekte bulmuştur. Bunun sonucu olarak Suriye ile 911 kilometrelik uzun bir sınırı paylaşan Türkiye kitlesel göçlere doğrudan maruz kalmıştır.

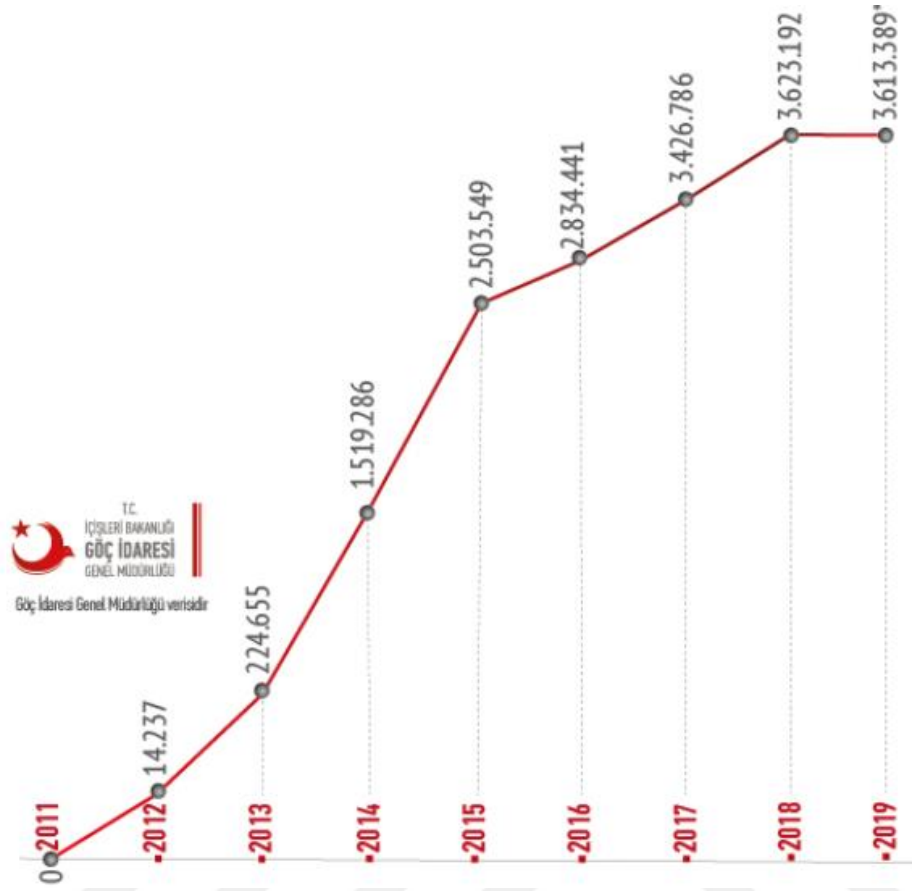
Suriyeli ilk kafilenin, Türkiye'ye giriş yaptığı ilk günden itibaren Türkiye, Suriyelilere karşı “açık kapı politikası” izlemiştir. Türkiye Esad rejiminin uzun süre ayakta kalamayacağını öngörmüş, politikalarını bu strateji üzerinden şekillendirmiştir. Ancak Suriye'de kısa sürede bitmesi beklenen çatışmalar hâlihazırda bir iç savaşa dönüşmüştür.¹⁷⁰ İç savaşın beraberinde getirdiği göç, zamanla Türkiye için ciddi bir sorun teşkil edebilecek yapıya bürünmüştür.

Suriyelilerin Türkiye'yi tercih etmelerinde etkili olan birkaç temel unsur bulunmaktadır. Bunlardan biri Türkiye'nin Suriye ile paylaşmış olduğu ortak sınırlar neticesinde tercihen ön planda tutulmasıdır. Ayrıca Suriyelilerle hem tarihsel hem de kültürel olarak ortak değerlerin paylaşılmış olması da Suriyelilerin Türkiye'yi tercih etmelerinde bir diğer neden olarak durmaktadır. Karar vericiler insani dramı göz önünde bulundurarak savaş mağduru Suriye halkına açık kapı politikası çerçevesinde Türkiye topraklarını açmıştır. Türk halkının da dindaşlık duygusu ve zorda kalıp Türkiye'ye sığınan insanlara karşı kucaklayıcı tavrı da beraberinde Suriyelilerin Türkiye'yi tercih etmelerini sağlayan etkenlerden olmuştur.

¹⁶⁹Atilla Sandıklı, Ali Semin, “*Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye*”, Bilge Adamlar Kurulu Raporu, (Bilgesam yay.), Rapor No:52, 2012, s.42.

¹⁷⁰Mithat Arman Karasu, *Türkiye'ye Yönelik Dış Göçler, Suriyeli Sığınmacı Göçü ve Etkileri*, Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, Cilt:14, Sayı:1, 2018, s.29.

4.3. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verileri incelendiğinde krizin başladığı 2011 tarihinden itibaren geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayısının düzenli olarak arttığı görülmektedir. Suriye topraklarında süren iç çatışmanın kısa sürede sonlandırılmaması krizin insani boyutunu her geçen gün daha da artırmaktadır. Esad'ın baskıcı tutumu ve iktidarını koruma isteği, Suriye'de terör örgütlerinin güç kazanmasıyla beraber çatışmaların derinlik kazanması, üçüncü tarafların olaya müdahil olması ve krizi çözmekten ziyade kendi ulusal çıkarları perspektifinde politikalar belirlemesi krizin çözümü önünde en büyük engeller olarak durmaktadır.

Savaşın uzamasıyla beraber Türkiye'nin geçici koruma kapsamında ülkesinde barındırdığı Suriyeli sayısı düzenli olarak artış göstermektedir. Krizin ilk yılında sadece 14.237 Suriyeli Türkiye topraklarında geçici koruma kapsamında misafir edilirken, 04.04.2013 tarihinde yürürlüğe giren 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve bu kanunun 91. maddesine dayanılarak hazırlanan Geçici Koruma Yönetmeliği çerçevesinde Türkiye'de Suriyeli sayısı hızla artmıştır.

Türkiye'nin benimsemiş olduğu açık kapı politikasıyla beraber 2014 yılında misafir edilen Suriyeli sayısı 1,5 milyonu geçmiştir. Krizin derinleşmesiyle beraber 2015 yılında

Türkiye’de bulunan toplam Suriyeli sayısı 2,5 milyona ulaşmıştır. Bu yıldan günümüze kadar 1 milyondan fazla Suriyeli daha Türkiye topraklarında geçici koruma kapsamında misafir edilmiş ve Türkiye’de bulunan toplam Suriyeli sayısı 3,5 milyonu da aşan bir rakama ulaşmıştır.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin güncel rakamlarına göre ülkesini terk ederek başka ülkelere yerleşen Suriyeli sayısı 5.648.002’dir. Türkiye’de misafir edilen toplam Suriyeli sayısı ise 3.621.330’a ulaşmıştır. Rakamlar incelendiğinde Türkiye ülkesini terk ederek başka ülkelere kaçan Suriyelilerin %64,1’ini ülke topraklarında barındırmaktadır.¹⁷¹

4.4. Geçici Barınma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyeliler

Barınma merkezlerinde yaşayan Suriyelilerin sayısı 140 bine yaklaşmaktadır. Söz konusu rakam kamp dışında yaşamını idame ettiren Suriyelilerle kıyaslandığında çok düşüktür. Kamplarda misafir edilen Suriyelilerin ülke genelinde barınan Suriyelilere oranı yalnızca %0.03 gibi bir orana sahiptir. Bunun bir sonucu olarak Türkiye’de bulunan Suriyeliler ülke geneline yayılmışlardır. Krizin ilk dönemlerinde bu politika bir sorun teşkil ediyor gibi görünmese de ilerleyen dönemlerde sayılarının artmasıyla toplum nezdinde olumsuz bir şekilde tezahür etmiştir.

¹⁷¹ <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria> Erişim Tarihi 24.04.2019

4.5.Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURIYELİLERİN GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİNE GÖRE DAĞILIMI (8 İlde 13 Barınma Merkezi)

İL	GBM ADI	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT
ŞANLIURFA (3)	Ceylanpınar	16.151	40.263
	Harran	9.566	
	Suruç	15.101	
ADANA (1)	Sarıçam	26.986	27.102
KİLİS (2)	Öncüpınar	4.217	14.736
	Elbeyli	10.513	
KAHRAMANMARAŞ(1)	Merkez	13.606	13.607
HATAY (3)	Altınözü	7.883	16.573
	Yayladağı	4.347	
	Apaydın	4.378	
OSMANİYE (1)	Cevdetiye	14.077	14.069
MALATYA (1)	Beydağı	8.711	8.681
GAZİANTEP (1)	Nizip 2	3.614	3.614
Toplam			138.645
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ DIŞINDA BULUNAN SURIYELİ SAYISI			3.474.744

11.04.2019 itibarıyla

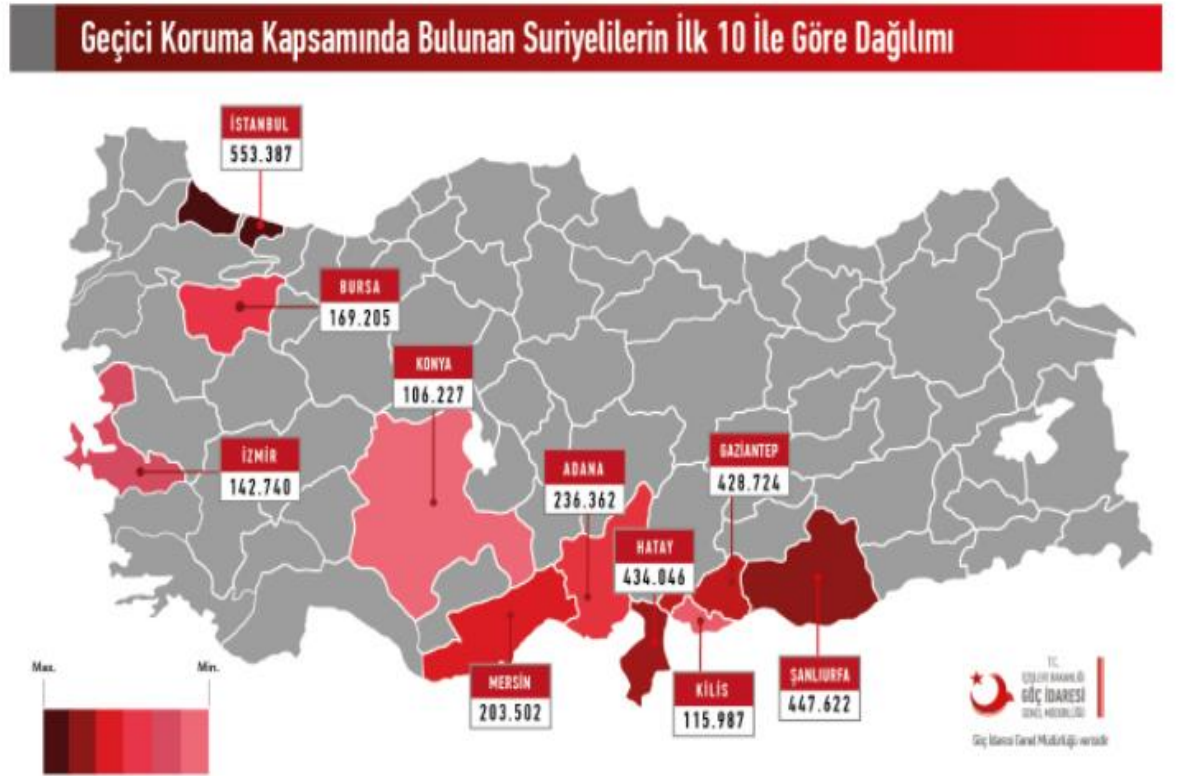

Tablo incelendiğinde Türkiye’de Suriyelilere yönelik toplam on üç tane geçici koruma merkezi bulunmaktadır. Bu barınma merkezlerinde 138.645 kişi bulunurken barınma merkezleri dışında 3.474.744 kişi ülke geneline yayılmıştır. Barınma merkezlerinin bulunduğu illerin özellikle Suriye ile sınırdaş veya Suriye topraklarına coğrafi olarak yakınlık içerdiği görülmektedir. Özellikle krizle beraber Türkiye’ye ilk gelen Suriyeliler bu barınma merkezlerine yerleştirilmiştir. Barınma merkezlerinde okul

çağındaki çocuklar için geçici eğitim merkezlerinin kurulması, Suriyeliler için Türk doktorlarıyla beraber Suriyeli doktorların da kamplarda çalıştırılması, Türkiye'nin uluslararası standartlarda bir kamp düzenini hayata geçirdiğinin göstergesi durumundadır.¹⁷²

Kampların kapasite bakımından yetersizliği, çalışma imkanlarının olmaması, aileleriyle birlikte gelen Suriyelilerin aile bağlarını koparmak istememesi gibi nedenlerle bu insanlar kamp dışında yaşamayı tercih etmektedirler. Suriyeliler çalıştıkları işlerdeki düşük ücretler ve yüksek kiralara rağmen genellikle kamp dışında ve şehir merkezlerinde bir hayat kurmaya çalışmaktadır.

4.6. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk On İle Göre Dağılımı

Suriye’de yaşanan iç savaş nedeniyle Türkiye’ye yerleşen Suriyelilerin en çok tercih ettiği şehir İstanbul olmuştur. İstanbul’da toplam 553.387 Suriyeli barınmaktadır. Bu tercihin nedeni olarak İstanbul’da sanayinin gelişmesi ve özellikle inşaat sektöründe iş imkanlarının diğer şehirlere nazaran fazla olması gösterilebilir. Bir diğer metropol şehir İzmir’de en çok tercih edilen illerden biridir.

¹⁷² Ayrıntılı bilgi için bakınız

https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/23_07_2018_Suriye_GBM_Bilgi_Notu.pdf

Suriyelilerin Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, Hatay tercihlerinde temel faktör bu şehirlerin Suriye ile ortak sınırları paylaşması olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca bu şehirlerde toplam dokuz geçici koruma merkezinin (Gaziantep:1), (Hatay:3), (Kilis:2), (Şanlıurfa:3) bulunması da göze çarpmaktadır. Bu illerin tercih edilmesinin bir diğer nedeni ise Suriye halkının yerel halkla paylaştığı ortak kültürel değerlerin nispeten fazla olması ve bunun da entegrasyonu kolaylaştırması olmuştur.

4.7. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLERİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI

ÜLKEMİZDE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERİN DAĞILIMI 11.04.2019 (ALFABETİK)									
İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ	İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ
	TOPLAM	3.613.389	82.003.882	4,41%		TOPLAM	3.613.389	82.003.882	4,41%
1	ADANA	236.015	2.220.125	10,63%	42	KAHRAMANMARAŞ	87.792	1.144.851	7,67%
2	ADYAMAN	24.533	624.513	3,93%	43	KARABÜK	788	248.014	0,32%
3	AFYONKARAHİSAR	6.338	725.568	0,87%	44	KARAMAN	772	251.913	0,31%
4	AĞRI	1.034	539.657	0,19%	45	KARS	169	288.878	0,06%
5	AKSARAY	2.836	412.172	0,69%	46	KASTAMONU	1.403	383.373	0,37%
6	AMASYA	682	337.508	0,20%	47	KAYSERİ	77.840	1.389.680	5,60%
7	ANKARA	90.780	5.503.985	1,65%	48	KIRIKKALE	1.497	286.602	0,52%
8	ANTALYA	1.660	2.426.356	0,07%	49	KIRKLARELİ	2.727	360.860	0,76%
9	ARDAHAN	137	98.907	0,14%	50	KIRŞEHİR	1.336	241.868	0,55%
10	ARTVİN	37	174.010	0,02%	51	KİLİS	115.595	142.541	81,10%
11	AYDIN	7.630	1.097.746	0,70%	52	KOCAELİ	56.073	1.906.391	2,94%
12	BALIKESİR	4.374	1.226.575	0,36%	53	KONYA	106.175	2.205.609	4,81%
13	BARTIN	131	198.999	0,07%	54	KÜTAHYA	784	577.941	0,14%
14	BATMAN	22.302	599.103	3,72%	55	MALATYA	29.663	797.036	3,72%
15	BAYBURT	25	82.274	0,03%	56	MANİSA	13.617	1.429.643	0,95%
16	BİLECİK	593	223.448	0,27%	57	MARDİN	87.864	829.195	10,60%
17	BİNGÖL	946	281.205	0,34%	58	MERSİN	202.804	1.814.468	11,18%
18	BİTLİS	948	349.396	0,27%	59	MUĞLA	14.466	967.487	1,50%
19	BOLU	2.346	311.810	0,75%	60	MUŞ	1.376	407.992	0,34%
20	BURDUR	8.477	269.926	3,14%	61	NEVŞEHİR	9.575	298.339	3,21%
21	BURSA	169.071	2.994.521	5,65%	62	NİĞDE	4.468	364.707	1,23%
22	ÇANAKKALE	5.353	540.662	0,99%	63	ORDU	670	771.932	0,09%
23	ÇANKIRI	548	216.362	0,25%	64	OSMANİYE	48.722	534.415	9,12%
24	ÇORUM	2.571	536.483	0,48%	65	RİZE	902	348.608	0,26%
25	DENİZLİ	12.441	1.027.782	1,21%	66	SAKARYA	15.866	1.010.700	1,57%
26	DİYARBAKIR	33.586	1.732.396	1,94%	67	SAMSUN	5.645	1.335.716	0,42%
27	DÜZCE	1.710	387.844	0,44%	68	SİİRT	3.981	331.670	1,20%
28	EDİRNE	961	411.528	0,23%	69	SİNOP	129	219.733	0,06%
29	ELAZIĞ	13.437	595.638	2,26%	70	SİVAS	3.993	646.608	0,62%
30	ERZİNCAN	99	236.034	0,04%	71	ŞANLIURFA	446.252	2.035.809	21,92%
31	ERZURUM	1.106	767.848	0,14%	72	ŞİRİNAK	15.127	524.190	2,89%
32	ESKİŞEHİR	4.531	871.187	0,52%	73	TEKİRDAĞ	13.707	1.029.927	1,33%
33	GAZİANTEP	428.972	2.028.563	21,15%	74	TOKAT	999	612.646	0,16%
34	GİRESUN	154	453.912	0,03%	75	TRABZON	3.102	807.903	0,38%
35	GÜMÜŞHANE	95	162.748	0,06%	76	TUNCELİ	59	88.198	0,07%
36	HAKKARİ	5.366	286.470	1,87%	77	UŞAK	2.327	367.514	0,63%
37	HATAY	432.270	1.609.856	26,85%	78	VAN	2.132	1.123.784	0,19%
38	İĞDIR	90	197.456	0,05%	79	YALOVA	3.648	262.234	1,39%
39	İSPARTA	6.857	441.412	1,55%	80	YOZGAT	4.275	424.981	1,01%
40	İSTANBUL	550.939	15.067.724	3,66%	81	ZONGULDAK	557	599.698	0,09%
41	İZMİR	142.531	4.320.519	3,30%					

Geçici koruma statüsü altında Türkiye’de barındırılan Suriyelilerin toplam nüfusa oranı %4.41’i bulmuştur. Seksen iki milyon nüfusa sahip Türkiye için bu rakam insani bağlamda çok önemli bir görev üstlenildiğini göstermektedir. Öncelikle açık kapı politikasının benimsenmesi ve kriz çözülene kadar hiçbir Suriyelinin zorla gönderilmeyeceğinin belirtilmesi Suriyeliler açısından olumlu bir durumdur. Türk toplumu hem dindaşlık duygusu hem de zor durumda olan insanlara yardım eli uzatma amacıyla Suriyelilere olumlu gözle bakmışlardır fakat krizin derinleşmesi ve gitgide Suriyeli sayısının artması bu algıyı zamanla değiştirmiştir.

Bir diğer sorun ise sayıları 3,5 milyonu geçen Suriyelilerin ülke ekonomisine getirdikleri yük olmuştur. Barınma, yiyecek ve hayatta kalmaları için diğer ihtiyaçların karşılanması mali anlamda ciddi bir yük olarak durmaktadır. Suriyelilerin bazı işverenler tarafından sigortasız ve düşük ücretlerle çalıştırılması Türk işçiler nezdinde olumsuz karşılanmıştır. İşverenlerin bu tercihi beraberinde Türk işçilerin işsiz kalmasını da getirmiştir. Bunun doğal bir sonucu olarak toplumda Suriyelilere karşı ılıman tutum olumsuz bir görüşe doğru evrilmiştir.

Türkiye açısından Suriyelilerle ilgili bir diğer sorun bu insanların tamamının iş hayatına entegre edilememesiyle beraber suça karışma ihtimallerinin artmasıdır. İşsizlik ve bunun beraberinde getirdiği ekonomik problemler nedeniyle bazı Suriyeliler suça bulaşma eğiliminde olmuşlardır. Suriyelilerin işledikleri suçların halk nezdinde tepki çekmesi ve infial yaratması ihtimali varlığını korumaktadır. Özellikle medya aracılığıyla bunlardan haberdar olan halk refleks gösterip taşkınlıklara neden olabilmektedir. Türkiye’nin özellikle sorunun çözümü için istihdam imkanlarını artırması ve özellikle Suriyeli çocukların eğitim öğretime devam etmesini sağlaması gerekmektedir.

Suriyelilerin misafir edilmesinde dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de ülkenin demografik yapısının korunmasıdır. Özellikle bölge illerinde Suriyelilerle evlenme yoluyla aile birliği kurma gibi bir eğilim olduğu bilinmektedir. Bu durumun ilerleyen yıllarda bir sorun teşkil edebilme ihtimali bulunmaktadır. Tablo incelendiğinde 142.541 nüfusa sahip Kilis’te toplam 115.595 Suriyeli barınmaktadır. Kilis nezdinde Suriyelilerin Türk vatandaşa oranı %81.10’u bulmuştur. Bu durum yerel halk nezdinde ciddi bir problem olarak görülmektedir. Bu oran Hatay’da %26.85, Gaziantep’te %21.15, Şanlıurfa’da %21.92’dir. Sayıca en az Suriyelinin bulunduğu şehir ise Bayburt’tur. Bayburt il sınırları içinde sadece yirmi beş Suriyeli barınmaktadır. Bunun il nüfusuna oranı yalnızca %0.03’tür.

4.8. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURIYELİLERİN YAŞ VE CİNSİYET DAĞILIMI

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.958.384	1.655.005	3.613.389
0-4	259.449	242.387	501.836
5-9	256.474	241.438	497.912
10-14	200.344	185.768	386.112
15-18	148.451	122.734	271.185
19-24	318.082	228.479	546.561
25-29	206.359	146.591	352.950
30-34	170.689	124.943	295.632
35-39	120.860	95.100	215.960
40-44	79.888	70.345	150.233
45-49	59.180	56.197	115.377
50-54	47.907	45.713	93.620
55-59	33.351	33.596	66.947
60-64	23.344	23.997	47.341
65-69	15.410	15.980	31.390
70-74	8.723	9.347	18.070
75-79	4.883	6.061	10.944
80-84	2.703	3.371	6.074
85-89	1.492	1.950	3.442
90+	795	1.008	1.803

18.04.2019 itibarıyla

Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin yaş aralığına bakıldığında 0-4 yaş aralığında bulunan Suriyeli çocuk sayısı 501.836'ya ulaşmıştır. Bir diğer yaş aralığı olan 5-9 yaş grubunda ise sayı 497.912 olarak belirlenmiştir. Bu iki rakam dikkatle incelendiğinde toplamda neredeyse bir milyon savunmasız çocuk Türkiye'de doğmuş veya iç savaş nedeniyle Suriye'den Türkiye'ye ailelerinin yanında sığınmıştır. Bu rakam krizin kontrol altına alınamamasıyla birlikte ilerleyen yıllarda Türkiye'nin kontrol altına alması gereken çok büyük bir kitlenin var olduğunu göstermektedir.

Sayıları bir milyona yaklaşan 0-9 yaş grubu çocuklar için temel öncelik eğitim hizmetinden sorunsuz bir şekilde yararlanmaları olmalıdır. Söz konusu yaş grubuna Türkçe dil eğitiminin verilmesi bir diğer önemli noktadır çünkü krizin uzun yıllardır çözülmemesi ve bunun daha devam edebileceği göz önünde bulundurulduğunda dil eğitiminin ilerleyen

yıllarda Suriyeli çocukların Türk toplumuyla uyum içinde yaşayabilmesi için bir zorunluluktur.

Diğer bir grup olan 10-14 yaş aralığında ise üzerinde durulması gereken husus çocuk işçi çalıştırmanın önüne geçilmesidir. Mücbir sebeplerden dolayı eğitim hakkından yoksun kalan Suriyeli çocukların bir kısmı hayatta kalabilmek amacıyla çalışma yolunu tercih etmiştir. Özellikle erkek çocukların kendi yaşlarına uygun olmayan ağır iş ortamlarından uzak tutulmasına gayret edilmelidir.

Çalışma yetisine sahip 15-59 yaş grubu ise iki milyona yakın bir rakama işaret etmektedir. Bu insanların ailelerine bakabilmek için sigortasız ve kayıt dışı çalışma yolunu tercih ettikleri bilinmektedir. Özellikle işverenler ağır işlerde hem düşük ücrete razı olmaları hem de çalışmak zorunda oldukları için Suriyelileri tercih etmektedirler. Bahsedilen yaş aralığının sağlıklı iş ortamlarında çalıştırılmasının sağlanması için çaba harcanmalıdır.

Suriyelilerin yaş aralığıyla ilgili üzerinde durulması gereken hususlardan bir diğeri ise 0-29 yaş aralığında bulunan Suriyeli sayısı 2,5 milyona ulaşmıştır. Bizce bu denli dinamik bir nüfus Türkiye açısından ileride sorun teşkil edebilecek bir potansiyele sahiptir. İşsizlik, Suriyelilerle birlikte içinden çıkılmaz seviyelere çıkabilecek bir görünümüdür.

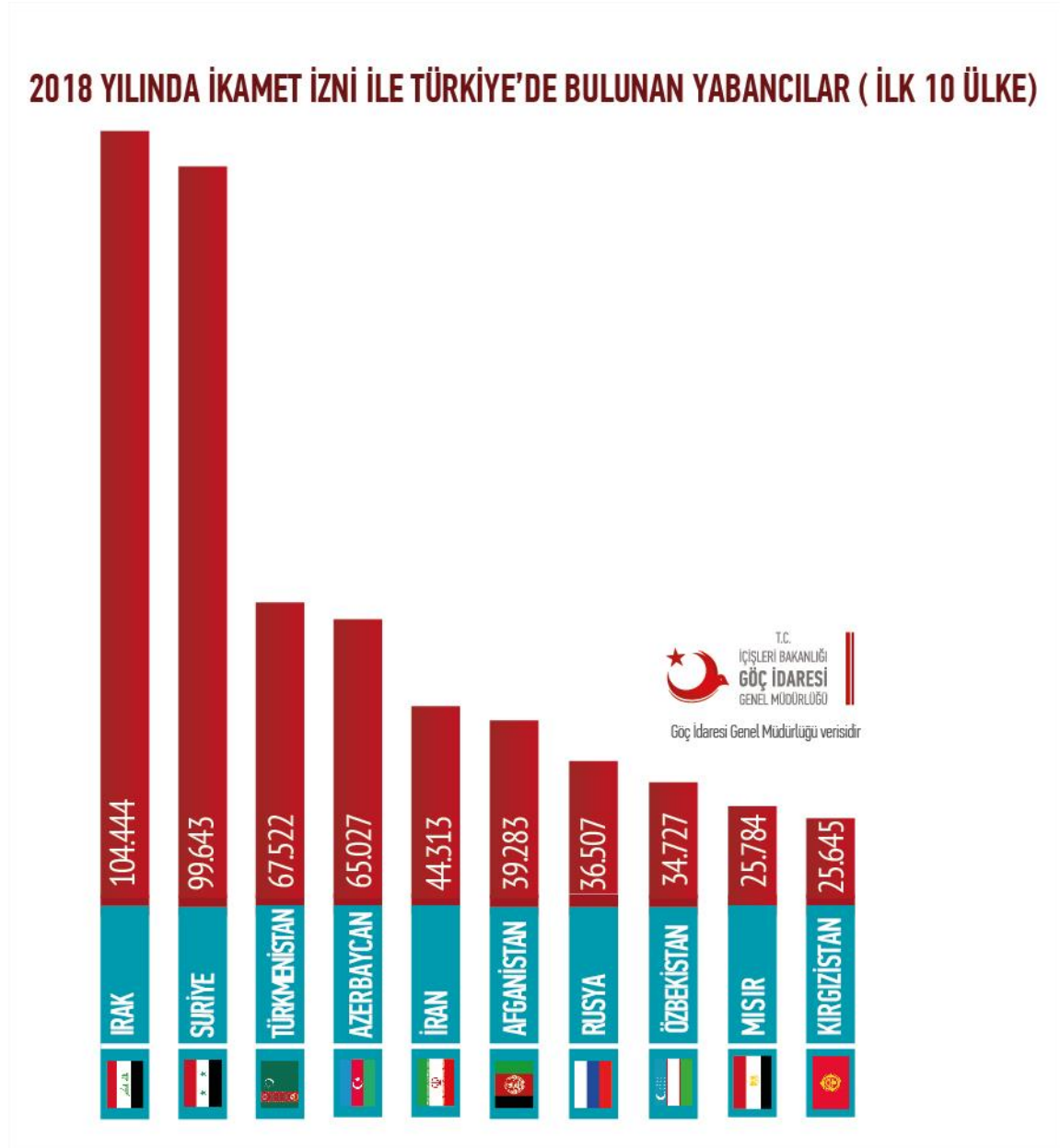
4.9. 2014-2019 Arası Üçüncü Ülkelere Yerleştirilen Suriyeliler

2014-2019 YILLARI ARASINDA SURİYELİLERİN ÜÇÜNCÜ ÜLKELERE YENİDEN YERLEŞTİRİLMESİ

S.N.	ÜLKE	ÇIKIŞ YAPANLAR
1	AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ	3.918
2	AVUSTRALYA	115
3	AVUSTURYA	58
4	BELÇİKA	46
5	BULGARİSTAN	27
6	FRANSA	1
7	HOLLANDA	3
8	İNGİLTERE	1.948
9	İSVEÇ	168
10	İZLANDA	13
11	KANADA(BMMYK)	4.097
12	KANADA(DOĞRUDAN)	2.645
13	LİHTENŞTAYN	18
14	LÜKSEMBURG	46
15	NORVEÇ	1.926
16	ROMANYA	43
17	YENİ ZELANDA	4
	TOPLAM	15.076

Türkiye, Suriye Krizi'nde uygulamış olduğu açık kapı politikası çerçevesinde yaş, cinsiyet, meslek gibi faktörleri ön planda tutmamış ve bunu insani boyutta değerlendirerek ülke sınırlarını açmıştır ancak tabloda yer alan ülkeler ağırlayabilecekleri insan sayısını minimumda tutmuştur. Bunun sebebi olarak özellikle Türkiye'nin aksine meslek sahibi, kalifiye kişileri ülkelerine almış olmaları gösterilebilir.

4.10. 2018 Yılında İkamet İzni İle Türkiye'de Bulunan Yabancılar

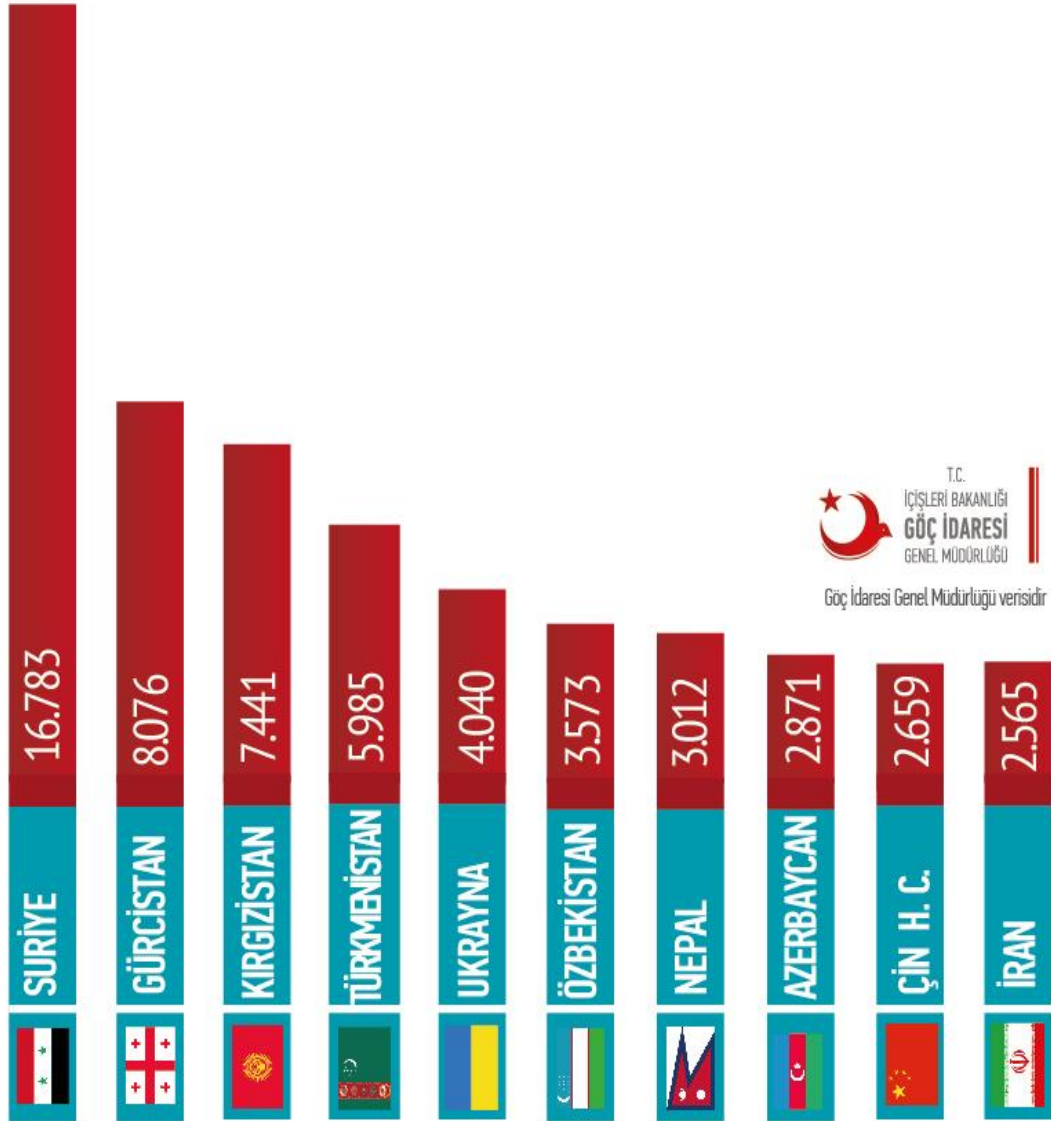

Grafikte görüldüğü gibi ikamet izni alarak Türkiye'de yaşayan Suriyeli sayısı 100 bine yaklaşmıştır. Bu kişiler konut edinme, eğitim hakkından faydalanma, iş imkanlarından faydalanma gibi pozitif bir duruma da sahiptir. Türkiye sahip olduğu coğrafi konum ve komşu olduğu Irak, Suriye gibi ülkelerdeki istikrarsız devlet yapısı nedeniyle özellikle bu ülkelerin vatandaşları tarafından tercih edilmektedir. Bu insanların bir kısmı Türkiye'yi

hedef ülke olarak görürken bir diğer kısmı ise farklı ülkelere geçişte transit ülke olarak değerlendirilmektedir.

4.11. 2018 Yılında Çalışma İzni İle Türkiye’de Bulunan Yabancılar

2018 YILINDA ÇALIŞMA İZNİ İLE TÜRKİYE’DE BULUNAN YABANCILAR (İLK 10 ÜLKE)

Çalışma izni ile Türkiye’de bulunan yabancılar arasında ilk sırada Suriyeliler bulunmaktadır. 2018 yılı itibariyle toplam 16.783 Suriyeli çalışma izni alarak Türkiye’ye yerleşmiştir.

4.12. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı

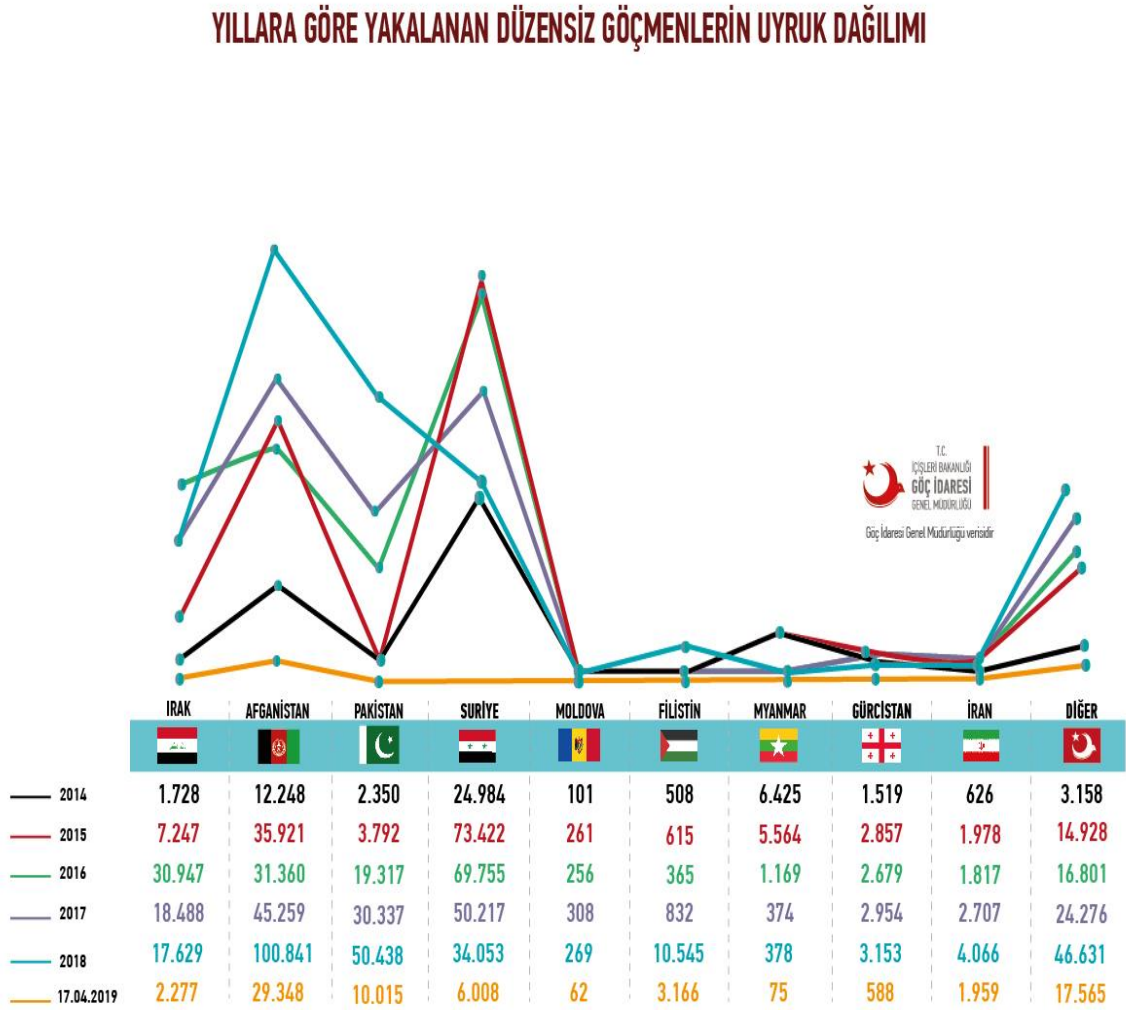
Türkiye sahip olduğu coğrafi konum nedeniyle ülkelerini terk eden birçok insana ev sahipliği yaptığı gibi başka ülkelerde yaşam kurmaya çalışanlara da bir köprü vazifesi üstlenmiş ve onlar için geçiş ülkesi olmuştur. Özellikle Suriye Krizi'nin derinleşmeye başladığı 2015 yılından itibaren yakalanan düzensiz göçmen sayısı ciddi oranda artmıştır. Suriye'yi terk eden insanların bir kısmı Türkiye üzerinden Yunanistan'a ulaşarak Avrupa'ya geçmeye çalışmışlardır.

Türkiye'nin yasa dışı göçle mücadelesi etkin bir şekilde sürmüştür. Özellikle Suriyelilerin yasa dışı yollardan Avrupa'ya ulaşmasını engelleme anlamında ciddi çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu durum AB İlerleme Raporlarına da yansımıştır. 2015 yılı ilerleme raporunda Türkiye'nin kolluk güçlerinin müdahalesiyle yakalanan düzensiz göçmen sayısında artış gözlemlenmiştir. Ayrıca raporda Türkiye'nin insan kaçakçılığına karşı caydırıcı yaptırımlar uygulaması gerektiği ve Yunanistan güvenlik güçleriyle işbirliğinin geliştirilmesi vurgusu yapılmıştır.¹⁷³ 2016 AB İlerleme Raporuna göre Mart 2016'da Türkiye-AB Zirvesi Bildirisiyle beraber ciddi bir değişim gerçekleşmiştir.

¹⁷³ https://www.ab.gov.tr/files/5%20Ekim/2015_ilerleme_raporu_tr.pdf s.76. Erişim Tarihi 27.04.2019

AB tarafından yayınlanan ilerleme raporlarına da yansıtıldığı üzere varılan anlaşma sonucunda sadece 22.636 Suriyeli Avrupa'ya illegal yollardan giriş yapmıştır. Türkiye ile AB arasında sağlanan anlaşmanın bir neticesi olarak raporun yayınlandığı döneme kadar olan süreçte ortalama günlük düzensiz geçiş 116'ya düşmüştür.¹⁷⁴

4.13. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruk Dağılımı

Grafik Suriye özelinde incelendiğinde 2015 yılında bir önceki yıla göre yakalanan düzensiz göçmen sayısı neredeyse 3 kat artarak 73.422'ye ulaşmıştır. Ancak AB ile yürütülen ortak politikalar çerçevesinde ve Türkiye'nin sınır güvenliğini artırmasıyla birlikte yakalanan düzensiz göçmen sayısında düzenli olarak düşüş yaşanmıştır.

Düzensiz göçle mücadele özellikle güvenlik açısından öneme sahiptir. Terör örgütü üyeleri yasa dışı yollardan Türkiye'ye sızıp terör faaliyetinde bulunmuşlardır. Güvenlik önlemlerinin artırılmasıyla son dönemlerde DEAŞ üzerinden terör saldırıları son

¹⁷⁴ https://www.ab.gov.tr/files/pub/2016_ilerleme_raporu_tr.pdf s.78. Erişim Tarihi 27.04.2019

bulmuştur. DEAŞ'ın Türkiye'de gerçekleştirdiği son saldırı 31 Aralık 2016 Reina Katliamı'dır. 2019 yılında ise yakalanan düzensiz göçmen sayısı 6.008'e kadar düşmüştür.

4.14. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

Türkiye, topraklarına sığınan ve sayıları gün geçtikçe artan Suriyelilerin kontrollü bir şekilde idare edilmesi ve toplumsal entegrasyonunun sağlanması için birçok girişimde bulunmuştur. Bunlardan biri de Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (GİGM) kurulması olmuştur. GİGM 04.04.2013 tarihinde kurulmuştur. 6458 Sayılı Kanun'un 103. maddesi Göç İdaresi'nin kurulmasını düzenlemektedir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, göç hususunda çalışmalar yapmak, göçün kontrollü bir şekilde yönetilmesini sağlamak, diğer ülke vatandaşlarının Türkiye'ye girişlerini, burada bulunmalarını ve ülkeden çıkışlarına dair işlemlerini gerçekleştirmek üzere kurulmuştur.¹⁷⁵ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü İçişleri Bakanlığı'na bağlı bir kurum olarak hayata geçirilmiştir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü sığınmacıların dayanıklılık ve toplumsal uyumunu sağlamaya yönelik 2017-2021 Stratejik Planı hazırlamıştır. Stratejik Plan düzenli ve düzensiz göçün kontrolü, uluslararası koruma, insan kaçakçılığının önlenmesi ve buna maruz kalan insanların rehabilite edilmesi ve kurumsal kapasitesinin geliştirilmesi gibi konularda hedefler belirlemiştir. Stratejik plan kısa vadeli amaçların yanı sıra, Suriyelilerin Türkiye toplumu ile olan karşılıklı uyumunu geliştirmeye yönelik uzun vadeli hedefler de saptamıştır. Suriyelilerin eğitim, sağlık, temel ihtiyaçlar, emek piyasasına erişim, sosyal destek ve uyum gibi beş farklı alanda dayanıklılık kapasitelerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir.¹⁷⁶

Türkiye'nin Göç İdaresi'ni kurmasında temel etken krizin geçici çözüm yöntemleriyle çözülemeyeceğinin farkında olduğu ve soruna kalıcı çözümler bulmaya çalıştığı şeklinde değerlendirilebilir. Kriz neticesinde Türkiye'ye ulaşan kitlesel göçün daha kurumsal bir şekilde yönetilebilmesi ve özellikle Suriyelilerin eğitim, sağlık gibi haklarından maksimum derecede faydalandırılması için Göç İdaresi ciddi anlamda çaba harcamaktadır. Göç İdaresi kurumsal yapısı ve sahip olduğu personellerin bu konuda ciddi eğitimler alarak yetiştirilmesiyle beraber ülke içinde bulunan Suriyelilerin sorunlarının çözümüne yönelik daha hızlı bir şekilde hareket edebilmekte ve sorunun çözümünde etkin olabilmektedir.

¹⁷⁵http://www.goc.gov.tr/icerik6/genel-mudurluk_273_274_275_icerik Erişim Tarihi 01.05.2019

¹⁷⁶Zelal Başak Kızılkın, "Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Suriyeli Mültecilerin Dayanıklılığını Geliştirme Stratejileri", Mukaddime Dergisi, Cilt:9, Sayı:1, 2018, s.107-108.

4.15. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 04.04.2013 tarihinde kabul edilmiştir. Bu kanunda yabancıların ikamet işlemleri, mültecilerin hukuki yapısı ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün genel yapısıyla ilgili bilgiler verilmiştir. Kanunun yapılmasındaki temel amaç AB'nin göç hususundaki düzenlemelerine tam uyumun gerçekleştirilmesini sağlamaktır. 6458 Sayılı Kanun tıpkı AB Hukuku'na benzer bir şekilde göç konusunda ayrıntılı bilgiler vermektedir. Örneğin giriş ve vizelerle ilgili hususlar 6. maddede, ikamet izinleri 29. maddede, vatansızların tespiti 50. maddede, barınma merkezlerinin kurulması 98. maddede belirtilmiştir.¹⁷⁷

Kanun, Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne koymuş olduğu coğrafi sınırlamayı koruduğundan, buna bağlı şekilde hayata geçirilen prosedürün de varlığını sürdürmesine dair bir hukuki zemin oluşturmuştur.¹⁷⁸ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu öncesinde Türkiye'nin göç hukuku temelde 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 New York Protokolüne dayanmaktaydı. Ancak bu kanunla Türkiye'nin göç hukuku keyfiyetten arındırılmaya çalışılmış ve AB standartlarına erişme hususunda önemli bir adım atılmıştır. Bütün bu gelişmelere rağmen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun yasal anlamda net bir çizgi oluştursa da uzun süreli ikamet temelinde bakıldığında detaylı ve net bir durum ortaya koyamadığı görülmektedir.

Kanunun ikinci bölümünde geri gönderme başlığı altında bulunan 4. madde hiç kimsenin, kötü muamele ve işkenceye maruz kalacağı ya da bağlı bulunduğu uyruk, inançları nedeniyle ve siyasal düşünceleri nedeniyle kendisi için hayati tehlike barındıran hiçbir yere gönderilemeyeceğini belirtmektedir.¹⁷⁹ Söz konusu madde ülkesinde hayati tehlikesi bulunup Türkiye'ye sığınan insanların zorla geri gönderilmeyeceğini garanti etmektedir. Kanunun 52. maddesi ise şunları içermektedir: "Yabancılar, sınır dışı etme kararıyla, menşe ülkesine veya transit gideceği ülkeye ya da üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilebilir."¹⁸⁰ Sınır dışı etme kararı ise kanunla Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. Sınır dışı edilme kararı ülke güvenliğini tehlikeye atacak şahısları önlemek ve terör faaliyetlerini engellemek amacıyla önem arz etmektedir.

¹⁷⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>

¹⁷⁸ Lami Bertan Tokuzlu, "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun Yasal Belirlilik İlkesi Konusunda Türk Uygulamasına Katkısı Üzerine Bir Değerlendirme" Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Sayı:7, s.1081.

¹⁷⁹ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> s.3. Erişim Tarihi 27.04.2019

¹⁸⁰ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> s.16. Erişim Tarihi 27.04.2019

Kanunun 55. madde a fıkrasında sınır dışı edilemeyecek olan kişiler şu şekilde tanımlanmaktadır: “Sınır dışı edileceği ülkede ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacağı konusunda ciddi emare bulunanlar.”¹⁸¹

Kanunun 57. maddesi ise sınır dışı edilmesinde idari gözetim sürecini ele almaktadır. İkinci fıkraya göre “Hakkında sınır dışı etme kararı alınanlardan; kaçma ve kaybolma riski bulunan, Türkiye’ye giriş veya çıkış kurallarını ihlal eden, sahte ya da asılsız belge kullanan, kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın Türkiye’den çıkmaları için tanınan sürede çıkmayan, kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar hakkında valilik tarafından idari gözetim kararı alınır.” Üçüncü fıkraya göre “geri gönderme merkezlerindeki idari gözetim süresi altı ayı geçemez. Ancak bu süre, sınır dışı etme işlemlerinin yabancının iş birliği yapmaması veya ülkesiyle ilgili doğru bilgi ya da belgeleri vermemesi nedeniyle tamamlanamaması hâlinde, en fazla altı ay daha uzatılabilir.”¹⁸² Söz konusu kanunun geri gönderme merkezlerindeki idari gözetim süresini kesin bir şekilde belirtmesi hukuki açıdan muğlaklığı ortadan kaldıracak niteliktedir.

Kanunun 58. maddesinde ise idari bir gözetime tabi olan yabancıları, geri gönderme noktalarında tutulacakları belirtilmiştir. Kanunun 62. maddesi ise Türkiye’de bulunan Suriyelilerin durumuna yönelik önem arz etmektedir. Buna göre: “Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.”¹⁸³ Türkiye Suriye’den gelen insanlara şartlı mülteci statüsü vererek hukuki bağlamda mültecilere tanıdığı hukuki haklardan feragat etmiştir. Türkiye’nin kendi ulusal çıkarları çerçevesinde aldığı bu karar krizin uzadığı göz önünde bulundurulduğunda isabetli bir karar olarak durmaktadır. Türkiye, ülkelerini terk eden Suriyelilerin geçici olarak Türkiye’de kalacağı öngörüsünde bulunmuştur. Türkiye, bu kişilerin sosyal ve siyasi bağlamda ileride yaratacakları etkiyi gözeterek Suriyelileri geçici koruma kapsamı üzerinden bir değerlendirmeye tabi tutmuştur. 62. maddede

¹⁸¹ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> s.17. Erişim Tarihi 27.04.2019

¹⁸² <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> s.18. Erişim Tarihi 27.04.2019

¹⁸³ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> s.20. Erişim Tarihi 27.04.2019

özellikle Avrupa ülkeleri dışında gerçekleşen olaylar ibaresi eklenerek 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde Türkiye'nin ısrarla üzerinde durduğu coğrafi çekinceye bağlı kaldığını göstermektedir.

Kanunun 63. maddesi ise ikincil koruma kavramını tanımlamaktadır. “Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.”¹⁸⁴

Kanunun 91. maddesinde ise ilk kez geçici koruma statüsü düzenlenmiştir. Buna göre ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak Türkiye sınırlarına gelen veya Türkiye sınırlarını geçen yabancılara geçici koruma sağlanmaktadır.¹⁸⁵

Kanunun 96. maddesi yabancıların ülkeye uyumuna ilişkin programları içermektedir. Söz konusu maddenin 1. fıkrasına göre “Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, ülkenin ekonomik ve mali imkânları ölçüsünde, yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilir.”¹⁸⁶ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü özellikle Suriyelilerle Türk toplumunun entegrasyonunun daha verimli gerçekleştirilmesi için etkin politikalar yürütmeye çalışmış ve kanunla da desteklenmiştir. İkinci fıkrada ise yabancıların, ülkenin, dili, hukuki yapısı, kültürü ve tarihinin temel düzeyde anlatıldığı kurslara katılabileceği belirtilmiştir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'ndan önce uluslararası koruma statüsüne tabi kişiler için herhangi bir kanuni çalışma bulunmamaktaydı. Bu kişilerin

¹⁸⁴ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> s.21. Erişim Tarihi 27.04.2019

¹⁸⁵ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> s.30. Erişim Tarihi 27.04.2019

¹⁸⁶ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> s.32. Erişim Tarihi 27.04.2019

ülkeye uyumunun kanun seviyesinde düzenlenmiş olması olumludur. Zor durumdan kaçıp Türkiye'ye gelen sığınmacıların ülkede bekleme sürelerinin uzadığı göz önüne alındığında eğitim, psiko-sosyal problemler, dil problemleri, sağlık ve ülkeye uyumda yaşadıkları sorunlar ile ekonomik anlamda çeşitli sorunlarla karşılaştıkları bilinmektedir. Kanunla, söz konusu kişilerin Türkiye'de bulundukları süre içinde, topluma entegre olabilmesi sağlanmaya çalışılmıştır.¹⁸⁷ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu bu bağlamda göç hususunda Türk hukuk sistemi içinde pozitif bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Özellikle Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na bağlı olarak hayata geçirilen mevzuat insan hakları hususunda yeni uygulamalar getirmektedir. Bu kanunla beraber Türkiye göçü bir sorun olarak görüp mücadele etmek yerine insani bağlamda yönetmeye başlamıştır.¹⁸⁸ Göç hususu Avrupa Birliği müzakerelerinde “Adalet, Özgürlük ve Güvenlik” başlığı altında yer alan 24. fasıl çerçevesinde ele alınmıştır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Türkiye'nin göç alanındaki kanun ve mevzuatlarının AB müktesebatıyla daha paralel bir yapıya bürünmesi yönünden de önem arz etmektedir.¹⁸⁹

4.16. Geçici Koruma Yönetmeliği

Geçici Koruma Yönetmeliği 04.04.2013 tarihli ve 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. maddesine dayanarak oluşturulmuş bir yönetmeliktir. Bu yönetmeliğin amacı yönetmeliğin birinci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; yönetmelik, vatandaşı olduğu ülkeyi terk ederek kitlesel bir şekilde Türkiye'ye gelen, burada kalan ve Türkiye topraklarını geçen yabancılara yönelik uygulanacak tedbirleri düzenlemektedir.¹⁹⁰ Yönetmeliğin ikinci maddesi ise yönetmeliğin 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. maddesine dayanılarak hazırlandığı belirtilmiştir.

Yönetmeliğin 3. madde f fıkrasında geçici korumanın tanımı üzerinde durulmuştur. Buna göre, geçici koruma: Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan korumayı

¹⁸⁷ Mesut Aygün, Cansu Kaya, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukukunda Kalıcı Bir Çözüm Olarak Yerel Entegrasyon”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:7, Sayı:1, 2016, s.122-123.

¹⁸⁸ Güven Şeker, İbrahim Sirkeci, Çetin Arslan, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme*, İnsan Hakları Yıllığı, Cilt:32, 2014, s.125.

¹⁸⁹ Gülsüm Bayraktaroğlu Özçelik, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Türkiye'den Sınır Dışı Edilmesi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı:108, 2013, s.214.

¹⁹⁰ http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf s.1. Erişim Tarihi 01.05.2019

ifade etmektedir.¹⁹¹ Tanımdan anlaşılacağı üzere geçici korumanın sağlanabilmesi için birkaç temel faktör bulunmaktadır. Bunlar: kişinin ülkesinden ayrılmaya zorlanmış olması, kişinin ayrıldığı ülkeye geri dönemiyor olması, söz konusu kişilerin ülke sınırlarına kadar gelmiş olması ve uluslararası koruma talebinin değerlendirilmemiş olması olarak sıralanabilir.

Yönetmeliğin 6. maddesi geri gönderme yasağı başlığı altında bu kişilerin geri gönderilmeyeceğini belirtmektedir. Bu maddeye göre: “Bu yönetmelik kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez.”¹⁹² Söz konusu madde ile Türkiye insani bağlamda ülkesine gelen insanları geldikleri ülkede hayati tehlikelerinin var olduğunu düşündüğü müddetçe geri göndermeyeceğini belirtmiştir. Özellikle ülkelerini terk edip Türkiye’ye sığınan Suriyeliler göz önünde bulundurulduğunda Türkiye’nin hukuki düzenlemeleriyle, eylemlerinin birbirini destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Yönetmeliğin 7. madde 2. fıkrasında zamansal bir sınırlamaya gidilmiştir. Yönetmeliğin ilanından önce gerçekleşen olaylardan ötürü Türkiye’ye gelen insanları kapsamadığı belirtilmiştir. Yönetmeliğin 8. maddesinde ise yönetmeliğin kimleri kapsamadığı açık bir şekilde belirtilmiştir. Bu kişiler: Türkiye dışında zalimce eylemlerde bulunanlar, terör faaliyeti gerçekleştirenler, ülkesinde silahlı çatışmaya katılmış olanlar ve topluma karşı tehdit oluşturma potansiyeli olanlar şeklinde sıralanmıştır. Geçici Koruma’dan yararlanan bu yabancıların geçici koruması Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nce iptal edilir.

Yönetmeliğin 9. maddesine göre geçici koruma kararını alma yetkisi Bakanlar Kurulu’na aittir ancak geçici korumadan faydalananlara yönelik alınabilecek bireysel kararların yetkisi Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne tanınmıştır. Geçici korumayı sonlandırma yetkisi de Bakanlar Kurulu’na aittir.

Yönetmeliğin 12. maddesi ise geçici korumanın bireysel olarak sona ermesini düzenlemektedir. Buna göre bu kişiler;

- 1) Kendi rızaları neticesinde Türkiye’den ayrılırlarsa,
- 2) Türkiye ve kendi ülkeleri dışındaki üçüncü bir ülke tarafından korumaya alınırlarsa,
- 3) Üçüncü bir ülkeye kabul edilirlerse,

¹⁹¹ http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf s.1. Erişim Tarihi 01.05.2019

¹⁹² http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf s.2. Erişim Tarihi 01.05.2019

4) Son olarak bu kişilerin ölmesi, hallerinde geçici koruma bireysel bağlamda sona ermektedir.¹⁹³ Yönetmeliğin 12. maddesi le ilgili üzerinde durulması gereken bir husus bulunmaktadır. Geçici korumanın bireysel bağlamda kişinin kendi rızası ile ülkeden ayrılması ile sonlandığı bilinmektedir. Ancak, bütün bunlara rağmen özellikle bayramlarda kendi ülkelerine gitmeleri ve bayram sonrası tekrar Türkiye'ye dönmeleri bizce Türkiye'nin üzerinde durması gereken husustur.¹⁹⁴ Zira temel bağlamda hayatta kalma güdüsüyle Türkiye'ye yerleşen Suriyelilerin bayramda kendi ülkelerine gidebilmeleri ve bayramın sona ermesiyle beraber Türkiye'ye geri dönüş yapmaları bir çelişki olarak durmaktadır. Bu kişilerin Türkiye'ye karşı herhangi bir manevi bağ beslemediklerine bir gösterge olan bu durum Türkiye için düşünülmesi gereken bir husustur.

Yönetmeliğin 26. maddesinde ise bu yönetmelik kapsamında değerlendirilecek yabancılara sağlık, eğitim, iş yaşamına dahil olma, bu kişilere yönelik gerçekleştirilecek yardımlar düzenlenmiştir. Söz konusu maddeden anlaşılabacağı üzere Türkiye, ülkesinde barındırdığı Suriyelilere yönelik kapsamlı politikalar geliştirmeye başlamış ve onların temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik çalışmaları hukuki zeminde de somut bir şekilde ele almıştır.

Geçici koruma kapsamındaki yabancılara sağlanan hizmetler madde 27-32 arasında ayrıntılı olarak ele alınmıştır.¹⁹⁵ Geçici koruma yönetmeliğinde eleştiri getirilen bir husus bulunmaktadır. Bu geçici sürenin belirlenmemiş olmasıdır. Yönetmelik, geçici korumanın başlangıç tarihini, gerekirse bitiş (kaldırılma) tarihini, hangi bölgelerde kimler için geçerli olacağını belirleme hakkının Bakanlar Kurulu'nda olduğu belirtilmiştir. Ancak süre tanımlamasından kaçınılmıştır.¹⁹⁶

Geçici koruma sistemi çoğunlukla açık kapı politikasının bir gereği olarak gerçekleştirilmektedir. Burada uygulanmaya çalışılan temel amaç savaş mağduru insanların ülke içerisine alınması ve güvenliğin tam anlamıyla sağlandığı güne dek misafir edilmesidir.¹⁹⁷ Buradan da anlaşıldığı üzere geçici koruma yönetmeliği sadece mültecileri kapsamamaktadır. Bunlara ek olarak zorunlu göçmen olarak tanımlanabilecek ve ülkesini terk edip başka ülkeye sığınan daha geniş bir kitleyi tanımlamaktadır.

¹⁹³ http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf s.5. Erişim Tarihi 01.05.2019

¹⁹⁴ <https://www.ntv.com.tr/turkiye/suriyeliler-bayram-icin-ulkelerine-gidiyor,bstKV7--2E6LEI5H3WFAw> Erişim Tarihi 10.07.2019

¹⁹⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf

¹⁹⁶ Murat Erdoğan, **Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum**, (İstanbul Bilgi Üniversitesi yay.), İstanbul, 2015, s.55.

¹⁹⁷ Meltem İneli Cığır, "Uluslararası Hukuka Uygun Geçici Koruma Rejiminin Unsurları Üzerine", Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt:2, Sayı:3, 2016, s.69.

Yönetmeliğe göre, bu yönetmelik kapsamında Türkiye’de bulunan Suriyelilere geçici koruma kimlik belgesi çıkarılır. Kimlik sahibi Suriyeliler çalışma izni alarak çeşitli işlerde çalışabilmektedirler. Yönetmeliğin verimli bir şekilde uygulanabilmesi Suriyelilerin haklarının korunması bakımından gerekli bir durumdur. Bunun yanında bu kişilerin problemlerinin daha etkin ve verimli bir şekilde çözülebilmesi açısından da önem içermektedir¹⁹⁸

Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 25. maddesi bu yönetmelik kapsamındaki kişilerin vatandaşlık edinmeye yönelik genel başvuru yapma haklarını net bir şekilde engellemektedir.¹⁹⁹ Genel başvuru ile vatandaşlık kazanmak için Türk hukukuna göre beş sene aralıksız Türkiye’de kalma şartı aranmaktadır. Türkiye’de uzun yıllar kalacağı öngörülen Suriyelilerin bu yolla vatandaşlık almalarının önüne geçilmiştir. Suriyelilerin sahip oldukları kimlikler ise yalnızca Türkiye’de kalabilmelerini sağlamaktadır.

Türkiye bu madde ile sayıları milyonlarla ölçülen Suriyeliye vatandaşlık verme zorunluluğunu üstlenmek istememiştir. Krizin uzun bir süre aldığı düşünüldüğünde bu kararın yerinde olduğu görülmektedir.

¹⁹⁸Derya Kap, “Suriyeli Mülteciler:Türkiye’nin Müstakbel Vatandaşları”, Akademik Perspektif Dergisi, 2014, s.32.

¹⁹⁹Mesut Aygün, Cansu Kaya, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukukunda Kalıcı Bir Çözüm Olarak Yerel Entegrasyon”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:7, Sayı:1, 2016, s.133.

BÖLÜM V

5. SONUÇ

İnsan, tabiatı gereği yaşadığı her olaya karşı bir reaksiyon göstermiş ve sorunlara yönelik çözümler üretme çabası içine girmiştir. Çeşitli sorunlar veya arayışların doğal bir sonucu olan göç de bu çerçevede ele alınabilir. Ancak değişen uluslararası sistemle birlikte başta bireyler olmak üzere devletlerin de göçe bakış açısında değişimler yaşanmıştır. Devletler göçü daima kendi ulusal güvenlikleri çerçevesinde değerlendirmişlerdir.

Küreselleşme ile birlikte sınırlar geçirgen bir yapıya kavuşmuştur. Bilginin, sermayenin dolaşımının hızlanması kadar insanlar da göç yoluyla artık dünyanın farklı noktalarına daha hızlı ve daha kolay ulaşabilmektedir. Bu durum beraberinde güvensizliği de getirmektedir. Ülkeler güvenlik-göç ikilemi arasında politikalar geliştirmeye çalışmışlardır. Türkiye’de mevcut duruma uygun olarak kendi güvenliğini ön planda tutan çabalar içerisinde olmuştur.

Modern dönemde özellikle Barry Buzan öncülüğünde Kopenhag Okulu güvenliğe dair yeni yaklaşımlar benimsemiştir. Buna göre güvenlik sadece askeri bağlamda düşünülecek kadar basit bir olgu değildir. Güvenlik, insanı ilgilendiren her konuda ele alınabilir. İnsanın doğrudan öznesi olduğu göç de bu yeni yaklaşımda güvenliğin konularından biri olarak kabul edilmektedir. Göç, ülkelerin sürekli olarak ilgilenmek durumunda olduğu olgulardan biridir. Son dönemlerde ise çalışmanın konusunu oluşturan Suriye özelinde de bakıldığında göç toplumlar için sürekli var olan bir yapı içermektedir.

Türkiye sahip olduğu coğrafi konum, sınır komşularındaki istikrarsız yapılar gibi nedenlerle tarihi boyunca sürekli göç olgusuyla karşı karşıya kalmıştır. Kurulduğu tarihten beri çeşitli ülkelerden çeşitli dönemlerde kitlesel göçler Türkiye’ye yönelmiştir. Ülke içindeki karışıklıklar, baskı, ölüm korkusu gibi nedenlerle insanlar ülkelerini terk ederek Türkiye’ye ulaşmışlardır. Türkiye’ye yönelen bu göçlerin son halkası ise Suriye krizinin beraberinde getirdiği göç olmuştur.

Suriye’de yaşanan kriz neticesinde Suriyeliler çatışma ortamından kaçarak farklı ülkelere kitlesel olarak göç etmişlerdir. Suriye iç savaşı bölgesel nitelikteyken iç savaş sonucunda ortaya çıkan kitlesel göçler uluslararası bir sorun haline gelmiştir. Özellikle Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin yapısı, daimi beş üye ülke olan Amerika Birleşik Devletleri, Çin, Fransa, İngiltere ve Rusya’nın veto yetkisi, sorunun çözümünde ülkeleri eylemsiz bırakmıştır.

Suriye krizi sonucu gerçekleşen kitlesel göçlerden en çok etkilenen ülke ise Türkiye'dir. Türkiye 3.5 milyondan fazla Suriyeli'yi kendi topraklarında ağırlayarak hem maddi hem de insani bağlamda büyük bir yükün altına girmiştir. Her ne kadar sınırlara sahip olsalar bile ülkeler kendi bölgelerinde yaşanan sorunlara karşı izole olamamaktadırlar. Bu durum Türkiye'nin de kendi ulusal mevzuatlarında gerçekleştirecekleri değişime kadar ulaşabilmektedir.

Son yıllarda gerçekleşen kitlesel göç hareketleri Suriye ile sınır komşusu olan Türkiye'yi etkilediği gibi dünyanın farklı bölgelerine de sirayet etmiştir. Ulus üstü bir yapıya sahip olan Avrupa Birliği gerçekleşen bu kitlesel göç hareketlerinde güvenlikleştirme üzerinde çok fazla durmuş ve buna yönelik söylemler geliştirmiştir. AB krizin başından beri sorunun kalıcı olarak çözülmesini sağlamaktan ziyade kitlesel göçü kendi üyelerinin coğrafi sınırlarından uzak tutmaya yönelik çalışmalar geliştirmiştir.

AB üyesi ülkelerin liderleri genel olarak gerçekleştirmiş oldukları popülist söylemlerle yaşanan bu insani sorunu kendi çıkarlarını en üst düzeyde tutacak şekilde değerlendirmeye çalışmışlardır. Birlik tarafından yayımlanan, Türkiye'nin AB üyelik sürecinin değerlendirildiği yıllık ilerleme raporlarında Türkiye'nin sınır kontrollerini artırması ve Avrupa'ya düzensiz yoldan geçişleri önlemesine yönelik ifadelerin sıkça yer alması AB'nin Suriye krizi neticesinde yaşanan kitlesel göçe doğrudan güvenlik çerçevesinde baktığını gösterir niteliktedir.

Türkiye'nin söz konusu kitlesel göçe yönelik uyguladığı politikalar iki bağlamda değerlendirilebilir. Birincisi güvenlik bağlamıdır. Her ülke gibi Türkiye'de güvenliğini sağlama yönünde tedbirler almıştır. Bunlar, sınır kontrollerinin artırılması, Suriye sınırına düzensiz geçişleri engellemek için duvar örülmesi, emniyet güçlerinin göç konusunda çalışmalarını artırması şeklinde sıralanabilir. İkincisi ise insani bağlamda Türkiye bütün bunlara rağmen soruna dahil olarak krizin çözümüne yönelik çalışmalar gerçekleştirmiştir. Ülkelerini terk eden Suriyelilere ülke sınırları açılmış ve Türkiye'de misafir edilmişlerdir. Bunlara ek olarak toplumsal anlamda da bir kabullenişin sağlanmasına yönelik söylemler de geliştirilmiştir.

Türkiye, krizin kendi ulusal sınırlarına göç olgusuyla sığramasıyla birlikte kurumsal ve hukuksal değişimleri gerçekleştirmiştir. Türkiye 2013 yılında çıkarmış olduğu Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve bu kanuna dayanılarak oluşturulan Geçici Koruma Yönetmeliği ile göç hususunda kendi ulusal mevzuatında yenilikler

gerçekleştirmiştir. Söz konusu kanun ve yönetmeliklerle Türkiye hem sorunun kalıcı bir şekilde çözümüne yönelik somut adımlar attığını gösterirken hem de bu kanunlarla beraber ilerleme raporlarında da değinildiği üzere AB standartlarına erişme yolunda önemli bir gelişme göstermiştir.

Söz konusu mevzuatlara ek olarak Türkiye, göçün daha iyi kontrol edilebilmesi için Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nü kurmuş ve kurumsal bağlamda sorunun çözümüne yönelik etkin bir politika benimsemiştir. Bu kurumla birlikte Türkiye, düzensiz göçün beraberinde getireceği sorunlara çözüm üretmek, ülke içinde yaşayan Suriyelilerin ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar gerçekleştirmek ve onların toplumla kaynaşmasını sağlayarak toplumsal kabulün gerçekleşmesini sağlamak için çalışmalarını hayata geçirmiştir.

Sonuç olarak Türkiye, Esad'ın halka yönelik şiddet eylemlerini kınayan, Suriye ile diplomatik ilişkilerini sonlandırmaya kadar varan politikalarla krizin bir tarafı olmuştur. Müdahil olduğu krizin derinleşmesi, tahmin edilenin aksine uzun yıllara dayanması ve nihayetinde gerçekleşen kitlesel göç hareketleri Türkiye'yi somut adımlar atmaya itmiştir. Türkiye, insani bağlamda bu soruna en duyarlı ülke olduğu gibi, hukuki anlamda da ulusal mevzuatına getirmiş olduğu yeniliklerle sorunun çözümüne dair adımlar attığını göstermektedir.

Ülkedeki Suriyelilerin sayısal anlamda her geçen gün artış göstermesi, bunun beraberinde getirdiği ekonomik yük, özellikle Kilis örneğinde görüldüğü üzere sınır illerinde yaşanan demografik değişimler ve krizin ne zaman çözülebileceğine dair net bir tarih öngörülememesi her geçen gün Türk halkının Suriyelilere yönelik bakışında da değişiklik oluşturma potansiyeline sahiptir. Zira, ülke içinde yaşanan sorunların artış göstermesiyle beraber Suriyelilerin toplumsal kabulü arasında ters orantı olduğu bilinmektedir. Suriyelilerin Türkiye topraklarında her geçen gün sayısının artması ülke nüfusunun homojen yapısını tehdit eder niteliktedir. Türkiye topraklarında bulunan Suriyelilerin bir milyona yakınının 0-9 yaş aralığında olması Suriyelilerin sayısının sadece göçle artmadığını bir yandan da Türkiye içinde doğum yoluyla sayılarının arttığını bize göstermektedir. Buna çözüm olarak, Türkiye'nin Suriye'de yaşanan iç savaşın bitimine yönelik politikalar geliştirmesi, bunu söylemleriyle geliştirmesi ve çatışma ortamının sona ermesiyle birlikte Suriyelilerin kendi ülkelerine tekrar yerleştirileceğine yönelik çalışmalar yapması gerekmektedir.

Türkiye, kurulduğu günden 1998'e kadar göç hususunda üniter yapısını koruyan politikalar izledi. Türkiye, bu doğrultuda kendi ülkesine gelen göçmenlere yönelik öncelik olarak Türk kökenli olmalarını göz önünde bulundurmuştur. Bu kişilerin ülke topraklarında barındırılması ve vatandaşlık verilmesi konusunda daha olumlu adımlar atmıştır. Ülke topraklarına gelen yabancıların kendi ülkelerine tekrar gitmeleri ve Türkiye'nin bunu kolaylaştırıcı uygulamaları hayata geçirmiş olması Türkiye'nin uygulamış olduğu bu politikayı destekler niteliktedir.

1998 yılında başlayan AB süreci ile birlikte Türkiye, göç hususunda bir takım değişikliklere gitme ihtiyacı hissetmiştir. Türkiye, bu bağlamda özellikle uygulamış olduğu coğrafi çekince kuralını yürürlükte tutuyor olsa da AB ile ilişkiler neticesinde bunu esnetmeye yönelik politikalar geliştirmiştir. Suriye krizi ise Türkiye açısından daha elzem bir durumu beraberinde getirdi. 2013 yılında çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve buna bağlı olarak hayata geçirilen Geçici Koruma Yönetmeliği ile birlikte Türkiye, göç alanında politikalarını güncelledi. Türkiye, kriz ile birlikte kendi ulusal mevzuatında yaptığı yeniliklerle sorunun çözümüne yönelik çalışmalarını artırmıştır.

Türkiye, gerek hukuki bağlamda gerekse de insani bağlamda Suriyelilere yönelik birçok somut adım atmıştır. Bütün bunlara rağmen Türkiye'nin bu çabalarının ne denli yeterli olduğu üzerinde durulması gereken bir husustur. Türkiye'ye yerleşen Suriyelilerin ülkenin demografik yapısını ciddi anlamda etkileyecek yapıda olduğu tespiti bizce ciddi bir sorundur. Örneğin Kilis nezdinde bakıldığında nüfusun %81.10'una tekabül eden Suriyeli burada ikamet etmektedir. Bu durum toplumsal kabulün önünde en büyük engeldir. Türkiye'nin toplumsal uyumu artırmak için daha somut adımlar atması gerektiği görülmektedir. Bir diğer önemli çıkarım, bu denli bir nüfusun ülkenin demografik yapısını ciddi anlamda bozabilecek nitelikte olduğunun göz ardı edilmemesi gerektiğidir. Türkiye, bütün insani yardımlarına rağmen temel öncelik olarak kendi üniter ve sosyolojik yapısını korur mahiyette politikalar geliştirmelidir.

KAYNAKÇA

- AÇIKMEŞE, Sinem Akgül, “*Algı mı Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri*”, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt:8, Sayı:30, 2011, 43-73.
- ADIBELLİ, Barış, **Doğu Türkistan**, (IQ Kültür Sanat yay.), İstanbul, 2008..
- AĞANOĞLU, H. Yıldırım, **Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Balkanların Makus Talihi Göç**, (Kum Saati yay.), İstanbul, 2001.
- AĞIR, Bülent Sarper, “*Güvenlik ve Göç Kavşağında Kosova Sorunu*”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt:69, No:3, 2014, 455-479.
- AKDOĞAN, Muzaffer, *Avrupa Birliği’nin Sınırlarına Dayanan Mülteci Krizi ve Yönetimi*”, Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi, Cilt:1, Sayı:1, 2018, 38-61.
- AKGÜN, Sibel, “*Kosova’da Yeniden Yapılandırma Çalışmaları Kapsamında Bugünkü Durum*”, Gazi Akademik Bakış Dergisi, Cilt:5, Sayı:10, 2012, 249-268.
- AKKAYAN, Taylan, **Göç ve Değişim**, (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yay.), (No.2573), İstanbul, 1979
- AKMAN, Halil, **Paylaşılamayan Balkanlar**, (IQ Kültür Sanat yay.), İstanbul, 2006.
- ARI, Kemal, **Büyük Mübadele Türkiye’ye Zorunlu Göç 1923-1925**, (Tarih Vakfı Yurt yay.), 2. Baskı, İstanbul, 2000.
- ARI, Tayyar, **Uluslararası İlişkiler Teorileri Çatışma, Hegemonya, İşbirliği**, (MKM yay.), 8. Baskı, Bursa, 2013.
- ARSLAN, Aslı, “*Atatürk Döneminde Romanya’dan Türk Göçleri ve Göçmenlerin Türkiye’de İskanları*”, Turkish Studies Dergisi, Cilt:9, Sayı:4, 2014, 31-50.
- ASLAN, Rıza, “*Türkiye-Avrupa Birliği: Sancılı Gelişen İlişki*” Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt:55, Sayı:3, 9-28.
- AYGÜN, Mesut, KAYA, Cansu “*Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukukunda Kalıcı Bir Çözüm Olarak Yerel Entegrasyon*”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:7, Sayı:1, 2016, 87-142.
- AYGÜN, Mesut, KAYA, Cansu, “*Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukukunda Kalıcı Bir Çözüm Olarak Yerel Entegrasyon*”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:7, Sayı:1, 2016, 87-142.
- AYIŞIĞI, Metin, “*Atatürk Dönemi Türk- Bulgar İlişkilerine Bir Bakış*”, Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi, Sayı:4, 2004, 1-14.

- BAYLIS, John, “*Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı*”, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt:5, Sayı:18, 2008, 69-85.
- BETTS, Alexander, çev. TÜRKASLAN, Seher Meltem, **Zorunlu Gç ve Küresel Politika**, (Hece yay.), Ankara, 2007.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, BM Mülteci rgt, “*Suçluların İadesi ve Uluslararası Mülteci Koruması Hakkında Bilgi Notu*” BMMYK Koruma Politikası ve Hukuki Yardım Bölümü Uluslararası Koruma Hizmetleri Dairesi, İsviçre, 2008, 1-41.
- BOZDAğLIOğLU, Yücel, “*Türk- Yunan Nüfus Mübadelesi ve Sonuçları*”, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı:3, 2014, 9-32.
- BUDAK, Ömer, “*Mübadele Meselesi ve Lozan’da zm*”, Karadeniz Araştırmaları Dergisi, Sayı:26, 2010, 129-142.
- BUZ, Sema, “*Türkiye Sığınma Sisteminin Sosyal Boyutu*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı:76, 2008, 120-130.
- BUZAN, Barry, **People, States and Fear**, Harvester Books, 1983.
- CANPOLAT, Hasan, ARINER, Hakkı Onur, “*Küresel Güç ve Avrupa Birliği ile Türkiye’nin Gç Politikalarının Gelişimi*”, Orsam, Rapor No:22, 2012.
- CASTLES, S., MİLLER, M.J., çev. BAL, Bülent Uğur, AKBULUT, İbrahim **Gçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri**, , (İstanbul Bilgi niversitesi yay.), 2008.
- CHAMBERS, Iain, çev. TÜRKMEN, İsmail, BEŞİKI Mehmet, **Gç, Kültür, Kimlik**, (Ayrıntı yay.), 2. Baskı, , İstanbul, 2004.
- CİğER, Meltem İneli, “*Uluslararası Hukuka Uygun Geçici Koruma Rejiminin Unsurları zerine*”, Gç Araştırmaları Dergisi, Cilt:2, Sayı:3, 2016, 62-92.
- CLEVELAND, William L., çev. HARMANCI, Mehmet, **Modern Ortadoğu Tarihi**, Agora Kitaplığı, 2. Basım, İstanbul, 2015.
- COŞKUN, Birgül Demirtaş, **Bulgaristan’la Yeni Dönem**, (ASAM yay.), Ankara, 2001.
- AVUŞOğLU, Halim, “*Yugoslavya- Makedonya’dan Türkiye’ye 1952-1967 Kitlesele Göçü ve Bursa’daki Göçmen Kesimi*”, Karadeniz Araştırmaları Dergisi, Sayı:10, 2006, 107-147.
- İEKLI, Bülent, **Gç Terimleri Sözlüğü**, (Uluslararası Gç rgt yayınları.), (No.18), İsviçre, 2009

- ÇOLAK, Filiz, “*Bulgaristan Türklerinin Türkiye’ye Göç Hareketi (1950-1951)*”, Tarih Okulu Dergisi, Sayı:14, 2013, 113-145.
- DANIŞ, Aslı Didem, “*Yeni Göç Hareketleri ve Türkiye*”, Birikim Dergisi, No:184-185, 2004, 216-224.
- DANIŞ, Didem, “*Irak’tan Uzağa:1991 Sonrası Dışarı Göç*”, Ortadoğu Analiz Dergisi, Cilt:1, Sayı:6, 2009, 1-37.
- DANIŞ, Didem, PARLA, Ayşe “*Nafile Soydaşlık: Irak ve Bulgaristan Türkleri Örneğinde göçmen, dernek ve devlet*”, Toplum ve Bilim Dergisi, Sayı:114, 2009, 131-158.
- DEMİREL, Ali. B., “*Doğu’da Göçün Temelleri*”, Pivolka Dergisi, Sayı:14, 2004, 7-12.
- DEMİREL, Muammer, “*Türkiye’de Bosna Göçmenleri*”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:12, Sayı:2, 285-306.
- DOĞAN, Büşra, KARAKUYU, Mehmet, “*Suriyeli Göçmenlerin Sosyoekonomik ve Sosyokültürel Özelliklerinin Analizi: İstanbul Beyoğlu Örneği*” Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı:33, 2016, 302-333.
- DUMAN, Önder, “*Atatürk Döneminde Romanya’dan Türk Göçleri 1923-1938*” Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:45, 2008, 23-44.
- ERDAL, İbrahim, “*Türk- Yunan Nüfus Mübadelesinde Gayrimübadil Olma Konusu ve Mübadeleden Iskat (Çıkma) Yolları*”, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı:3, 2014, 123-141.
- ERDOĞAN, Murat, M., KAYA, Ayhan, (der.) MACAR, Elçin, **Türkiye’nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler**, “*Yunanistan’dan Anadolu’ya Göç: Nüfus Mübadelesi*”, (İstanbul Bilgi Üniversitesi yay.), İstanbul, 2015.
- ERDOĞAN, Murat, **Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum**, (Bilgi Üniversitesi yay.), İstanbul, 2015.
- ERGÜVEN, Nasıh Sarıp, ÖZTURANLI Beyza, “*Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:62, Sayı:4, 2013, 1007-1061.
- FAİST, T., çev. GÜNDOĞAN, Azat Zana, NACAR, Can **Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar** (Bağlam yay.), İstanbul, 2003.
- GAUTAM, Tika Ram, akt., DEMİRHAN, Yılmaz, ASLAN, Seyfettin, “*Causes and Impact of Migration: A Sociological Study of Migration From Kandebash*”, “*Türkiye’nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi*”, Birey ve Toplum Dergisi, Cilt:5, Sayı:9, 2015, 23-62.

- GERAY, Cevat, “*Türkiye’de Göçmen Hareketleri ve Göçmenlerin Yerleştirilmesi*”, Amme İdaresi Dergisi, Cilt:1, Sayı:4, 1970, 8-36.
- GOULARAS, Gökçe, Bayındır, “*1923 Türk- Yunan Nüfus Mübadelesi ve Günümüzde Mübadil Kimlik ve Kültürlerinin Yaşatılması*”, Alternatif Politika Dergisi, Cilt:4, Sayı:2, Temmuz 2012, 129-146.
- GÜL, Osman Kubilay, “*Doğu Türkistan’dan Türkiye’ye Hazin Bir Göç Hikayesi*”, Turkish Studies Dergisi, Cilt:2, Sayı:1, 2007, 252-273.
- GÜLEÇ, Cansu, “*Avrupa Birliği’nin Göç Politikaları ve Türkiye’ye Yansımaları*” Tesam Akademi Dergisi, 2015, Cilt:2, Sayı:2, 81-100.
- GÜNDOĞAN, Ünal, “*Geçmişten Bugüne İran İslam Devrimi: Genel Değerlendirme*”, Ortadoğu Analiz Dergisi, Cilt:3, Sayı:29, 2003, 93-99.
- GÜNDÜZ, Ali Osman, “*Bulgaristan’dan Türkiye’ye Türk Göçü (1989 Örneği)*”, Kırklareli Aşiyen Dergisi, Sayı:4, 2015, 1-9.
- HAN, Ahmet K., “*Sovyet İşgali ve Sürekli Özgürlük: Afganistan’da Süpergüç Müdahalelerinin Uluslararası Sisteme Etkileri Üzerine Karşılaştırma Bir Jeopolitik İnceleme*”, Ortadoğu Etütleri Dergisi, Cilt:2, Sayı:2, 2011, 57-95.
- İÇDUYGU, Ahmet, ERDER, Sema, GENÇKAYA, Ömer Faruk, “*Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikası, 1923-2023 Ulus Devlet Oluşumundan Ulus- Ötesi Dönüşümlere*”, Mirekoç Proje Raporları 1, İstanbul, 2014.
- KANAT, Kılıç Buğra, ÜSTÜN, Kadir, “*Turkey’s Syrian Refugees Toward Integration*” SETA Report, 2015, 1-54.
- KAP, Derya, “*Suriyeli Mülteciler:Türkiye’nin Müstakbel Vatandaşları*”, Akademik Perspektif Dergisi, 2014, 30-35.
- KARASU, Mithat Arman, “*Türkiye’ye Yönelik Dış Göçler, Suriyeli Sığınmacı Göçü ve Etkileri*”, Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, Cilt:14, Sayı:1, 2018, 21-41.
- KAYA, Mahmut, “*Komşuda Misafirlik: Suriyeli Sığınmacılarca Kurulmuş Mülteci Derneklerinin Perspektifinden Türkiye’de Yaşamak*” The Journal of Academic Social Science Studies, Cilt:39, 2015, 263-279.
- KAYNAK, Muhteşem, YINANÇ, Refet, **The Iraqi Asylum Seekers and Türkiye (1988-1991)**, Tanmak Publications, Ankara, 1992.
- KEARNEY, M., “*From the Invisible Feet: Anthropological Studies of Migration and Development*”, Theories of Migration, 1996, 331-361.

- KIZILKAN, Zelal Başak, “Avrupa Birliği ve Türkiye’nin Suriyeli Mültecilerin Dayanıklılığını Geliştirme Stratejileri”, Mukaddime Dergisi, Cilt:9, Sayı:1, 2018, 95-114.
- KİRİŞÇİ, Kemal, çev. KARACA, Sema, **Misafirliğin Ötesine Geçerken: Türkiye’nin Suriyeli Mülteciler Sınırı**, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK), İstanbul, 2016, 1-60.
- KİRİŞÇİ, Kemal, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, **Bilanço 1923-1998: Türkiye Cumhuriyeti’nin 75 Yılına Toplu Bakış**, Türkiye’ye Yönelik Göç Hareketlerinin Değerlendirilmesi, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı (yay.), İstanbul, 1999.
- KOLDAŞ, Umut, KÖPRÜLÜ, Nur, “Arap İntifadası mı? Arap Dünyasındaki Toplumsal Hareketlerin İçsel, Bölgesel ve Uluslararası Dinamikleri” Akademik Ortadoğu Dergisi, Cilt:6, Sayı:1, 2011, 23-61.
- KORKMAZ, Nuri, ÖZTÜRK, Ayhan, “Bulgaristan Türklerinin Göç Süreci ve Göçmenlerin Türkiye’deki İskan ve İş Gücüne Dayalı Entegrasyonu”, ANKASAM Bölgesel Araştırmalar Dergisi, Cilt:1, Sayı:3, 2017, 268-289.
- LEE, E.S., “A Theory of Migration”, Theories of Migration, Cilt:3, No:1, 1966, 47-57.
- MANGALAM, J.J., akt., ÖZCAN, Deniz Ela, “Human Migration: A Guide to Migration Literature in English 1955-1962”, (Lexington:The University Kentucky Press), “Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme”, (İş ve Hayat Dergisi), 183-215
- ORAN, Baskın, **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, (İletişim yay.), 18. Baskı, İstanbul, 2013.
- ÖKSÜZ, Hikmet, “Atatürk Döneminde Balkan Türklerinin Durumu”, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Sayı:107, 1997, 92-111.
- ÖKSÜZ, Hikmet, “İkili İlişkiler Çerçevesinde Balkan Ülkelerinden Türkiye’ye Göçler ve Göç Sonrası İskan Meselesi (1923-1938)”, Atatürk Dergisi, Cilt:3, Sayı:1, 2000, 169-188.
- ÖZÇELİK, Gülsüm Bayraktaroğlu, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Türkiye’den Sınır Dışı Edilmesi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı:108, 2013, 211-258.
- ÖZDAL, Barış “Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Üyelik Süreci Bağlamında Avrupa Birliği’nin Göç Politikası ve İstihdam Stratejisi”, İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, Cilt:10, Sayı:3, 2008, 89-108.

- ÖZDEMİR, Erol, “*Suriyeli Mültecilerin Türkiye’deki Algıları*” Savunma Bilimleri Dergisi, Cilt:16, Sayı:1, 2017, 116-136.
- ÖZSÖZ, Melih, ed. Belgin Akçay, **Türkiye ve AB İlişkileri ve Yeni Gündem**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014..
- ÖZTÜRK, Emrullah, **Türk Asıllı Afgan Mültecilerinin 12 Eylül Döneminde İskan ve İstihdamı**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi- Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü), Ankara, 2014.
- PAZARLIĞI, Vedat. M., “*İzmir Örneğinde İç Göçün Ekonometrik Analizi*”, Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Cilt:14, Sayı:1, İzmir, 2007, 121-135.
- REÇBER, Kamuran, “*Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Üye Olarak Kabul Edilmesine Hukuksal Açından Bir Bakış*” Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt:56, Sayı:4, 2001, 141-162.
- Resmi Gazete**, 2510 Sayılı *Afganistan’dan Pakistan’a Sığınan Türk Soylu Göçmenlerin Türkiye’ye Kabulü ve İskanına Dair Kanun*, 213-214.
- SAĞSEN, İlhan, DALAR, Mehmet ed. ÖZDAL, Barış, VARDAR, Esra, **Avrupa Birliği’nin Uluslararası İlişkileri ve Türkiye, Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Göç Sorunu**, (Orion Kitabevi), Ankara, 2018.
- SAMUR, Hakan, “*Avrupa Birliği’nde Göçe Yönelik Global Yaklaşım*”, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 2008, Cilt:5, Sayı:2, 1-16.
- SANDIKLI, Atilla, EMEKLİER, Bilgehan, “*Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm*”, Uluslararası Balkan Kongresi, Kocaeli, 2011, 1-67.
- SANDIKLI, Atilla, SEMİN, Ali, “*Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye*”, Bilge Adamlar Kurulu Raporu, (Bilgesam yay.), Rapor No:52, 2012.
- SÖNMEZOĞLU, Faruk, (der.), ARİBOĞAN, Ülke, AYMAN, Gülden, DEDEOĞLU, Beril, **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü**, (Der yay.), 4. Basım, İstanbul, 2010.
- ŞAHİN, Cengiz, “*Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme*”, (Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi), Cilt:21, Sayı:2, 2001, 57-67.
- ŞAHİN, İsmail, DÜZGÜN, Oğuz, “*Türkiye’ye Gerçekleştirilen Ortadoğu Kaynaklı Zorunlu Göçlerin Sosyo-Ekonomik Etkileri*”, Tesam Akademi Dergisi, Cilt:2, Sayı:2, 2015, 167-195.
- ŞEKER, Güven, SİRKECİ, İbrahim, ARSLAN, Çetin, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme*, İnsan Hakları Yıllığı, Cilt:32, 2014, 107-129.

- ŞENER, Bülent, “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Göç Olgusu ve Ulusal Güvenlik Üzerindeki Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme”, Güvenlik Bilimleri Dergisi, Cilt:6, Sayı:1, Mayıs 2017, 1-31.
- TERRİF, Terry, **Security Studies Today**, Polity Press, Cambridge, 1999.
- TOKUZLU, Lami Bertan, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun Yasal Belirlilik İlkesi Konusunda Türk Uygulamasına Katkısı Üzerine Bir Değerlendirme” Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Sayı:7, 1061-1105.
- TUNÇ, Ayşe Şebnem, “Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme” Tesam Akademi Dergisi, Cilt:2, Sayı:2, 2015, 29-63.
- TURAN, Ömer, “Makedonya’da Türk Varlığı ve Kültürü”, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, Güz 1996, 21-32.
- ÜÇLER, Yasemin Telli, “Gümrük Birliği’nden Sonra Türkiye-AB İlişkileri”, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Yıl:14, Sayı:27, 2014, 204-231.
- ÜLGER, İrfan Kaya, “Kosova’nın Bağımsızlığının Self Determinasyon Çerçevesinde Analizi”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:31, 2016, 39-64.
- ZORBAY, Taner, “1950’ler Türk Dış Politikasında Göç Meselesi Yugoslavya’dan Türkiye’ye Serbest Göç ve Köprülü/Titoveles İlçesi Örneği”, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:7, Sayı:1, 318-335.
- Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a2d883630f113.25199265
- Avrupa Birliği Bakanlığı, https://ab.gov.tr/ilerleme-raporlari_46224.html
- BAYDAR, Seyit Orhan, <https://seyitorhanbaydar.wordpress.com/2012/06/02/dunyada-ve-turkiyede-multeciler-siginmacilar-yasadisi-gocmenler-ve-ulke-ekonomisine-etkileri/>
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği, Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme: <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>
- EMET, Erkin, “Doğu Türkistan’dan Türkiye’ye Göçler”, Akademik Perspektif, <http://akademikperspektif.com/2017/01/19/dogu-turkistandan-turkiyeye-gocler/>
- European Union, <https://www.avrupa.info.tr>
- Geçici Koruma Yönetmeliği, http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <http://www.goc.gov.tr>

[http://www.goc.gov.tr/files/files/M%C3%9CLTEC%C4%B0LER%C4%B0N%20HUKUK%20STAT%C3%9CS%C3%9CNE%20%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0N%201967%20PROTOKOL%C3%9C\(1\).pdf](http://www.goc.gov.tr/files/files/M%C3%9CLTEC%C4%B0LER%C4%B0N%20HUKUK%20STAT%C3%9CS%C3%9CNE%20%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0N%201967%20PROTOKOL%C3%9C(1).pdf) Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967

Protokolü

<https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/02/MultecilerinHukukiDuru>
[munaDair1967Protokolu.pdf](https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/02/MultecilerinHukukiDuru) Resmi Gazete: Sayı:12968

Ntv <https://www.ntv.com.tr>

Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin
Anlaşma https://www.ab.gov.tr/files/sib/18_resmi_gazete_geri_kabul.pdf

Uluslararası Gç rgt, bkz.:<http://www.iom.int/key-migration-terms#Asylum-Seeker>
UNHCR, <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu <http://www.mevzuat.gov.tr>

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı : Orkun Tarlanoğlu

Doğum Yeri ve Yılı : İstanbul-1993

Yabancı Dili : İngilizce

E-posta : orkun_tarlanoglu@hotmail.com

Eğitim Durumu

Lisans : Ahi Evran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler

Yüksek Lisans: Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı